

ИЗДАНИЕ НА БТА ЗА ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО И КУЛТУРА, ГОДИНА LX ЛК@BTA.BG WWW.BTA.BG

януари 2025

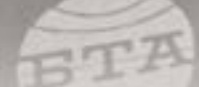
на 60 години

ЛИТЕРАТУРА
ИЗКУСТВО
КУЛТУРА

21
21 МАЙ 1987

ОЛЕГ ЯН

ПАНДЕМИЯТА

ЛИК

ЛИК

WWW.BTA.BG

2024

ЛИТЕРАТУРА
ИЗКУСТВО
КУЛТУРА

ЛИК

литература * изкуство * култура

60

60

на години

ЛИК

ЯНУАРИ 2025

ТЕМАТИЧНО ИЗДАНИЕ
НА БЪЛГАРСКАТА
ТЕЛЕГРАФНА
АГЕНЦИЯ

ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР:
Кирил Вълчев

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:
Георги Лозанов

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР:
Яница Христова

МЛАДШИ РЕДАКТОР:
Ренета Георгиева

КОРЕКТОР:
Лиляна Николова

ХУДОЖНИК НА КОРИЦА:
Симона Колева
Маряна Шагрина

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ:
Маряна Шагрина

ПО ДИЗАЙН НА СТУДЕНТИ ОТ НХА:
Теодор Мурчев
Елисавета Драгомирова
Виктория Димитрова

В БРОЯ СА ИЗПОЛЗВАНИ СНИМКИ ОТ:
архив на Пресфотото БТА,
pressphoto@bta.bg
ISSN 0324-0444

КОНТАКТИ:
Българска телеграфна агенция
1124 София,
бул. „Цариградско шосе“ 49

РЕКЛАМА:
marketing@bta.bg / 02 926 2296

СЪДЪРЖАНИЕ

ЛИК на 60 години

02 | Има ли нужда от ЛИК днес?,
Кирил Вълчев

06 | Медийно ревю на оцелелите,
Георги Лозанов

08 | Третият етап,
Яница Христова

20 | Малкият свят на голямото списание,
Тотка Монова

24 | Демонаторът ЛИК,
Панайот Денев

34 | Фрагменти от историята на ЛИК

44 | ЛИК, прозорецът към света – не само за читателите, а и за създателите му – анкета

66 | Знаменитости на страниците на ЛИК

75 | Тъма египетска, разказ на Михаил Булгаков

Има ли нужда от ЛИК днес?

Кирил Вълчев, генерален директор на БТА

Списание ЛИК става на 60. Първият му брой излиза на 8 януари 1965 г. Затова януарският брой през 2025 г. е посветен на самото списание.

На два пъти през тези 60 години ЛИК спира да излиза – през периодите 1992 г. – 1999 г. и 2013 г. – 2021 г. От месец март 2022 г. списание ЛИК възстанови месечната си периодичност.

През първия период на излизането си ЛИК носи знание за културата по света във време на много ограничения пред информацията за гражданите на

България. Затова най-честото определение за първия четвърт век на ЛИК, което може да се прочете в този брой на списанието, е „прозорец към света“. Често пъти ЛИК се е оказвал институция, която е единствената възможност за българите да се докоснат от своя затворен свят до забележителни личности и събития в световната култура. Голяма част от този брой на ЛИК за ЛИК е посветен именно на тях и в следващите страници могат да се прочетат специални интервюта за списанието на знаменитости като Агата Кристи, Кърт Вонегът,

Рей Бредбъри и Мая Плисецкая, както и как са били представени Габриел Гарсия Маркес, Кенет Кларк, Карл Лагерфелд, Федерико Фелини, Лучано Павароти, Умберто Еко...

След първото спиране на излизането на списанието през 1992 г., възстановяването му през 1999 г. вече е насочено към знанието за българската култура в световния контекст. Това е обяснима промяна, защото през 90-те години на миналия век българите – обратно на предходните десетилетия – вече имат много информация за културата

Генералният директор на БТА Кирил Вълчев подарява екземпляр от броя „Българската следа в Космоса“ на Георги Иванов, първия български космонавт. Снимка: БТА

по света и е нужен ориентир за собственото им място в новия отворен свят. Именно отвореният свят на пазара, включително и в културата, налага през 2013 г. отново спирането на списанието, което се оказва, че не може да бъде на финансова печалба.

Десетилетие по-късно БТА възстанови през 2022 г. излизането на ЛИК всеки месец с брой, посветен на 60-ата годишнина на фестивала „Мартенски музикални дни“ в Русе. От юли 2024 г. ЛИК е с нов облик благодарение на новия графичен дизайн, в който са включени елементи от предложенията на трима студенти от Националната художествена академия (НХА) – Виктория Димитрова, Елисавета Драгомирова и Теодор Мирчев, избрани от комисия с представители както на БТА, така и преподаватели от НХА. А през 2025 г. ЛИК ще започне да излиза с новия шрифт „БТА“, носещ атмосферата на онази България, в която учениците на Кирил и Методий са създали

буквите – като част от по-голямото усилие на БТА да послужи за пример на българската гържаба като започне да има обща визуална идентичност, включително с шрифтовете, които използва.

Но има ли нужда от ЛИК днес?

Отговорът е в петте стратегически цели, с които националната информационна агенция на България навлезе в 20-те години на XXI век на фона на век и четвърт от своето съществуване.

Първо, ЛИК е нужен заради истината.

А истината не може да бъде стока на пазар. В следващите страници проф. Тонка Монова справедливо припомня думите на Д. Чалаби, че „краят на класическата журналистика идва, когато медите се превръщат в индустрия... журналистиката се превръща в продукт за привличане на публика, в търговска стока, чиято стойност зависи от силата ѝ да привлича... сериозните тези се изтласкват към периферията...“.

Възстановяването на ЛИК е завръщане към класическата журналистика с редакционна отговорност и ясни източници на информация, чиято стойност зависи не от силата да привлича, а от силата да показва истината и да кара хората да се обръщат към нея. А най-сериозната теза, която човечеството има нужда да бъде изтласкана напред е, че човекът има душа, за която и медиите трябва да се грижат.

ЛИК е именно завръщане към човешката душа с припомняне на нематериалните ценности след години в България на лутане как все повече да бъде удовлетворявана меркантилната ненаситност на човешкото тяло.

Второ, заради истината, която представя, ЛИК е нужен със свободен достъп.

Броевете на списанието от възстановяването на излизането му до днес могат да бъдат свободно без заплащане изтеглени в електронен формат от интернет страницата на БТА – www.bta.bg/bg/lik-magazine.

Агенцията изпраща броеве на печатната версия на списанието безвъзмездно на повече от 300 библиотеки, културни институции, университети, гържавни учреждения, медиуми.

Но в този брой има и справедлива препоръка БТА да положи усилия за разпространение на книжната версия на списанието и за онези читатели, които искат да го притежават на хартия. Защото историята доказва, че ЛИК има колекционерска и библиографска стойност – като онзи брой от 9 февруари 1990 г. с рисунка на Кийт Харинг на кори-

Президентът Румен Радев получава ЛИК на тема „Празникът на розата“ от Кирил Вълчев на закриващото събитие на Осемнадесетата световната среща на българските медии през 2023 г. в Казанлък. Снимка: БТА

тата, чийто екземпляр „Сотбис“ обяви за продажба на цена от 425 щатски долара.

Като влага средства от собствените си приходи в издаването на ЛИК със свободен достъп агенцията изпълнява задължението си да защитава и популяризира българската култура съгласно Закона за БТА.

От октомври списанието има място и в културната програма „Христо Ботев“ на Българското национално радио (БНР). В „Радио ЛИК“ всяка първа неделя от месеца главният редактор доц. Георги Лозанов, заедно с избрани събеседници, представят съдържанието на месечния брой, като го разширяват и надграждат.

БТА се опитва да разширява достъпа до списанието и отвъд границите на България.

Февруарското издание от 2023 г., озаглавено „Гласът на българите в Украйна“, на 3 март същата година бе представено пред българската общност

в Одеса, а по-късно има няколко срещи с наши сънародници в различни части на Украйна, които са повече от 200 000 души.

Някои от броевете излизат и на чужди езици. Броят за българите в Украйна беше издаден и на английски език. На английски излязоха и броевете за 45-ата годишнина от полета на първия български космонавт Георги Иванов, за историческото първо плаване до Антарктида и назад на българския военен научноизследователски кораб „Св. св. Кирил и Методий“ и за българската наука на Антарктида, който беше издаден и на испански език. Предстои на английски език да излезе и броят за 155-ата годишнина на БАН, а няколко броя през 2025 г. също са планирани за превод и на английски.

„Проговарянето“ на ЛИК и на чужди езици е възможност България свободно да показва лица на своята култура, който често се оказва по-красив от много от лицата на политическото злободневие. Показването на светлия лик на българската кул-

тура чрез ЛИК пред света е и малък принос към самочувствието на българина, който по-често намира поводи да вижда тъмното у себе си.

Трето, ЛИК е нужен заради знанието.

60 години ЛИК осигурява на българите именно знание за постиженията на човешката култура. И често през годините списанието се е оказвало от малкото източници, а понякога и единственият източник на таква знание.

Знанието като право на човека, произтичащо от разумната му същност, включва и знание за ценности, както го нарича Ломпшер, а достъпът до националните и общочовешките културни ценности е изрично прогласен в преамбюла и в чл. 54 от Конституцията на България.

Затова БТА не само възстанови списание ЛИК, но и използва емблематичното му наименование за име на нова отделна редакция за знание и култура, равностойна на редакциите, които отговарят за политическите, икономическите и спортните новини. В името на повече информация за емисията на ЛИК БТА започна да сключва споразумения за партньорство с културни институции, университети, неправителствени организации, значими личности в сферата на културата, с които урежда не само редовното получаване на материали за тяхната дейност, но и авторските права върху тях като така преодолява един проблем, подценяван в ранните години на списанията на агенцията.

Представянето на ЛИК на 3 март 2023 г. в Одеса. Снимка: БТА

ЛИК – и списанието, и информационната емисия – започнаха да популяризират и спомоществувателите на българската култура, образование, наука, спорт като пишат имената им без да третираат това като реклама, съответно да очакват заплащане, както е в други медии. Защото информацията кой помага на духовната сфера в България също е част от знанието за българската култура. А и тази информация може да служи за пример и насърчение повече хора и организации да го правят.

Четвърто, ЛИК е нужен днес, защото имаме нужда от ликуваща общност.

Читателите на ЛИК винаги са били общност, която празнува най-висшите постижения на човешката цивилизация. Понеже докосването до възхваляващи личности и събития във всяко време и на всяко място са радост.

В усилията си да приобщава все повече хора към радостта на литературата, изкуството и културата, от чиито първи букви на тези три думи идва името

на ЛИК, от пролетта на 2024 г. БТА започна да представя всеки брой на списанието в рамките на събитие, в което чрез видеовръзка се включват гости от 42-та засега национални пресклубове на БТА в страната и в чужбина.

Пето, България има нужда от ЛИК днес заради паметта.

Една от специфичните характеристики на възрожденото списание е, че то има тематичен профил и е базирано на архива на БТА, като представя акценти от новините, излизали в бюлетините и емисиите на агенцията през годините, за определена личност или събитие от културния и обществен живот в страната. Списанието търси и съвременния прочит на темата, като кани за автори и събеседници различни експерти, които могат да разкажат на достъпен език на читателите повече за нея.

„Вълшебната стая“, както гоц. Георги Лозанов нарича архива на БТА, ни позволява да стъпим на духовните постижения на предците ни навсякъде по света и като пазим традициите от вчера да надграждаме днес за утре.

Броеве на ЛИК след неговото възстановяване през 2022 г. Снимка: БТА

Затова и БТА в годините, в които възстанови ЛИК успоредно полага много усилия за своя архив и за отбелязването на 127-ата годишнина на агенцията бюлетините като се започне от първия от 1898 г. ще бъдат подготвени в модерно оборудвани помещения вместо на прашасалия каратаван, а до следващата година се надяваме и всички архиви, включително и всички броеве на списание ЛИК, да бъдат цифровизирани и лесно достъпни в електронна среда.

Това ще ни позволи да използваме по-добре всички възможности на онзи – по думите на Хорхе Луис Борхес в „Градината с разклоняващите се пътеки“ – „безкрайни поредици от времена, в нарастваща и главозамайваща мрежа от раздалечаващи се, сливащи се и протичащи успоредно времена...“.

Но в поредицата от всички времена ЛИК неизменно остава фар в „тъмната египетска“, за която пише Михаил Булгаков в разказа под това име, отпечатан в брой 16 от 1972 г., който е публикуван и в това издание на ЛИК за ЛИК по повод неговата 60-а годишнина.

Медийно ревю на оцелелите

Георги Лозанов, главен редактор на списание ЛИК

Посветеният на ЛИК брой на ЛИК поставя въпрос, който други може да премълчат, но главният редактор е длъжен да го зададе и да му отговори. Не е ли проява на медиен нарцисизъм списанието да се занимава със себе си? Не е, защото в обект на собствения му интерес го превръща самата му редакционна политика, която предвижда реанимация на колективната памет за значими личности и събития от културата ни и ЛИК е точно таква събитие. Осо-

бено през комунистическия период, който в избраната ретро перспектива е най-интригуващ заради все още близко-далечната му дистанция във времето – хем вече е минало, хем е бил настояще за по-възрастните и е оставил трайни следи върху техния живот и на тези след тях.

Благодарение на внушителния архив на БТА списанието се връща към онези 45 години в своеобразен медиен експеримент, при който журналистиката и историята си партнират и дори

сменят местата си – вчерашните новини за културата стават днешния културен летопис. Архивът се е оказал „вълшебна стая“, където журналистическият разказ сам се трансформира в исторически, въпреки че си остава все същият.

Работата е там, че и журналистиката е история, но медийно ускорена, така че да се превърне в история на настоящето. И да разказва за ставащото успоредно със самото му ставане, с което, целенасочено

или не, се намесва в него и дава смисъл на клишето „Ако нещо не е влязло в медиите, то не съществува“, като не по-малко важно е как точно е влязло. Според едно друго клише пък: „Няма нищо по-старо от вчерашен вестник“, т.е. разказът бързо губи актуалността си, с което журналистическата му функция отпада, за да бъде заместена от тази на съхранената памет. В експеримента от последния период на ЛИК обаче архивните материали (с помощта и на съпътстващи ги експертни и мемоарни коментари) са в двойна съдържателна роля: на „самовъзникнала“ историческа памет, но и на повторна журналистическа намеса, тъй като списанието ги вади от архива и ги включва отново в медийния дневен ред. Намесата, разбира се, няма как да е в миналото, но може да е в настоящата му оценка.

Така списание ЛИК има потенциала да стимулира несъстоялия се дебат за преоценката на комунистическото минало и по-специално на неговата култура. Дебатът все не успява да се състои, защото готолкова радикализира двете противоположни си гледни точки, че прави невъзможна появата на трета, която да ги отрече, за да ги съвместят. Според едната – на социално-носталгичните, културата, създадена преди Десети ноември, е връх, непостижим след това, докато според другата – на демократите, тя не е нищо повече от колаборация с тоталитарния режим, което по условие я прави „морално дефектна“. Само третата гледна точка, според която винаги има автори, способни независимо от конюнктурата да запазят творческата

си автономия, може да открие на фона на идеологическите поражения културните постижения. И списанието се е заело да ги лансира като задължителна част от културната идентичност на днешния българин в броеве, посветени на Константин Павлов, Панчо Владигеров, Борис Христов, Дечко Узунов, Шуриците, Аполония, та включително и на ЛИК. Преоценката на миналото трябва да свърже въпроса „кой съм“ с въпроса „кой бях“, като отхвърли мързела на предпоставените оценки в полза на ценностната работа на паметта. Критериите за разпознаване на оцелелите са много, но главният е европоцентризмът. Това, което сега добре знаем за себе си, но преди разумно трябва да премълчаваме, е, че България още от Освобождението принадлежи на западната култура. И списанието вади от зоната на забравата и предразсъдъците личностите и събитията, които са пазили тази принадлежност преди, за да може сега тя да ги пази.

Самото списание напълно отговаря на главния критерий, защото беше прозорец в Желязната завеса, през който интелегенцията тук можеше да следи интелегенцията там и да съпоставя усилията си. Но то беше важно за не-комунистическата идентичност не само на интелегенцията, защото изпълняваше – освен информационна, и митологична роля. Тя стъпваше върху три „н“ – непознато, непозволено и недостъпно. Списанието бе получило шанса да говори – отначало край другото, а впоследствие основно, за непознатите фигури и феномени на западната култура. За предпо-

читане с критичен тон, но това такъв е начинът въобще да разбереш за съществуването им. Заедно с това то продължаваше да носи усещането за нещо непозволено, за поглед през „идеологическата ключалка“, който не ти се полага. Най-напред дори е само бюлетин, набран на пишеща машина и сякаш изпльзнал се случайно от секретните бюлетини на БТА, предназначени за малък кръг привилегировани. Пък и буквално списанието в началото си остава твърде недостъпно просто защото тиражът му съвсем не е недостатъчен за интереса, който веднага предизвиква. Митологията му е поддържана и от трудността да го притежаваш. Само най-запалените му фенове успяват да се сдобият с всеки нов брой, докато за голяма част от останалите то – в сближаването между мъгла и реалност, е повече разговор на маса, модна тема, трибуквена дума...

Впрочем наименованието ЛИК е четвъртото „н“ от митологията му, което по нейните закони едновременно е самоочевидно и загадъчно. Лик, лице, образ, физиономия... но за да разбереш на какво, трябва да го разчетеш като абревиатура. Тя прилежно очертава тематичното му поле на принципа на матрьошките: най-малката – литературата, влиза в средната – изкуството, а то в най-голямата – културата. Но и тя на свой ред се побира в още една неизречена матрьошка – на западноевропейската култура, което става по подраждане от реакционната политика. Тя по същността си остава непроменена и досега и удържа шестдесетгодишния съдържателен континент на списание ЛИК.

Третият етап

Яница Христова
Снимка: личен архив

„Списание ЛИК ли? Ама то още ли излиза!?“ – това беше редовният въпрос, зададен с вълнение, почуда, възторг и изненада от авторите и събеседниците ни, когато им звънях в първите месеци от 2022 година, след като списанието беше възобновило своята периодичност. Днес, три години по-късно, почти всички, към които се обръщаме с покана за сътрудничество, не само знаят, че ЛИК отново съществува, но са наясно и че има нова визия и нов тематичен профил.

Понякога усещам носталгията в гласа им. А понякога дори самите те, особено когато помнят от младините си какъв е бил ЛИК в своите най-силни години, ми разказват как са го купували и даже още пазят у дома специално подвързани броеве, как списанието за тях наистина е било „прозорец към света“, как жадно са поглъщали страница след страница... и как после искрено са съжалявали, когато е спряло да излиза.

Не знам дали има лек за ностал-

гията или дали трябва да има. Мисля, че всичките ни читатели имат нуждата да помнят своя ЛИК – такъв, какъвто е бил през 70-те и 80-те, или през 2000-те години, защото списанието ги е белязало и одухотворило, съпътствало ги е по пътя на личното и професионалното им израстване.

Но светът вече е различен. Интернет завзема все по-големи територии, а Изкуственият интелект вероятно съвсем скоро ще промени познатия медиен пейзаж. В XXI век списание ЛИК се нуждае от нова роля и нова посока. Главният ни редактор доц. Георги Лозанов казва, че ЛИК в момента е в третия етап на своето развитие, като поставя фокус върху културната памет за важните събития и фигури на миналото.

Ако преди 1989 година изданието ни запознава с образци от културата на Запад, а след 1989-а залага високи стандарти към собствената ни култура, то сега, в третия си етап, ЛИК търси непреходните ценности и примери, оставили своя ярък отпечатък в нейната история.

Това е в основата на една от специфичните характеристики на възроденото списание – всеки брой е посветен на определена тема – значима личност, събитие или явление от културния и обществен живот на страната, като част от съдържанието

представя хронологично как темата е присъствала в новините от архива на БТА. Списанието търси и съвременния прочит на темата, като кани за автори и събеседници различни експерти, които да разкажат на читателите повече.

Няколко извънредни броя предшестват ежемесечното възстановяване на ЛИК. През юли 2020 година на пазара се появява първият извънреден брой, като темата му е провокирана от пандемията – „Светът след коронавируса“. В него са представени 61 фигури от различни сфери на българската култура, които разсъждават върху неизбежните промени в живота, предизвикани от пандемията. В рамките на годината е издаден и брой за 90-годишнината на писателя Антон Дончев. През 2021 година извънредните броеве на ЛИК са три – първият е озаглавен „Изкуството срещу пандемията“, вторият е посветен на генералния директор на БТА Максим Минчев, починал през есента на 2020 година, а третият е за 30-годишнината на наградите „Аскеер“.

От месец март 2022 година ЛИК възвръща месечната си периодичност с брой, посветен на 60-ата годишнина на фестивала „Мартенски музикални дни“ в Русе. И сега ми се иска да ви разкажа част от стъпките, които извървяхме за тези почти три

години, за да стигнем днес до тук. А какъв по-добър начин да разкажа тази история, освен през броевете ни, излезли до момента?

И така...

„Мартенски музикални дни в Русе: Фестивал с история“

(март 2022 г.)

На 27 март, минути преди заключителния концерт на 61-вото издание на международния фестивал „Мартенски музикални дни“, в Доходното здание в Русе представихме тематичния брой за музикалния форум. По време на събитието генералният директор на БТА Кирил Вълчев съобщи, че ЛИК започва да излиза редовно. „Със списание ЛИК и с неговото възстановяване се опитваме да дадем отговор на въпроса какъв е ликът на България“, каза той тогава. А главният ни редактор доц. Лозанов акцентира върху това, че списанието се издава на хартия, понеже текстът, превърнат в хартиено издание, се приближава до тялото, за разлика от далечния текст в абстракцията на екрана. Лозанов също подчерта колко е важна паметта, а БТА има един от най-големите архиви в България и е изключителна възможност този архив да оживява отново. „Това е първият брой, който наричаме вече редовен, и той задава модела, по който от тук нататък БТА и списание ЛИК ще се опитват да влизат в паметта на нацията, която се съдържа в този архив“, допълни главният ни редактор тогава.

Лили Иванова (април 2022 г.)

Вълнуващата историята на примата на българската естрада Лили Иванова, прочетена през архива на БТА, залегна във втория брой на възстановеното ни списание.

В един от текстовете в броя – „Няма успех без силен характер, дисциплина и талант“ – са представени мнения на хора, които са рамо до рамо с певицата не само на сцената, но и в ежедневието. Сред тях са журналистът Георги Неделчев, композиторът Александър Кипров, художникът Иван Тенев, поетът Александър Петров, актьорът Стефан Вълдобрев и груги.

На 17 април броят на ЛИК беше в Кубрат – за концерта на именитата изпълнителка, с който стартира националното ѝ турне.

„50 години Южна пролет в литературата“ (май 2022 г.)

50-годишнината на литературния фестивал „Южна пролет“ в Хасково беше нашето вдъхновение за майския ни брой. В изданието проследихме цялата хронология на конкурса, отразена в новинарския поток на агенцията и придружена от разнообразен снимков материал. В списанието поместихме и интервюта с лауреати и награждавани поети, писатели и критици през годините, сред които са Георги Господинов, Иван Ланджев, Христо Раянов, Георги Гаврилов, Ангел Иванов, Виолета Кунева, Елена Борисова, Стамена Дацева, Йордан Ефтимов, Йоанна Елми и Ева Гочева.

Корицата на мартенския брой на ЛИК през 2022 г., с който списанието възстанови месечната си периодичност

„Щурците“ на 55 (юни 2022 г.)

Издадохме брой, посветен на 55-годишнината от основаването на легендарната рок групата. На 10 юни изданието беше във Варна преди концерта на супергрупата „Фондацията“, която също отбеляза годишнината им, но с турне.

Сред интервюта в броя са разговори с двамата от основателите на банда – Кирил Маричков и Петър Цанков. Музикантите си припомнят миналото и пътя към превръщането на „Щурците“ в легенда за българския рок. Но освен към миналото Маричков и Цанков говорят и за съвременното – не само за развитието на музиката, а и за актуални обществени проблеми.

Созопол, 3 септември 2022 г. Генералният директор на БТА Кирил Вълчев, главният редактор на списанието доц. Георги Лозанов и артистичният директор на „Аполония“ Маргарита Димитрова на премиерата на изданието, посветено на Празниците на изкуствата. Снимка: БТА

„Бургас и морето“ (юли 2022 г.)

Лятна тема ни отведе до морето през юли. Броят за песенния конкурс „Бургас и морето“ излезе от печат в навечерието на 39-ото издание на музикална напревара – на 30 юли.

Творци, чиято кариера е свързана по забележителен начин с „Бургас и морето“, разказват в интервюта за ЛИК какви са били първите им музикални стъпки на Летния театър в морския град. Стефан Диомов, Недялко Йорданов, Тони Димитрова, Орлин Горанов и Стефан Илчев споделят каква е ролята, която изиграва бургаският песенен фестивал, върху формирането им като личности, чийто живот е свързан с музиката.

„Аполония“: празникът на изкуствата прогласява... (август 2022 г.)

На празниците на изкуствата „Аполония“ бе посветен августовският ни брой. Изданието беше представено на 3 септември в рамките на срещите „Цената на успеха“, които са част от програмата на фестивала. Тогава доц. Лозанов подчерта, че този брой е по-специален, защото има дълбока връзка между БТА, списание ЛИК и фестивала. „Нито една от темите на списанието дотук не е така свързана с БТА и ЛИК, както темата за „Аполония“, обясни главният редактор на изданието.

Варненският филмов фестивал „Златна роза“ (септември 2022 г.)

Юбилейното 40-о издание на варненския филмов фестивал „Златна роза“ привлече вниманието ни в началото на есента. На 24 септември генералният директор на БТА Кирил Вълчев и главният редактор на ЛИК доц. Георги Лозанов представиха броя в рамките на форума. На тази среща бе съобщено, че предстои списание ЛИК да бъде публикувано и в електронен формат на интернет страницата на БТА.

Михаил Белчев (октомври 2022 г.)

На Михаил Белчев бе посветен октомврийският ни брой.

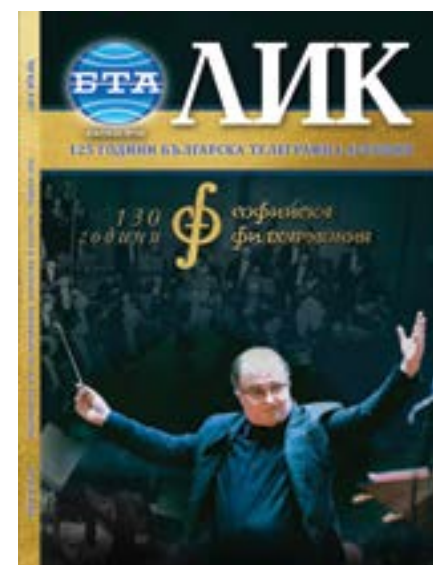
Изданието на БТА проследи творческата кариера на поета и изпълнител чрез емисиите и бюлетините на агенцията. А в интервю за изданието Белчев разказа как се е стигнало до появата на едни от най-знаковите му песни, станали част от репертоара на Лили Иванова, Васил Найденов и ФСБ.

15 години „Мениджър на годината“ (ноември 2022 г.)

Издадохме брой за 15-годишнината от организирането на първия конкурс „Мениджър на годината“. Тук потърсихме връзката между бизнеса, културата и изкуството. В дискусиата се включиха тогавашните финалисти в конкурса – Антония Събева, Атанас Фурнаджиев, Димитър Гълъбов, Ева Елгес, Светлана Стефанова, Филип Рувре, Юлиян Христов и Яни Драгов.

„140 години Майстора“ (декември 2022 г.)

В сферата на изобразителното изкуство цялата 2022 година беше изпълнена със събития за 140-годишнината от рождението на любимия български художник Владимир Димитров-Майстора. Затова през декември и ние посветихме брой на твореца. Една от най-старите новини, която открихме за него в архива на БТА, беше от 19 април 1938 г. „Нейно царско височество княгиня Евдокия посети вчера художествената изложба на Владимир Димитров-Майстора в салона на Художествената академия, където откупи една картина“, посочва се в съобщението тогава.

Корицата на ЛИК за месец януари 2023 г.

„130 години Софийска филхармония“ (януари 2023 г.)

Стартирахме годината с брой, вдъхновен от 130-годишнината от основаването на Софийската филхармония. Изданието излезе в навечерието на юбилея и на БТА, която на 16 февруари чества 125 години в зала „България“ с концерт на филхармонията под диригентството на маестро Емил Табаков. В изцяло българската програма звучаха произведения на Панчо Владигеров, Марин Големинов, Любомир

Болград, 6 март 2023 г. Отговорният редактор на списанието Яница Христова, генералният директор на БТА Кирил Вълчев и зам.-директорът на дирекция „Български медии и общности по света“ Юлия Христова на второто представяне в Украйна на февруарския брой на ЛИК. Снимка: БТА

Пипков, Емил Табаков, Веселин Стоянов и Петко Стайнов.

Във въведението на броя генералният директор на БТА Кирил Вълчев прави паралел между Софийската филхармония и агенцията, като посочва, че между тях има връзка и тя е свързана с паметта. „И двете са институции, чийто блясък черпи сили не от себеизтъкването, а от истинското добро представяне на групи – оркестърът интерпретира музика от групи автори, а агенцията описва новини, създадени от други“, пише Кирил Вълчев.

„Гласът на българите в Украйна“ (февруари 2023 г.)

Броят ни, озаглавен „Гласът на българите в Украйна“, беше провокиран от навършването на една година от започването на военни действия на територията на Украйна. В изданието разказваме за съдбата на наши сънародници, които живеят в страната. Това беше първият ни брой, който официално излезе извън пределите на България – на Трети март посрещнахме Националния празник в Одеса,

Броеве на списание ЛИК на борда на военния научноизследователски кораб „Св. св. Кирил и Методий“, акостирали на пристанището във Варна, преди премиерата на изданието на 27 юли 2023 г.

а няколко дни по-късно имаме премиера и в Болград. Броят ни беше преведен и на английски, като през следващите месеци последваха още срещи с читателите ни в Украйна.

„Музикалната фамилия Казасян“

(март 2023 г.)

Определям понякога като „една от иконите в българския джаз“, маестро Вили Казасян има свое достойно продължение в лицето на гъщеря си Хилда. В мартенския си брой разказахме за музикалните пътища и на двамата, пречупени през призмата не само на архива на агенцията, а и през спомените на техни близки

и познати. „Вкусът на живота зависи от начина, по който ти гледаш на живота. Вкусът на живота може да бъде много сладък, вълнуващ и провокиращ, но всичко зависи от това какво ти залагаш в него“, каза Хилда Казасян в специално интервю за списание ЛИК.

„Поетът Константин Павлов“

(април 2023 г.)

Създадохме тематичен брой за 90-годишнината от рождението на поета Константин Павлов. „Достатъчно е и днес да се прочетат стихотворенията на Константин Павлов, за да се види тяхната поддривна сила. Те

имат поддривна сила спрямо всяка власт, а спрямо една тоталитарна власт мощта им е огромна“, казва литературоведът Михаил Неделчев в интервю за нас.

„Празникът на розата“

(май 2023 г.)

С гръх на рози беше изпълнена атмосферата около майския ни брой. Посветихме изданието на Празника на розата, който се проведе за 120-и път в Казанлък. По време на честванията в града се състоя и XVIII световна среща на българските медуци, организирана от БТА. Списание ЛИК беше включено в панела „Празниците в медуците“.

„До Антарктида и назад под български флаг“

(юни 2023 г.)

Историческото първо плаване на българския военен научноизследователски кораб „Св. св. Кирил и Методий“ беше в полезрението ни през юни. Основният разказ за плаването е през „Корабният дневник“ на Константин Карагьозов, специалния кореспондент на агенцията, пътувал с НИК 421 в рамките на цялата 31-ва българска антарктическа експедиция. Броят бе представен на борда на кораба на 27 юли като част от организираното от Висшето военноморско училище „Никола Вапцаров“ честване на две години от осветяването на НИК 421. По-късно ЛИК бе преведен на английски език и до нас достигат отзиви, че чуждестранните партньори на българските антарктици го приемат изключително добре.

„Варненско лято“ на театралната сцена

(юли 2023 г.)

Създадохме брой за 31-вото издание на театралния фестивал „Варненско лято“. „Варна задава посоките на театъра в България с Международния театрален фестивал „Варненско лято“, каза Кирил Вълчев при представянето на ЛИК на 18 септември в Националния пресклуб на агенцията във Варна. Сред участниците в дискусиата в морския град бяха режисьорите Стоян Радев и Бина Харалампиева, актьорите Веселина Михалкова, Иван Юруков и групи.

„Фондацията“ (август 2023 г.)

10 години творческа дейност се оказаха напълно гостатъчни, за да се създаде брой на ЛИК. Тази годишнина отбелязахме от основаването на супергрупата „Фондацията“ с изданието си през август. Списанието беше представено от групата и от екип на БТА на 5 септември в дискуссионния формат „Цена на успеха“ в програмата на Празниците на изкуствата „Аполония“ в Созопол.

Невена Коканова и Стефан Данаилов

(септември 2023 г.)

През септември ЛИК събра в общ брой двама обичани български актьори – Невена Коканова и Стефан Данаилов. Кариерата, постиженията и следата, оставена в културния живот на България от двамата актьори,

намират своето отражение и в новинарския поток на БТА през годините. Първите съобщения за тях са още през 50-те години, когато агенцията информира за прожекции на филми, в които участват и с които стартира техният професионален път. Изданието беше представено на 28 септември във Фестивалния и конгресен център във Варна преди закриването на фестивала на българското кино „Златна роза“.

Сирака на 140 (октомври 2023 г.)

Октомврийският ни брой беше посветен на 140-годишнината от рождението на Сирак Скитник – творчески псевдоним на Панайот Тодоров Христов, художник, поет, критик и пръв ръководител на Радио София (днес Българското национално радио). На 22 октомври, когато всъщност е роден, изданието беше представено в Пресклуба на БТА в родния му град Сливен.

Кадр от премиерата на броя „Сирак на 140“ в Сливен на 22 октомври 2023 г. Снимка: БТА

Като отговорен редактор на изданието и до днес мисля, че имаше особена чудотворна магия около създаването на този брой. Наши сътрудници бяха колеги от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, които ни предоставиха снимки от своя фонд. А преди да затворим броя редакционно, оттам се свързаха с нас и ни казаха, че случайно са открили интервю със Сирака, ако искаме – да го погледнем... Интервюто беше чудесно и влезе в нашето издание, допълвайки го по изключителен начин.

Алеко днес **(ноември 2023 г.)**

Темата „Алеко днес“ бе вдъхновена от 160-ата годишнина от рождението на писателя и общественик Алеко Константинов. През 2023 година БТА проведе кампания, с която отбеляза този паметен юбилей. Във всички национални пресклубове в страната се състояха диску-

сии за съвременните измерения на Алеко Константинов и връзката му с духа на времето днес. Техен модератор бе писателят Йордан Ефтимов. Той отправил покана към 160 българи от цялата страна със значимо пришествие в обществения живот да напишат по 160 думи за 160-ата годишнина от рождението на Алеко. Броят на ЛИК обобщил кампанията и представи някои от най-впечатляващите изказвания, появили се в резултат на разговорите из страната.

Броят имаше няколко премиери – на 10 декември бе представен в рамките на Софийския международен панаир на книгата в столицата, на 13 януари, рождена дата на Алеко, в Националния пресклуб на БТА в Свищов, а на Трети март – на среща с бесарабските българи в Генералното консулство на България в Одеса. Ден по-късно, на 4 март, по инициатива на Генералното консулство на България в Одеса и Националния пресклуб на БТА в града в Юридическия факултет на Одеския национален универ-

ситет „И.И. Мечников“ бе открита паметна плоча на Алеко Константинов, където той учи право от 1881 до 1885 г.

„Спасяването на българските евреи“ **(декември 2023 г.)**

През 2023 година се навършиха 80 години от спасяването на българските евреи и ние посветихме брой на темата. „Спасяването на българските евреи е изключение от общата теза, че Холокостът не е могло да бъде избегнат. България е доказала, че може“, казва в интервю за списание ЛИК Румяна Бъчварова, която в периода 2019-2023 година е посланик на Република България в Израел.

„Спортист на Балканите“ **(януари 2024 г.)**

Започнахме 2024 година с брой, вдъхновен от 50-годишнината от старта на анкетата „Спортист на Балканите“, организирана от БТА.

Това е и месецът, от който ЛИК е със свободен достъп и броевете му от 2022 г. до днес може да бъдат изтеглени в електронен формат от интернет страницата на агенцията. Освен това през януари в изпълнение на задължението си да защитава и да популяризира българската култура и съгласно Закона за БТА агенцията започва да изпраща броеве на печатната версия на списанието безвъзмездно на около общо 320 библиотеки, културни институции, университети, държавни учреждения и медии.

„Дечко Узунов през обектива на времето“ **(февруари 2024 г.)**

Подготвихме брой за 125-годишнината от рождението на художника Дечко Узунов. На 29 февруари изданието беше представено в пресклуба на БТА в родния град на Узунов – Казанлък, като в събитието там участва главният ни редактор. Паралелно с това на същата дата в София бе открита изложбата „Светско монументално изкуство“ в столичната галерия-музей „Дечко Узунов“, където отговорният редактор също представи изданието.

„Панчо Владигеров – един европеец в българската музика“ **(март 2024 г.)**

Музикален беше март за нас, вдъхновен от 125-годишнината от рождението на композитора

Корицата на мартенския брой на ЛИК през 2024 г., посветен на 125-годишнината от рождението на композитора Панчо Владигеров

Ихтиман, 10 ноември 2024 г. Георги Иванов получава първия екземпляр от изданието на английски език брой на списание ЛИК за 45-годишнината от полета му в Космоса. Връчва му го генералният директор на БТА Кирил Вълчев на среща в най-старото голф игрище в България „София Ер Голф Клуб“ край Ихтиман, на което първият български космонавт е един от основателите през 2000 г. Снимка: БТА

Панчо Владигеров. Първата информация, в която се споменава името на композитора в архивите на БТА, е на почти век – от 1927 година. Сред събеседниците ни в броя беше проф. Сава Димитров, ректор на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“. Музикалната академия беше домакин на премиерата на изданието ни, която се състоя на 28 март.

Българската слега в Космоса **(април 2024 г.)**

На 10 април се навършиха 45 години от полета на първия български космонавт Георги Иванов, който превръща България в шеста космическа сила. Провокирани от това, посветихме цял брой, изследвайки „Българската слега в Космоса“.

Премиерата на това издание постави началото на кампания, с която броевете се представят в рамките на едно събитие, в което чрез видеовръзка се включват гости от национални пресклубо-

та в БТА в страната и в чужбина. Изданието беше преведено и на английски език.

Мисля, че завинаги ще запомня вълнението около този брой. Защото, след като излезе от печат, самият Георги Иванов се обади, за да каже колко трогнат е от списанието, което сме подготвили. Сподели, че изданието му е донесло много радост. И каза, че това, което сме успели да постигнем с този брой на ЛИК, не са успели да направят и много автори на документални книги... Тази оценка, тази космическа оценка за труда, който сме положили, ми носи усещане за смисъл, което с думи днес не мога да изразя...

През април се случи и още нещо, свързано с ЛИК. Студенти от Националната художествена академия предложиха свои проекти за ново графично оформление на списанието. Двадесет и деветима младежи от три специалности – „Рекламен дизайн“, „Книга, илюстрация и печатна графика“ и „Плакат и визуална комуникация“, презентираха своите идеи пред ръководството на БТА на 5 април.

София, 10 декември 2023 г. Писателят доц. Йордан Ефтимов, главният редактор на ЛИК доц. Георги Лозанов и отговорният редактор на изданието Яница Христова представят броя „Алеко днес“ в рамките на юбилейното 50-о издание на Международния панаир на книгата в НАК. Снимка: Цветомир Петров, БТА

„Българската наука на Антарктида“

(май 2024 г.)

Изданието разказва за второто плаване на военния научноизследователски кораб „Св. св. Кирил и Методий“ до Ледения континент и обратно, като акцентира върху научните проекти, които бяха част от 32-рата българска антарктическа експедиция.

Списанието беше представено в края на месеца във всички пресклубове в страната, като основната дискусия беше във Варна, а от София се включиха някои от учените.

Броят беше преведен на английски и на испански език.

На 26 септември англоезичното издание беше представено в Ахелой по време на Международната полярна конференция за сътрудничество между балканските страни в полярните региони по европейските програми EUPolarNet-2 и POLARIN.

Екземпляри от преводните броеве на списанието са на борда на НИК 421 през неговото трето плаване до Антарктида, стартирало от Варна на 7 ноември.

„По дълбоките следи на Атанас Далчев“

(юни 2024 г.)

Отбелязахме 120-годишнината от рождението на поета Атанас Далчев с тематичен брой и премиера на 27 юни, в която се включи и Виктория Далчева, гъщеря на твореца.

На 15 септември броят имаше втора премиера – в Солун, където по инициатива на БТА се откри паметна плоча на Атанас и Любомир Далчеви в Генералното

консулство на България в града, където са родени.

„55 години нашата „Албена“ в нас“

(юли 2024 г.)

За 55-годишнината от откриването на курортния комплекс „Албена“ подготвихме един от летните броеве. Заглавието е вдъхновено от стих на поета Недялко Йорданов. По негов текст и с музика и аранжирмент на Найден Андреев през 1975 година Маргарита Хранова изпълнява песента „Албена“ – своеобразен химн на курортния комплекс. На 24 август изданието бе представено в едноименния курортен комплекс.

От този месец ЛИК има и нов облик. Той е в резултат на проведен конкурс за ново графично оформление, в който участваха

студенти от Националната художествена академия и обединява три техни проекта.

„Олимпийската слава на България“

(август 2024 г.)

През август светът отново се превърна в олимпиада – заради игрите, които тази година се провеждоха във Франция. Спортното събитие ни провокира да се обърнем към архивите и да проследим каква е олимпийската слава на България, натрупана през десетилетията. Разказът ни започва от 1896 година, когато България е една от тринадесетте страни, вземащи участие в първите модерни олимпийски игри, състояли се в Атина. А финалът е с обобщение на Олимпиадата в Париж, където БТА имаше специален кореспондент – спортния журналист Димитър Вельов.

София, 30 септември 2024 г. Читатели разгръщат изданието, озаглавено „Великият бас Борис Христов“, преди премиерата му в столицата. Снимка: Милена Стойкова, БТА

Великият бас Борис Христов

(септември 2024 г.)

Есенният брой беше посветен на именития оперен певец Борис Христов във връзка със 110-годишнината от рождението му, която се навърши през май тази година.

Броят беше представен на 30 септември едновременно в пресклубовете на БТА в страната и чужбина. „Да правиш такива броеве на ЛИК, означава да съхраняваш памет, но и да слагаш някакви жалони напред“, коментира Елена Драгостинова, директор на Музей „Борис Христов“, по време на представянето на изданието в столицата.

„155 години БАН“

(октомври 2024 г.)

Броят на списание ЛИК през октомври бе посветен на 155-годишнината от основаването на Българската академия на науките. На 28 октомври списанието беше представено в Националния пресклуб на БТА в Букурещ. „Отправям благодарност към генералния директор на БТА Кирил Вълчев и целия екип на агенцията за октомврийския брой на списание ЛИК, посветен на 155-ата годишнина на Българското книжовно дружество, което през 1911 г. е преобразувано със закон в Българска академия на науките“, отбеляза в речта си академик Ревалски. Той допъл-

ни, че намира това представяне в Румъния за знаково поради две причини. Като първа посочи факта, че БТА винаги се е отнасяла с изключително внимание към постиженията на българските учени, а като следваща това, че БАН е създадена именно на румънска земя – в град Браила преди 155 години.

От октомври списанието има място и в културната програма „Христо Ботев“ на Българското национално радио. В „Радио ЛИК“ всяка първа неделя от месеца главният редактор доц. Георги Лозанов заедно с избрани събеседници представят съдържанието на месечния брой, като го разширяват и надграждат.

Августовският брой през 2024 г. дефилира с новия си облик на плажа на курортния комплекс „Албена“. Снимка: БТА

„Синелибри на 10“ (ноември 2024 г.)

Десетото издание на единствения по рода си кино-литературен фестивал „Синелибри“ беше в основата на ноемврийския ни брой. Изданието беше представено на 25 ноември едновременно в пресклубовете на БТА в страната и чужбина. Сред участниците на събитието в зала „МаксиМ“ в столицата бяха генералният директор на БТА Кирил Вълчев и главният редактор на ЛИК доц. Георги Лозанов. Онлайн се включи и съзателят и арт директор на „Синелибри“ Жаклин Вагенцайн.

„120 години Народен театър „Иван Вазов““ (декември 2024 г.)

Приключихме годината на театрална вълна. Отбелязахме 120-годишнината от откриването на Народния театър „Иван Вазов“. Премиерата на списанието беше на 27 декември. Първите гуми в изданието са на народния поет Иван Вазов от XIX век. Говорим за необходимостта от народен театър, преминаваме през ключови моменти от историята на театъра, срещаме читателите с някои от знаменитостите, работили в театъра, и се спираме на някои от най-коментираните теми от последните години, които се разиграват около първата ни сцена.

... и така стигаме до броя, който държите днес в ръце (или гледате на екрана благодарение на онлайн версията на изданието).

С този кратък обзор се опитам да покажа, че полагаме неимоверни усилия да опазим паметта. Бдим над спомените. И продължаваме да пишем история...

Докато пишех този текст за трите години от третия етап на ЛИК, се замислих за едно изказване на сър Исаак Нютон: „Ако съм виждал по-надалеч, то е било, защото съм бил стъпил на раменете на гиганти.“ Защото благодарение на опита на тези преди нас ЛИК е това, което е. А това е едновременно вдъхновяващо и отговорно. Можем само да се надяваме, че тези, които ще дойдат след нас, ще виждат дори още по-надалеч...

Безплатната карта на детето изтича?

ДЕЦА ОТ 7 ДО 14 ГОДИНИ

Зареди я сега, като покажеш в каса на „Център за градска мобилност“:

- Акт за раждане на детето (може и снимка от телефон);
- Документ за адресна регистрация на родителя в Столична община – лична карта с постоянен адрес или Удостоверение от районната администрация за настоящ адрес.

София, 27 декември 2024 г. Представяне в столицата на броя, с който отбелязваме 120 години от създаването на Народния театър „Иван Вазов“. Снимка: Владимир Шоков, БТА

МАЛКИЯТ СВЯТ НА ГОЛЯМОТО СПИСАНИЕ

Проф. Тотка Монова
Снимка: личен архив

„Всеки трябва да има свой малък свят, който да го защитава от големия свят.“

Ерих Мария Ремарк

ЛИК стана на 60 години, а в академичната ми преподавателска практика присъства няколко десетилетия, макар и по различен начин. Списанието започва като седмичен бюлетин на БТА с 40 страници и шест рубрики: „Литературни новини“, „По световните сцени“, „Изобразително изкуство“, „Музикален свят“, „Екран“ и „Мозайка“. Ситуирано в полето на социалната и медийната антропология, то е особен феномен в съвременната ни културна история и заслужава задълбочено монографично изследване. ЛИК преживя успешно първото прекъсване през март 1992 г. и се завърна като месечно издание с обновена като съдържание и дизайн концепция през май 1999 година.

Трите етапа в историята на развитието му, които доц. Георги Лозанов определя (първия – политически; втория – вкусов, а третия, свързан с паметта), реално съм ги преживяла със студентите си в аудиторията.

До 1989 г. ЛИК беше не просто прозорец към западната култура и източник на богата информация. В онези години форматът дайджест беше непознат за българската публика, а малко хора реално имаха достъп до световната преса и до вестници като „Ню Йорк таймс“, „Фигаро“, „Дейли телеграф“ и много други. Но за студентите по журналистика, изучаващи дисциплината „Журналистически жанрове“, и особено за колегите от профил „Култура“ списанието беше настолна христоматия. Репортажите с есеистични елементи, включващи кратки анкети, мнения на експерти, своеобразна бекграунд информация, задаваща исторически или политически контекст на събитието; интервюто с многообразните му варианти като проблемно интервю, интервю-портрет, интервю, представено под формата на свободен монолог, интервю-анкета; рецензията с всичките ѝ разновидности и

специфичните жанрове на художествената критика; литературните или музикални „разходки“ – обширни текстови форми, включващи елементи на фичъра, пътувания във времето и пространството, есето, загочното или въображаемото интервю с творци от минали епохи. Отделните броеве се изучаваха, както тогава казвахме, с подчертаване. И, да, признавам – имитирахме тези стилове и техники на писане, толкова различни от политическата публицистика. Силно впечатление тогава правеше и директното експлицитно присъствие на автора в текста; не съзнателно приетата поза на страничен наблюдател (дистанция, по-скоро наложена от партийните авторитети), който не си позволява да демонстрира своите емоции и субективни преживявания, а откритите рефлексии и саморефлексии, без които всеки текст, имащ отношение към творчеството и творческия процес,

Карикатура от страниците на брой 15 на ЛИК през 1966 г.

някак си обективно става скучен и не може да зарази/зареди/изпрати аудиторията в онези магични пространства, които само изкуството създава.

Особени пристрастия имам към списание ЛИК през неговия втори период от май 1999-а до март 2013 година. Патосът и еуфорията от първото десетилетие на Прехода вече отшумяваха. Както казва Пиер Бурдийо, сложността винаги е в социалната реалност. Тази реалност бавно, но неотклонно започна да произвежда нова медийна среда. Отначало плахо, но с течение на времето все по-отчетливо започнаха да се проявяват форми на нов вид авторитарно управление, което изграждаше медиен монопол, за да обслужва интересите му. Олигархия и корпорации изплетоха около медиите специфични финансови кръгове с непрекъснато променящи се взаимовръзки и форми на собственост. Още в края на миналия век редица медийни изследователи

(Спаркс, Голдинг, Бел) предупреждаваха, че непрекъснато се разширява пропастта между информирания елит и забавляващите се маси – процеси все по-ясно видими днес и в нашето медийно пространство. През последните почти две десетилетия битката култура – таблоидизация завърши в полза на таблоидизацията, схващана в широкия смисъл на думата като пределно опростяване на сложния свят, в който живеем. И тъй като днес наблюдаваме един специфичен корпоративен журнализъм, то е важно да се отбележи, че именно таблоидните формати във всичките им разновидности са трендът на този корпоративен медиен свят. Както констатира Д. Чалаби, края на класическата журналистика идва, когато медиите се превръщат в индустрия: (...) журналистиката се превръща в продукт за привличане на публика, в търговска стока, чиято стойност зависи от силата ѝ да привлича... Серозни-

те тези се изтласкват към периферията и в същото време се покрива един по-широк спектър от неща и дейности“. В този контекст непременно трябва да се отбележи, че целият екип, създаващ и издаващ списание ЛИК в периода 1999-2013 г., заслужава нещо повече от нашите адмирации. Заслужава да бъде разказано подробно за труда на хората, изучаващи стотици страници от множество чуждестранни издания и селектиращи текстовете, за високия професионализъм на преводачите, на редакторите и на включените – според новата концепция, български автори, чието журналистическо майсторство и владеене на „занаята“ по нищо не отстъпва на чуждестранните им колеги. През този период ЛИК беше еталон на елитна качествена преса. Да попаднеш в ЛИК, беше признание за висока стойност – естетическа, литературна, културологична, философска; признание за компетентност, което от своя страна остойностяваше изказаните мнения, оценки, анализи, прогнози. Не беше списание за масовия вкус, стоеше доста встрани от нароилите се впоследствие лайфстайл формати, но дори тези, които не го четяха, знаеха, че го има, че присъства в публичното пространство и задава мярката, естетически вкус, възпитава умение да се мисли и чувства във високите категории. За да не звучи всичко това хвалебно-носталгично, направих едно малко изследване. Анализирах съдържанието на 20 произволно избрани броя: бр. 7 от 2006 г.; броеве 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12 от 2008 г.; броеве 1 и 12 от 2011 г.; броеве 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 от 2012 г. и бр. 1 от 2013 година. Всеки брой започва с „Европейски бележник“ на 1 вътрешна

Корицата на първия в историята брой на ЛИК от 8 януари 1965 г.

летни фестивали, оперни и концертни зали, най-различни литературни форуми, панаири, представя регламенти за престижни литературни награди. Впоследствие са включени рубриците Танц, Маршрути, Медици, Намерени в превода, Лаборатории.

Поради ограничения обем на настоящия текст не мога да представя дори в резюме контент анализа на тези 20 броя. Но тъй като през последните години в изборен профил преподавам дисциплината „Литература и медици“, направих количествена извадка на четирите рубрики, представящи света на литературата. Резултатът: в 20 броя ЛИК представя на своята публика 147 писатели! 81 от тях присъстват в голямата рубрика Литература – по същество това са 81 погледа/разказа за света, за хората и техните чувства, мисли, страдания, за творческата лаборатория и начина на писане, за личния им живот. Ще представя имената на писателите по рубрики, защото това е индиректна оценка на мащаба на списанието и за неумоверния труд на редактори, преводачи и български автори.

Рубрика Литература:

Юрий Андрухович, Тони Морисън, Дон Де Лило, Кормак Маккарти, Филип Рот, Джон Ъндайк, Жозеф Делбо, Жан Ешноз, Франсоаз Саган, Жулиен Грак, Чарлз Чадуик, Улф Ердман Циглер, Максим Билер, Владимир Набоков, Арсений Тарковски, Сири Хуствет, Амос Оз, Орли-Кастел Блум, Етгар Керет, Мартин Валзер, Джумпа Лахпри, Джордж Стайнър, Стив Ларсон, Мишел Льобри, Борис Стругацки, Антони Касас Рос, Армистед Маупин, Ханиф Курейши, Жак Буврес, Жан-Мари Гюстаф Льо Клезио (представен е в 2 броя през от-

делни периоди), Дейвид Фостър Уолс, Фабрис Лардо, Норман Мейлър, Фредерик Безбеде, Атик Рахими, Тиерно Моненембо, Ален Клод Сулцер, Жан-Луи Ферни, Сандро Веронези, Марк Бресан, Колин Търбон, Красимир Дамянов (представян 2 пъти), Харуки Мураками, Александър Чудаков, Лаура Касишке, Петер Надаш, Деймиън Уолтър, Ги Гофет, Пиер Баяр, Йоко Тавага, Йоко Огава, Риоко Секигучи, Умберто Еко, Майкъл Бонг, Каталин Дориан Флореску, Ерик Орсена, Патрик Шамоазо, Енрике Вила-Матас (представян 2 пъти), Елфриде Йелинек, Карлос Фуентес, Ръсел Банкс, Емил-Мишел Чоран, Рей Бредбъри, Клаудио Магрис, Гор Видал, Джон Ланчестър, Херкус Кунчюс, Уилям Т. Волман, Вида Огненович, Васил Габор, Майкъл Ондатжи, Хилари Мантел, Гоце Смилевски, Жорж Сименон, Джулиан Барнс, Василий Гросман, Джанет Уинтърсън, Андрю Уайли, Абрахам Йехашуа

Рубрика Библиотека ЛИК:

Мануел Пуиг, Сеес Нотебоам, Бенжамин Блек, Шандор Тар, Хорхе Луис Борхес, Михаил Агеев, Фабрис Лардо, Майкъл Кънинггам, Сара Уотърс, Ги Гофет, Ю Хуа, Чайна Миевил, А.С. Байът, Имре Оровец, Филип Гримбер, Теофано Калояни, Хилари Мантел, Даниел Келман, Джулиан Барнс, Алесандро Барико

Рубрика Последна страница:

Дейвид Албахари, Аслъ Ердоган, Михаил Шишкин, Хакан Йел, Таня Малярчук, Аура Кристи, Албена Стамболова, Оля Стоянова, Любомир Николов, Владимир Сунгарски, Иван Димитров, Стефан Иванов, Силвия Чолева, Палми Ранчев, Калин Терзийски, Бистра Величкова, Христо Карастоянов, Гергана Пожарски, Владислав Христов

Рубрика Книжарница:

Волф Лепенус, Венедикт Ерофеев, Мишел Турние, Владимир Сорокин, Алек Попов, Го Сяолу, Леонора Миано, Колсън Уайтхед, Карен Дубе, Лос Мориак, Самуил Шимон, Дьорд Драгоман, Марк Леви, Тимур Кабилов, Аравинг Агига, Мишел Уелбек, Бернар-Анри Леви, Орхан Памук, Стоян Атанасов, Маги О`Фарел, Рихард Давид Прехт, Красимир Спасов, Асен Терзиев, Анна Топалджикова, Владимир Попов, Раби Джабер

Ето и една малка част от имената на интервюирани музиканти (само класическа музика и само изпълнители и дириженти, без джаз, рок, композитори, формации, оркестри, фестивали, без портрети и рецензии): Даниел Баренбойм, Пинкас Цукерман, Невил Маринър, Юрий Башмет, Гидон Кремер, Херберт фон Караян, Изабела Фауст, Евгений Мравински, Рикардо Мутти, Кристиан Цимерман, Владимир Хоровиц...

Защо изброих толкова имена? Впрочем количествената извадка с имената на всички представени творци в различните видове изкуства гравитира към 500. Не е самоцелно, разбира се, а защото изцяло подкрепям тезата на медийния изследовател Даниел Даян: „За разлика от „дезинформацията“, която в крайна сметка може да бъде оспорена, „неинформирането“ предотвратява всякакъв дебат.“ С неинформирането не можеш да влезеш в диалог. Живеем в глобален сложен медиен и дигитален свят. Все по-малко впечатление ни правят понятия като хибридна война, информационен фашизъм, корпоративно робство, медиен тероризъм, хиперполитика, пост-постмедии. А 80 години след Нюрнберг в централна Европа се води жес-

тока война. Съвременният човек все по-трудно диференцира в съзнанието си реален, медиен, виртуален, фантазен/художествен свят. Неинформираното съзнание не притежава способност за критическо мислене, то работи на принципа на клишета, постулати, идеологемци, податливо е на всякакъв вид манипулации. В този контекст повече от притеснителен е фактът, че цял един дял от журналистиката – културната журналистика, намираща израз в сериозните жанрови форми на художествената критика, изчезна от масовите медици. Отразяването на културните процеси и събития в страната мимикрира към специализираните сайтове, блогове, платформи, подкастове, но те по принцип имат ограничена и специализирана аудитория. Отсъствието на високата култура, естетски адаптирана като послание към широка масова аудитория, провокира дефицити в културата на бита, в културното говорене, в политиката. Липсата на издания и предавания в праймтайма на електронните медици, които регулярно да представят на широката публика световната култура в цялото ѝ многообразие, обективно води да затваряне в тесни национални рамки, пълни със стереотипи, соц реторика, патос и носталгия, национализми от различен вид и митологемни послания, свързани със сакрални за народното съзнание дати или личности от историята ни. В този контекст обнадеждаващо е завръщането на ЛИК в медийното ни пространство през 2020 г. Новата му тематична концепция, която акцентира върху изграждането на културна памет за важни събития и фигури на

миналото се оказа способна да провокира едно по-мощно публично говорене. Надявам се, че ще се намерят финансови ресурси и за евентуалното издаване на няколко броя годишно, които отново да покажат на българската публиката културната панорама на световните сцени. Много актуално ми прозвуча написаното от Петя Александрова (брой 1, 2012 г.) в уводния текст за броя Втора страница: „Цели сфери от културата изпаднаха от погледа на гържавата, но в отговор и тя изпадна от техния (...) И накрая се оказва, че повечето обновителни и ползотворни процеси в културата тръгват извън и независимо от гържавата. А нейната основна цел е да ги направи забвисими, да ги канонизира – сиреч да ги прилоти под своите знамена. Посвоему да ги употреби и приватизира. Кое е нормално и от взаимен интерес. Наблягам – нормално и от взаимен интерес. Не вярвам как никои не се интересува от изкуство по време на криза (впрочем и по време на благоденствие) – просто ще му е прекалено скучно на човек.“ Не само ще му бъде скучно. Всеки волно или неволно се стреми да намери през любимите книги, картини, филми, музика и танц своя малък свят, свят на вътрешна хармония, в който можеш да помечтаеш, да потъгуваш, а може би и да се срещнеш със самия себе си. Свят, който крие изненади, където винаги е интересно. Такъв малък личен свят през различни години, събития, преходни и непреходни неща даряваше на всеки читател от вярната си публика Голямото списание. ЛИК беше нашето Голямо списание. И след третото си завръщане то отново може да започне да създава малките ни лични светове.

ДЕТОНАТОРЪТ ЛИК

Панайот Денев
Снимка: БТА

„В БТА така или иначе се работи с взривен материал, но специално в новите издания – с детонатори.“

Важно е, че това го казва Руси Божанов¹, защото той разбира от детонатори и взривове във всякакъв смисъл. Заместник-директор е на агенцията. На 16 март 1966 г. главните редактори обсъждат бюлетина ЛИК, след като вече са направени, издадени и продадени 63 броя. Първият е пуснат с тираж 1800 и не е ясно колко са продадени. Единадесетият брой вече е с тираж 4200 и е разграбен веднага. Божанов очаква тиражът скоро

да достигне 10 хиляди и добавя: „Взривен материал има пръснат из цялата страна, стигнал по легален или апокрифен път и в зависимост от нашите детонатори много е важно как той ще бъде възпламенен и на коя страна ще отхвърли – гали ще разруши нови хубави неща, или ще разруши стари и ще разчиства пътя на новото.“

Дисциплинираните професионалисти в БТА съзнават всичко това. По онова време в българския печат не е прието да се пише за западно изкуство по друг начин освен със злоба, дори омраза и никаква реална представа.

Две години по-рано новото ръководство на агенцията организира обсъждания под формата на „теоретични конференции“. Изговарят се всички задължителни за онова време клишета и фрази, но всъщност се обсъждат конкретни проблеми на работата.

Първата тема през май 1963 г. е „Информацията на БТА в светлината на решенията на VIII конгрес на БКП“. Мира

Тодорова и Алфред Криспин изнасят доклади, в които настояват „да се изчисти агенционната информация от наносите и ръждата на догматизма, сковаността, схематизма, канона и да се върнат острието, темпераментът и борческия партиен дух на революционните години“. С примери доказват, че е възможна умна, културна, убедителна информация.

По темата „Журналистика и политика“ през юни 1964 г. основен доклад с всички „правилни постановки“ изнася професор Владимир Топенчаров. Съдокладите са на кореспондента на агенцията в Париж Алберт Коен и на дългогодишния авторитетен дипломат Нино Нинов. Акцентът е, че главно поражение на периода на култа към личността е несъобразяването с читателя, с неговите своеобразни интереси, нужди, потребности... „Читателят в периода на култа към личността беше третиран като празен мех, в който трябва насилствено да

се налее съдържание“, казва А. Коен. Подчертава се също, че и забавното четиво може да има политическо предназначение. Говори се с примери от чуждестранни агенции за богатството на тематиката и срещу догматизма. Изводът е, че тематичното и жанровото разнообразие на информацията е най-силното средство за въздействие върху най-широк кръг читатели. Според Н. Нинов по инерция се използват думите на Ленин, че печатът е „коллективен агитатор, пропагандатор и организатор“. Международната журналистика е била подценявана като нещо странично, някакъв високоговорител за скандиране на лозунги против империализма без документалност, без конкретен анализ. Изпуска се необходимото съответствие между нивото, на което се пише, и нивото, на което се чете, а опростителството, късогледството и тесният практицизъм са неприсъщи на марксизма-ленинизма. Журналистът международник трябва да пише за всичко и да пише вярно. Прави се сравнение между буржоазния обективизъм и догматическия субективизъм, за които партийността е еднакво чужда.

През ноември 1965 г. конференцията е на тема „Идеологическата борба в условията на мирното съвместно съществуване“. Докладът е на Руси Божанов. Главен извод от дискусиата е, че „мирното съвместно съществуване е състояние на класова борба

в съвременния свят“. Идеологическата борба се изостря повече от когато и да било и това извисява ролята на идеологията в живота на обществото...“

Казаното на тези обсъждания на пръв поглед прилича на почти всички други подобни говорилни по въпроси на обществено-политическия, стопанския и духовния живот. Но когато се стига до конкретиката, са очертани амбиции за сериозни промени, които ще станат в БТА.

Защото Стрелков замисля нова стратегия. Едно от първите неща, които е забелязал, когато е влязъл като главен директор в агенцията на 1 септември 1962 г., е **сгрупване на огромно количество информация**, която не се използва пълноценно. Усетът му на организатор и администратор ражда непонятна за времето идея – да продава част от информацията на населението. Нито в СССР, нито в друга страна от съветския лагер съществува такава неща. БТА като всички гържавни информационни агенции в соцлагера има монопол върху информацията. Но, казва директорът, монополът може да печели.

По негова инициатива се издава вътрешен ведомствен бюлетин, в който се води дискусия как да се подобрява работата във всички звена. Редакторът в „Международна информация“ Димитър Костов (1923-2018) предлага да се правят нов тип бюлетини, които да се продават

на хората. Първообраз на „Лосвета“, който Костов след това ръководи двадесет години (без да е партиен член!), е съветският седмичник „Зарубежом“. Идеята е дайджест на световния печат с текстове за международна политика, насочени към масовия читател, който вижда препечатани статии, анализи, интервюта от най-големите световни вестници – източникът винаги е посочен. Гржата на редакторите е да напишат правилен послеслов или увод, за да не „проникне вражеска западна идеология и пропаганда“, както постоянно съветват от ЦК и от службите.

Другите три издания – за първи път в НРБ илюстриран седмичник с любопитно занимателно съдържание и много илюстрации, специализиран бюлетин за изкуство и култура и бюлетин за наука и техника са единствени по рода си в съветския лагер. Издава ги агенция и затова всички са регистрирани като бюлетини, остават такива и когато започват да приличат на списания. В тогавашните представи това решава поне донякъде проблема с авторските права, ако възникне такъв. Не възниква близо 30 години.

Важна е и анонимността, която в агенцията е основен принцип. В новинарските бюлетини автори и редактори се подписват с инициали. Например информация, започваща с *Ню Йорк (БТА)*... завършва с *ПБ/ДШ*. Кое ще рече репортер Петко Бочаров, ре-

¹ Руси Божанов през 1944 г., още ненавършил 20, бил партизанин. Участвал във войната срещу Германия. Завършил Военноморското училище, а в Ленинград (преди и сега – Санкт Петербург) – Школа за командир на торпедни катери и Военноморска академия. Капитан първи ранг, началник-щаб на Българския военноморски флот до 1958-а, след това – военен аташе в САЩ. През 1963 г. се демобилизира и ненавършил 40 продължава като журналист, писател и драматург. Автор на книги с пътеписи. Главният директор на агенцията Лозан Стрелков (1911-1981) го привлича за пет години в ръководството и му възлага да наблюдава ражданията се седмични издания, след като прочита успешната впоследствие по сцените негова пиеса „Щастливецът иде“. След БТА Божанов е ръководил вестниците „Отечествен фронт“, „Литературен фронт“ и издателство „Български художник“.

София, 6 юни 1973 г. Бояна Петрова от ЛИК взема интервю от известния естраден италиански певец Джани Моранди, който преминава през столицата на път към фестивала „Заатен Орфей“. Снимка: Димитър Викторов, БТА

дактор Димитър Шишманов.

В новите седмични издания го има източникът („Пари мач“, Париж; „Сатърдиривю“, Ню Йорк, „Лисънър“, Лондон, „Нойе Цюрхер цайтунг“, Цюрих, „Форум“, Варшава, „Филм а дивадо“, Прага, „Театер дер Цайт“, Берлин, „Искусство“, Москва...). По никакъв начин не се разбира преведеният и публикуван материал съкращаван ли е, редактиран ли е... Свърхпопулярните и печеливши издания на БТА са заченати в грях...

ЛИК има **предшественик**. През 1962 г. е създаден и излиза почти до края на 1964-та седмичен бюлетин „Културни вести от чужбина“. Издава го „Международна информация“ (МИНФ), отдел „Наблюдатели“. В един брой се публикуват до 40 информации седмично, без да се посочва източник. Например през 1963-та един брой съдържа 3 заглавия за литература, 5 – за театър, 4 за изобразително изкуство, 6 – музика, 7 – кино, десетина дру-

ги. Не е ясно предназначението на този бюлетин, вероятно се изпраща в редакциите на вестници и в радиото. Идеологическият контрол по светски образец дава облик на всички публикации: „Аденауерова Германия се страхува от правдата на пиесите на Брехт“, „Бедственото положение на английските учени“.

Предшественик има и „Паралели“. Редакция „Пресфото“, обзаведена със солидна лаборатория, вече повече от година продава на високи цени три вида фотовитрини – с политически, с любопитни и със спортни снимки. При зараждащата се още телевизия расте интересът на хората към образите, към картината за това, което прочитат. Всеки ден в агенцията пристигат пакети със снимки от световни и специализирани агенции. Списанията и вестниците са пълни с карикатури, главно политически. Започва използването и на получаваните фотографии от фототелеграфа

(телефото), на който БТА остава монополист до ерата на интернет. Успехът на фототаблата, които абонатите излагат на публични места, расте, агенцията печели добре. Така възниква идеята за двуседмично печатно издание. То е „Светът в снимки и карикатури“, издавано в началото от „Пресфото“. След третия брой тиражът на неугледните страници, в които текстовете са отпечатани на пишеща машина, е 18 хиляди и те стават пазарен лидер. През 1966 г. Стрелков кани постигналия вече авторитет в професията, но в момента останал без работа (след скандалното закриване на седмичника „Литературни новини“ (1961-1964) Стефан Продев (1927-2001) да оглави обща редакция „Седмични издания“ и по-специално да се занимава със „Снимки и карикатури“.

Екипът на ЛИК се попълва с Вера Ганчева, Чавдар Ченгов, Мариана Неделчева, Бояна Петрова. Сътрудничат със статии и интервюта кореспондентите Мира Тодорова (1921-1997) – Париж, Боян Трайков (1932-2014) – Варшава, Горан Гомев (1935-2014) – Алжир, Стефан Тихчев (1929-2011) – Москва, Георги Найденов – Ню Йорк.

Осми януари 1965 г. е рожденият ден на ЛИК.

В документи, задължително придружаващи случващото се, целта е определена така:

„Специален бюлетин за литература, изкуство и култура.

Да предлага статии, инфор-

мации и кореспонденции от неизвестни дотогава или недостъпни за българския читател списания и вестници.“

След година се съобщава, че „за отдела специално са абонираны над 65 вестници и списания от социалистическия лагер, от западноевропейски държави и от САЩ“.

През 1965 г. са издадени 52 броя с общо 2080 страници, на които са отпечатани 1600 статии, информации, кореспонденции, анотации и хроники. Поместени са 470 фотографии – илюстрации към повечето материали. Ръководството на агенцията отчита, че е спазено особено важното равновесие между материалите от социалистическите и капиталистическите държави. В рубриката „Литературни новини“ съотношението е 57 на 55, в „По световните сцени“ – 39 на 37, в „Изобразително изкуство“ – 31 на 20, в „Кино“ – 40 на 55, в „Музикален свят“ – 43 на 31.

Приети от властта за **социални отдушници**, скромните на вид седмични издания се развиват, насърчавани от читателския глад за информация отвъд Желязната завеса. През есента на 1965 г. се върнах от казармата и бях изумен. Тези брошурки бяха отвори с решетки, но все пак прозорчета към светлината.

Стратегическият план е на Лозан Стрелков, ръководил БТА от 1962 до 1981 г. Работилите в агенцията по онова време потвърждават, че без да се противи на партийните указания, той последовател-

но е налагал свои разбирания – например за кадровата политика. Няма да е право и не е възразявал на задължителните назначения – като онези кореспондентски постове в чужбина, които служат за прикритие на разузнавачи. Понякога успявал да изпрати и истински журналисти, които съветвал да не служат на посланици и резиденти. Когато назначавал кореспондент в провинцията, се съветвал с местния партийен шеф, но винаги държал и на собственото си впечатление. Така постъпвал и с главните и зам. главните редактори – длъжности, които били в т.нар. **номенклатурен** списък на ЦК на БКП, т.е. назначавали се само със съгласие на ЦК. Стрелков е избирал хора, които е опознал, на които той самият има доверие, защото целта му е била агенцията да работи добре. При назначаването на прево-

Вера Ганчева през 1973 г. В периода 1966-1976 г. тя работи в БТА, където последователно е била репортер в „Международна информация“, редактор, заместник главен редактор и главен редактор на ЛИК. Снимка: Стефан Тихов, БТА

гачи и репортери, онези, които остават понякога цял живот анонимни зад инициалите си, главният директор не е давал да му се месят. Затова през всичките му години като шеф в агенцията са работили и хора с „нечисти“ от гледна точка на Държавна сигурност досиета, но пък с висока култура и богати знания, владеещи перфектно по няколко езика, които не са имали шанс да постъпят на работа в радиото, телевизията или в други централни идеологически институти.

През май 1966 г. Стрелков окуражава редакторите на ЛИК: „**Нашите читатели са най-разнообразни. Така, както се списва нашият бюлетин, той подгонва доста престижа и уровен на българския печат пред нашата интелигенция. Нямаме нито един ежеседмичник и ако щете, в нашите литературни издания нямаме това високо равнище на писане, каквото го има в ЛИК, защото там се пише от световноизвестни хора... Но все пак, макар това да е хубаво и полезно, ние трябва да знаем – докъде и как. Затова става дума – да не се увличаме.**“

Още в началото се водят спорове – ЛИК и „Наука и техника“ за специални читатели ли трябва да бъдат, или ще е добре да са по-популярни. Надделява разбирането, че публикациите трябва да са за „среден интелектуалец“, който не се е специализирал в някоя област на изкуството. Редактори защитават позицията, че четивото трябва

Корица на брой 47/48 от ноември 1990 г.

да насочва българските театри към онези постановки, за които се говори из Европа, а българските литератори – към излезли в чужбина нови книги. Има колебание – популярно издание би ли могло да върши такава работа. Поставя се въпросът за научни консултанти. Сериозна се оказва липсата в БТА на преводачи от полски, чешки, унгарски език, както и за работата на отдела за Балканите, тъй като се получават списания от тези страни, които също са интересни за използване. Спешно са обявени конкурси за такива преводачи. Като недопустима се отбелязва практиката за културни събития в Чехословакия или Румъния да се пускат материали от съветски източници.

Отрича се „гигантизмът“ – прекалено обширни текстове, които понякога дори се пренасят от брой в брой. Важно е разнообразието. Нужни са повече интервюта и портрети и **леко снижаване на**

интелектуалния стил, както съветва зам.-директорът Стойне Кръстев.

В един момент дори някой предлага на последната страница да се отпечата кратък речник на публикуваните „сложни и непознати думи“. Това се отхвърля, защото „е работа на редакторите.

Но надделява разбирането „ЛИК да е популярно издание за колкото се може по-масов читател“, „да съдържа познавателни материали, които са полезни за всякакъв читател, да подпомагат борбата на идеологическия фронт, а тази борба още дълго време ще се води...“.

Р. Божанов напомня: „Първата и основна задача е политическа, общо казано, утвърждаване на социализма и разобличаване на капитализма. Но да помним, че в този свят на капитализма живеят хора, с които ние утре ще правим един свят...“.

Най-много през първите години са забележките към оформлението. Не само текстовете, а и композициите на снимките понякога са примитивни, липсва усет при оформлението на страниците и на рубриките.

Купуват се наборни машини, въвежда се трети цвят – червен за ЛИК, син за „По света“, зелен за „Наука и техника“. Назначени са художници към всяко издание, които с професионален вкус и мярка макетират страниците.

Лозан Стрелков поръчва на Борис Ангелушев да направи лого за първите страници и

така големият художник създава земното кълбо с екватора и паралелите, което бързо става запазен знак изобщо на агенцията.

И опитните редактори, и младите са убедени, че кратката, но голяма информация на страниците на ЛИК е добре да се съчетава с по-обстойни и проблемни материали. Но бюлетинът трябва да остане класическо агенционно издание, макар усилието да е за задълбочаване на проблематиката и обогатяване на жанровете, което няма да го лиши от неговия жив агенционен характер.

През май 1966 г. Стрелков подчертава голямата заслуга на 33-годишните Георги Тодоров и Кръстан Дянков за разнообразието и особено за равновесието.

Най-важна е мярката, повтаря той и настоява да не се планират повече от два-три броя напред, за да не се губи актуалност.

Начело на екипите, които започват, е опитният шеф на МИНФ по това време Димитър Шишманов (1919-2002).

Разчита се на ерудицията, опита и идеите на изключителен за онова време интелектуален потенциал. Материалите в първите броеве на ЛИК са подбрани от Георги Тодоров, Кръстан Дянков, Алберт Коен в консултация с утвърдени вече преводачи и редактори – Димитри Иванов-Джимо, Тодор Вълчев, Петко Бочаров, Нели Доспевска.

Когато Вера Ганчева оглавя-

ва екипа, тя строго успява да създаде ред. Купищата чужди издания, пристигащи всеки ден, се разпределят между редакторите. Те стават преди всичко селекционери, подбират публикации и ги предлагат за превод. Използва се целият многолюден екип висококвалифицирани преводачи на агенцията.

Мариана Неделчева, работила в екипа от началото на 70-те, помни, че дежурният по брой е трябвало да напише кратка въвеждаща анотация, винаги подписана ЛИК. Някои статии са започвали с кратък редакторски въстъпителен текст, разграничен от превода.

Стрелков упреква редакторите: „*Не се следят и не се проучват световноизвестните илюстрирани списания... Издаването на илюстрирано списание е цяло изкуство. То трябва да се усвои, за да се решава задачата, която си е поставил бюлетинът.*“

След като Г. Тодоров през октомври 1967 г. заминава кореспондент в Алжир, редакцията се ръководи за кратко от театроведа Асен Тодоров и след това за осем години от Вера Ганчева. Тогава в екипа постъпва Нина Венова, която е главната мислеща и движеща сила през следващите десетилетия. В редакцията работят хора, които по-късно правят име и авторитет в престижни издания, организации и институции: Чавдар Чендов, Рада Шарланджива, Бояна Петрова, Раймонд Вагенщайн, Албена Шарбанова,

Емилия Масларова, Мариана Мелнишка, Толя Рагева... За стабилно политическо ръководство за главни редакторки последователно са назначени Виолета Мицева и Сирма Велева.

След три години изданията са готови да бъдат обявени за самостоятелни. От 1 януари 1971 г. „Снимки и карикатури“ става „Паралели“. Излиза всяка седмица, текстовете са повече от илюстрациите, форматът – по-голям. През 1974 г. тиражът достига 140 хиляди, в края на 80-те – 300 хиляди. Заявките за абонамент са над половин милион, но технологичният процес в печатницата на БТА и хроничният недостиг на хартия не дават възможност за отпечатване на повече. В шест дни от седмицата се печата „Паралели“, в един ден – другите три издания, от които най-търсено на пазара е ЛИК с тираж, достигащ до 23 хиляди. Почтите абонират още в първите дни на кампанията, често и срещу рушвет за пощальона. Днес в XXI век се знае, че хиляди читатели са събирали и пазили години наред „Паралели“, ЛИК и „Наука и техника“.

При вътрешни обсъждания Стефан Продев и други настояват редакторите на ЛИК да бъдат изпращани в чужбина, за да се запознават със събития и хора, за които информира бюлетинът. Мариана Неделчева била пратена в Полша, срещнала се с режисьора Анджей Вайда, с авангардния композитор Кшищоф

Пендерецки. Редактори били командировани на филмови фестивали в Белград и Солун...

Мнозина знаят, че Вера Ганчева е била много близка с Людмила Живкова и по тази причина гърбът ѝ беше здрав. „Позволявахме си да публикуваме неща, немислими за всяко друго издание в България. Например за изложбата на авангардно изкуство „Документа“ в Касел, Западна Германия, и за какво ли не още...“, спомня си Мариана Неделчева.

Самата Вера Ганчева след години описва вълненията, с които са изготвяли поредните броеве на ЛИК от цели камари издания за литература и изкуство: „Бяхме не само свидетели, но и участници в една зараждаща се културна революция...“

Още през 1971 г. В. Ганчева кани за автори други журналисти от агенцията и външни автори. Такива са проф. Богдан Богданов (с текстове за старогръцката литература), Георги Василев (за будизма), Васил Георгиев (за живописата в древен Египет), Любомир Халачев, Сибила Димова, Радка Димитрова (за 25-ия фестивал в Авиньон), Тодор Харманджиев, Стефан Кожухаров, Георги Ведроденски, Красимир Друмев, Виолета Мицева, Лилия Рачева (за Казимеж Брандис), Красимир Мирчев... Но имената на редактор-преводачите в екипа, включително нейното на главен редактор, не се обявяват.

В ЦК на БКП, разбира се, бдят. В решение от януари

1970 г. се препоръчва:

„Редакциите на ЛИК, „По света“, „Паралели“ и „Наука и техника“ да проявяват висока бдителност и класово-партиен подход при препечатването на материали от буржоазния и ревизионистичния печат, като винаги ги съпровождат с необходимия анализ и коментар.“

В обстановката на все още подозрително отношение към джаза в първия брой за 1971 г., на 3 януари, в ЛИК излиза явно специално поръчана голяма обзорна статия от Райчо Иванов, озаглавена „Американската вокална джаз сцена“.

Наред с уменията си на мениджър Лозан Стрелков не е забравил фразеологията с щампите на съчиненията от младостта си (40-те и 50-те години) и я съчетава с грижата за уникалните си създания и за цялата БТА. За да защити редакционните екипи, агенцията и себе си, главният директор пише лично в писмо до Тодор Живков през 1978 г.:

„Четири седмичника, издания на БТА, все повече и повече се търсят от читателите и по-успешно изпълняват своите задачи: а) Да разобличават капитализма и капиталистическата система; б) Да утвърждават и пропагандират социалистическия строй и социализма; в) С материали от самия капиталистически свят да разкриват неговата античовешка същност. Освен тези идейно-партийни задачи изданията носят и печалба за агенцията, като осигуряват нейната издръжка. Без

тези печалби, които идват единствено от населението и съставляват 75% от общите приходи на БТА, агенцията не би могла да се издържа, а още повече – да се развива.“

Изданията са част от по-значим проект. В сравнително добре запазения архив на БТА може да се проследи как в края на 1964 г. Стрелков докладва в Политбюро на ЦК на БКП и лично на Живков, че през цялата година е извършена подготовка към нов начин на финансиране на агенцията – на стопанска сметка – и резултатите са много добри. Същността е искане да се разреши издаване на четири нови седмични бюлетина, които да се продават. Същевременно Стрелков е успял да убеди партийните лидери постоянните получатели на новинарските бюлетини и емисиите на агенцията да станат нейни абонати, т.е. да започнат да си плащат. За времето си това са много пари. Цената на абонамента за повечето бюлетини, особено за специалните – служебни и поверителни на „Международна информация“, е висока.

В сградата на БТА са преустроени помещения в сутерена, купени са две западногермански офсетови литопечатни машини Rotaprint и съвременно-шевни машини, назначен е персонал, който работи на две, а понякога и на три смени. Хартията е обикновена, вестникарска. Стрелков предлага първо на Политбюро, след това и на Министерския съвет какво да постаноят.

В архива на БТА не се откриват документи, от които да личи с кого главният директор се е съветвал, за да предложи революционното решение. Търсенията доказаха, че основната работа е извършил един легендарен бюджетар, висш служител във финансовото министерство – Никола Бабамов, който дълги години е бил началник на управление „Държавни разходи“.

„Много добри са резултатите от подготовката, извършена през 1964 г.“, пише в предложението до правителството. За 1965 г. БТА иска да се запише в документ, че ще се издават четири нови бюлетина, които ще се продават на населението. „Приходите от тях ще бъдат над 51% от общите приходи. Допълнителни приходи ще бъдат реализирани от продажба на фотографии, които се предвижда да бъдат изнасяни и в чужбина, т.е. ще носят валута. Другарите от БТА смятат, че ако с плана им се осигури необходимото количество хартия и вноса на още една печатна машина, те ще изпълнят финансовия си план“, пише в предложението на Министерството на финансите до Министерския съвет.

На 29 септември 1964 г. Бюро на Министерския съвет разпорежда: „Българската телеграфна агенция да се обособи на стопанска сметка от 01. 01.1965 г. с предмет на дейност: да събира, изработва и разпространява политическа, икономическа, кул-

турна, техническа, спортна информация и снимки, както и официални материали чрез печата, радиото и телевизията, а също и да има свои издания, предназначени за населението, предприятията, учрежденията и институтите в страната и чужбина.“ Документът е подписан от зам.-председателя на правителството Живко Живков.

От 1 януари 1965 г. влиза в сила нов Правилник за задачите и устройството на Българската телеграфна агенция. Няколко неща са нови и важни в този документ. „БТА при Министерския съвет е орган на правителството, но е юридическа личност на стопанска сметка. Наред с всички предишни задачи агенцията издава свои издания и организира фотовитрини, предназначени за населението, предприятия, учреждения и институти в страната и чужбина.“

Всичко предложено и предвидено е изпълнено през 1965 г. – приходите са: 56% от продажба на седмичните издания, 5% от продажба на снимки и информация в чужбина, 20% от продажба на снимки и информация в страната и на средствата за масова информация, 19% от продажба на обществените организации и държавните ведомства.

През тази и следващите години БТА издава 10 ежедневни (явни, служебни, поверителни) бюлетина, два седмични бюлетина за печата, радиото и телевизията, 5 седмични бюлетина за чужбина (на руски, английски, френски, испански,

немски език), 4 седмични издания („Паралели“, ЛИК, „Наука и техника“, „По света“), справочник НРБ, справочник „Светът“.

Седмичните издания се продават по 0,30 лв. за брой.

По това време вестник струва 2 или 4 стотинки, билет за трамвай 0,04 лв., за тролейбус – 0,06 лв., един типов хляб (1 кг) – 0,15 лв.

Но всъщност държавата прехвърля пари от единия си джоб в другия. Под различни форми бюджетът издържа държавните институции, вестниците, радиото, телевизията. Например бюджетът изцяло финансира Комсомола (Димитровския комуни-

стически младежки съюз), който дава пари на своя печатен орган вестник „Народна младеж“, той пък, за да съществува, плаща абонамент на БТА с държавните пари. Правителството дава на агенцията правото да купува на безценница значително количество валута „по второ направление“ – щатски долари (около 1 милион годишно по курс 0,88 лв. за 1 долар), за да поддържа кореспондентската мрежа в чужбина, да се абонира за чуждестранни осведомителни и фотоагенции, за вестници и списания.

Стрелков постоянно търси възможности да оценява справедливо труда на своите

Корица на априлския брой от 2010 г.

подчинени. Така той пръв (или един от първите) в гържавата в началото на 70-те години въвежда системата на атестиране – по скала от 6 до 0. В началото критериите са пет: политико-обществен, професионален, морално-етичен, дисциплина, стремеж за усъвършенстване. По-късно броят на критериите расте. Оценяват се всички според длъжностите им – ръководство, организация, координиране на работата в творческо и административно отношение; оперативност и поемане на отговорност; качество; спазване на срокове, на трудовата, гържавната и финансовата дисциплина; мерки, за да не се допускат политически, фактически или други грешки; инициативност и компетентност; колегиалност, обща култура. Сборът от оценките определя коефициент за трудово участие, който, изчислен към индивидуалната щатна заплата, посочва индивидуалната работна заплата. Главният директор успява да защити пред всички възможни контролни органи и институции в гържавата разбирането си, че заради специфичния характер на дейността на БТА на работниците се определят индивидуални работни заплати.

Лозан Стрелков така потъва в темата, че през 1979 г. написва пиесата „Атестация“, играна в Маадежкия театър с Николай Бинев в централната роля и с участието на свръхпопулярната телеви-

онна звезда Бригита Чолакова.

Постановление № 5 на ЦК на БКП, Министерския съвет на НРБ и ЦС на БПС от 1 февруари 1977 г. е за усъвършенстване организацията на работната заплата. Това е възможност да се премахне характерната за социалистическата гържава уравниловка. Стига се дори до положението, когато индивидуалната щатна заплата на водач в професията си специалист може да превишава заплатата на непосредствения му ръководител.

Наблюдаващите от ЦК на БКП и Държавна сигурност постоянно се тревожат. През годините се налагат ограничения. В редакциите има забранени – официално или негласно – имена и заглавия, обявени за врагове на Съветския съюз и социалистическия лагер. Такива са френските актьори Ив Монтан и Симон Синьоре, американският писател Джон Стайнбек, които, след посещения в СССР, са се изказали без симпатия за строителството на комунизма; руските писатели, носители на Нобелова награда, Борис Пастернак, Александър Солженицин и Йосиф Бродски. Към тях се добавят имена на интелектуалци около Пражката пролет през 1968 г., останалите на запад – писателят Павел Кохоут, режисьорите Милош Форман и Иржи Вайс. Добавени са и актьорите от Източна Германия Армин Мюлер-Щал и Манфред Круг, които подписват протест срещу прогонването и

принудителното изселване от ГДР на поета и певец Волф Бирман, впрочем протест, подписан от над сто личности. Забранени са десетки имена след погромите срещу дисиденти и самиздата в СССР, както и при зараждането на „Солидарност“ в Полша.

БТА единствена записва и публикува в специален свръхсекретен бюлетин есетата на писателя Георги Марков, излъчвани по „Свободна Европа“ и „Дойче веле“. Ето какъв „опасен“ за себе си текст помества агенцията 14 месеца преди Марков да бъде убит в Лондон:

„... Положителна тенденция претърпя в своето развитие и Лозан Стрелков, когато става главен директор на БТА. Докато беше заместник главен на „Литературен фронт“, Лозан Стрелков провеждаше най-енергично осакатяващата линия на социалистическия реализъм. Негови изобретения бяха „Образът на комуниста“ и прочие. Но след това той сякаш разбра някои неща и може би видя резултата от културната изолация на България. Под негово ръководство БТА започна да издава цяла серия списания, които станаха извънредно популярни и по същество са някакъв мост между Запада и България. Вярно е, че възникването на списания като ЛИК, „Наука и техника“, „Паралели“ и други е резултат не на желание на този или онзи шеф, а на пълното поражение на идеологическата изолация в комунистическите страни. В един момент

партията осъзна, че ушите на масите (и дори собствените им уши) бяха залепени за чуждите радиостанции, че всяко внесено от Запада чуждо списание или книга се превръща в реликва, че истинската жажда на хората за знание се бе изострила до крайна степен и затова реши да използва тази жажда, като я подхранваше със своя собствена информация. Изданията на БТА често са пример за фалшифициране на материали, преиначаване, превратно тълкуване, но в последна сметка в тях има доста информация дори когато нещата трябва да се разбират наопаки. Заслугата на Лозан Стрелков е изборът на много сполучлива форма и устояването ѝ.

... Правилната оценка на списание ЛИК се свежда до точен отговор на два въпроса: доколко то отразява правдиво значителните идеи, явления и тенденции в живота на съвременната световна литература, изкуство и култура и

доколко удовлетворява жаждата за информация и нови идеи на обикновения интелегент български читател. Явно хората от БТА са застанали на принципа, че вместо да се забранява информацията, по-добре е тя да се поднася по начин, който служи на интересите на идеологията. Защо ЛИК има дълбоки и осакатяващи недостатъци, но все пак има голяма популярност в България? Отговорът идва от сравнението между него и останалите български издания, грамадната част от които са абсолютно нечетими. Все пак в ЛИК човек може да намери, макар и силно изопачена и преиначена, някаква идея за истинския свят, за истинското изкуство, за истинския живот. И в това отношение може да се каже старата поговорка, че едноокият е цар в царството на слепите.“ (Марков, Г. „Заочни репортажи за България“. Радио „Дойче веле“, 7.07.1976. Архив на БТА)

Спори се кой е измислил името ЛИК. В книгата „Бетеан-

ски дни и нощи“ (2001) Георги Ведроденски смята, че кръстник е самият Стрелков. Обаче друг бетеански ветеран Димитри Иванов-Джимо в своята авторска колонка във вестник „Сега“ на 3 октомври 2007 г. пише:

„... После БТА, която готова издаваше само тайни и явни бюлетени, излезе на пазара със седмични издания. Но как да се казват? Мислете, заръча ни новият директор Лозан Стрелков. Седнахме в кафенето на горния етаж на БТА Кръстан [Дянков], Тошо [Вълчев] и аз и почнахме да мислим. Любимото издание на Кръстан беше The Seven Arts. – Изкуство може, само да не е култура! – апострофирах го аз. – Що? Като чуеш култура, ще се хванеш за пистолета ли? Агент, пък нямаш пистолет. – Литература – обади се Тошо. – Изкуство – добави Кръстан. – Култура, смънках аз победен. – Литература, Изкуство, Култура. ЛИК! Измислихме го!...“

София, 4 май 1999 г. Читатели разглеждат новия брой на ЛИК, издаден след 7-годишно прекъсване. Изданието е представено в Пресклуба на БТА. Снимка: Светлана Бахчеванова, БТА

Фрагменти от историята на ЛИК

Анкета за 15-годишнината на ЛИК

„Информационният седмичник на БТА за литература, изкуство и култура – ЛИК, навършва петнадесетата си годишнина – четем в каре, публикувано в брой 45 на изданието през 1979 година. – През изминалия период той си спечели верни читатели и приятели и стана за тях необходим събеседник, съветник и консултант, който им поднася най-новото, най-значителното и най-актуалното от световната култура“, посочват от редакцията. От изданието се обръщат към изтъкнати наши културни дейци с молба да споделят впечатленията си от сътрудничеството и оформлението на списанието, от полезността му в тяхната ежедневна творческа практика и живот. Мислите на анкетиранияте са публикувани в два последователни броя.

Сред личностите, към които се обръщат от ЛИК, е Катя Зехирова, директор на Театър 199:

„Следя списанието от самото

Разгръщайки страниците на стари броеве на списание ЛИК, откриваме не само полезна информация за различни сфери на изкуството и културата или портрети и разговори с именити творци, а и новини за самото списание.

Тук ще представим акценти от някои публикации, свързани със съдбата на изданието, намерили място в различни негов броеве или пък в потока от новини.

му начало. Отдавна съм негов редовен абонат, защото желая да разполагам с всички броеве. Спецификата на ЛИК е такава, че в нашата страна не може да се намери друго издание, което да го замести като източник на тъй богата и разностранна информация за културния живот по света.

Интересувам се от него не само като професионалист, а и като обикновен читател. За мен е твърде важно, че мога да получавам редовна информация специално по въпросите на театралното изкуство, за неговите проблеми, търсения и тенденции в другите страни. Списанието има хубавата практика внимателно да следи развитието на съвременния театър и за много експерименти и решения то е първият, а понякога и единственият информатор на българския читател.

Формата дайджест, която възприе ЛИК, му позволява еднакво добре да отразява съвременното състояние на всички изкуства и досега никое от тях не е било нито пренебрегвано, нито изтъквано за сметка на другите. Що се отнася до из-

ползваните жанрове, на мен особено ми харесват дискусиите за отделни произведения. Чрез тях най-добре се разкрива естетическата позиция на автора и на изследователите на неговото творчество. Сериозната аргументация допада на читателите, защото им дава възможност да се запознаят с творци, чиито произведения все още не са достигнали до тях. Много успешно използван жанр е и лаконичната информация, съчетана със снимка. Тя напълно отговаря на оперативния дух на списанието.

Като редовен читател бих си позволила да дам и някои препоръки, защото искрено желая равнището на ЛИК постоянно да се подобрява. Мисля, че винаги, когато се споменавам по-непознати у нас имена, би могло да се дават кратки бележки за тях, за да не се затруднява излишно читателят.“

Атанас Нейков, директор на Софийската градска художествена галерия:

„И сега, когато пиша тези редове, не разбирам защо редакцията на ЛИК пожела да узнае какво мисля за списанието?“

ЛИК се получава в Градската

Реклама за абонат на ЛИК в брой 46 от 1983 г.

галерия, но почти не стига до масата ми. Има две обяснения: ЛИК е твърде интересен и изкуствоведите го крият ревниво от мен. ЛИК е така лош, че искам да ме опазят от него. Истината е, че само понякога успявам да го взема. ЛИК е „несравним“ и „единствен“, разбира се не като оценка на нивото и качеството му, но в буквалния смисъл на думата.

У нас няма друго списание от този характер.

ЛИК си създаде лик от оформителска гледна точка – напомня и списание, и бюлетин. Това са и качества, и недостатъци, но най-важното е, че сме свикнали с него такъв, какъвто е. ЛИК е едно необходимо списание, което запълва огромна празнина в живота на хората, създаващи културата ни.

Чрез информацията си за кино и танц, театър и музика, живопис и поезия ЛИК запълва загубената връзка между изкуствата и ние мимоходом отново установяваме общите творчески търсения и проблеми.

При необикновения поток от информация многогълната информация, която се получава от ЛИК, неизбежно ще бъде насочваща и невинаги изчерпваща. Изобразителната част, фотоси и репродукции със своята важна за нас обективност е равностойна на текст, но страда неоправимо от лошата хартия.

Може би говоря цехово, но често ЛИК закъснява с информация за редица факти в областта на изобразителното изкуство, които отдавна са на дневен ред у нас.

Всичко това обаче е маловаж-

но в сравнение с всеотдавателната информация от света, която ни дава ЛИК. Просто ЛИК е един добър, информиран, умен и щедър приятел.“

Иван Рагоев, драматург в театър „София“:

„Ако някой е лобопитен към нещо, той търси път към него. Ако се интересува от списание например, най-сигурният път е да стане негов абонат. Аз съм абонат на ЛИК от дълги години. Познавам това издание от неговия първи брой. Следователно не само го следя, не само се интересувам от него, аз го обичам. Не се съобразявам с някои ситни закачки от псевдоинтелектуално естество, че списанието е за хора, незнаещи чужди езици, че то предлага синтетични хапчета на гладните за популярно четиво. Първо – не е така. Второ – и да е така, в едно динамично време, изпълнено от край до край с нашите ежедневни професионални и граждански задължения, човек има нужда от информация, която да получи пътъом, в движение. И колкото и икономична да е тази информация, тя си намира място в класьорите на нашата памет и утре или вдруги ден ще ни подсети да се заинтересуваме по-подробно от някой подметнат проблем. В този смисъл ЛИК не ни предлага нещо съдвкано и завършено, а напротив, отваря вратите на едно интелигентно любопитство към естетически и обществени проблеми.

Аз съм свързан с литературата и театъра. В списанието срещам имената на видни световни личности, чиито темпераментни интервюта, полемични статии и спорни възгледи правят моя професионален свят по-погвижен. Дори малките литературни откъси в рубрика 416 ни запознават светкавично с лите-

ратурни стилистики и почерци на великолепни разказвачи, събуждат нашия интерес към тях.

Не искам да препоръчам нищо на талантливия екип на ЛИК. Съвсем очевидно е, че хората там имат и сили, и вкус да ни подредят в малко пространство живи и интересни вести и проблеми.“

Първите 1000 броя ЛИК

„Рождена дата: 8 януари 1965-а. Възникнал като седмичен бюлетин на Българската телеграфна агенция за литература, изкуство, култура, ЛИК мени външния си облик и полиграфската техника, но не изменя на основното си предназначение – да прави читателите си съпричастни с основните аспекти на световната култура, с движението и сблъсъка на идеи, с големите постижения на творческия гений от вчера и днес, с духовния подем и кипежа на свободната социалистическа личност. Ражда се неизменно всяка седмица, за да стигне днес до вас под номер 1000. Хиляда броя, период, значителен в творческо и човешко измерение, можем дори да кажем равняващ се на едно поколение. А за нас етап, на чиято межда поспираме, за да хвърлим поглед назад, за да се взрем далеч напред, за да потърсим пряк отклик от вас, читателите“, пишат от редакцията на ЛИК в брой 12 през 1984 година.

След 999 повече или по-малко успешни опита за връзка, този път екипът на ЛИК търси читателите на изданието очи в очи. „Поскахме мнението на няколко наши приятели, помолихме ги да не бъдат само ласкателни, да предявят и претенции, да ни кажат какво още не им достига на нашите страници. За добрите

Хилядният брой на ЛИК от 1984 г.

думи, за сърдечните пожелания, за откровеността и умните препоръки – благодарим!“, се казва в юбилейния брой.

Сред анкетиранияте са:

Георги Минчев, композитор, секретар на СБК:

„Двадесетте лета венчаят със знака на младостта, зрелостта и умението, носят и обичта на хората, тяхното доверие и признателност. Признателност за всеотдайния труд, за донесената радост, за това, че всеки петък в дома ни един прозорец към света широко се разтваря и ни прави съпричастни към проблемите на планетата. ЛИК е станал част от нашия живот, момент от нашето всекидневие и ние го търсим като нещо очаквано и желано. Защото страниците му разкриват чужди изповеди и съдби, но в тях търсим частица от самите нас.

Колко умение и труд, колко вкус и търпение съпътстват раждането на всеки отделен брой – едва ли си даваме сметка за това. Но в тези дни нека отправим

думи на искрена признателност към всички онези, които толкова години ни даряват с радостта на познанието.

Благодарим ви, скъпи приятели!“

Николета Марокинджиева, библиотекар в Народната библиотека „Кирил и Методий“:

„Едно популярно и четено издание на БТА отбелязва своя хиляден брой. Изданието е специализирано – за литература, изкуство, култура, информира за тяхното развитие по света, но спрямо читателите си то не е претенциозно. Еднакво добре се приема от хора, компетентни в тези области, и от други, които искат да намерят информация за най-новото на сцената, по екраните, по пишещите машини на творците. Популярността се дължи на добрия подбор на материалите, които се отпечатват винаги с усет за наистина новото. Читателят научава за любим автор, актьор, певец, пред него е непознат разказ на утвърден писател, връща се към първите стъпки на филмова звезда.

Ето такъв читател честити юбилея на ЛИК и му желае да бъде още по-интересен, да запази и да увеличи популярността си!“

Тодор Андрейков, кинокритик:

„1000 броя са наистина много. За да оценя стойността и необходимостта на ЛИК за нашия културен живот, лично на мен ми бяха достатъчни първите няколко страници. Без преувеличение – ще се чувствам наистина ограбен, ако ЛИК внезапно престане да излиза. Мисля, че това би потвърдил всеки, принадлежащ към типа хора, които се стремят към повече информация (въобще и по-специално в областта на културата и изкуството), които не могат да си предста-

вят живота без непрекъснат поток от информация в областите, които ги интересуват професионално и по влечение.

Количеството и разнообразието на информацията – ето безспорното и твърдо завоевание на ЛИК. В областта на качеството на информацията постиженията също са значителни. Но и в двете области, разбира се, няма таван и затова ще си позволя и някои препоръки. Разнообразието и количеството на информацията се постига чрез сполучливо в повечето случаи съчетание на преводи от източници с различна националност за едно събитие. Но точно тук, на базата на добре намерения принцип, може да се желае още, особено когато се касае за много крупни културни събития, бързо излезли извън рамките на националното. Много важна е и точната – за всеки отделен случай, пропорция при съчетаването на материали от специализирани и от по-популярни издания. Този принцип е великолепен, но още не се прилага с необходимата гъвкавост и задълбоченост. Общо взето, се предпочитат материали от неспециализирани издания (особено за киното от западните страни). Вероятно това се определя от популярния характер на самото издание ЛИК, но все пак всичко трябва да зависи от конкретното събитие или явление в изкуството. Досегашната практика показва, че положителен ефект има именно при по-смело и умно съчетаване на материалите. И нещо съвсем конкретно: системата на кино-разпространение в много страни повсеместно променя оригиналните заглавия на филмите от други държави. Абсолютно необходимо е уточняването на оригиналните заглавия.“

ЛИК на 25 години

„Заедно със своите читатели встъпваме в 1989-а с онзи трепет на упование и надежда, с онази добра мисъл към близки и далечни, за благополучие и мир по света, с които срещаме всяка Нова година. Но сега за нас се прибавят и чувствата около един юбилей. В края на първата седмица от първия месец – януари, ЛИК навлиза в зрялата възраст на своето двадесет и пет ление. За човек не е много, но за периодично издание това е солиден отрязък от пътя, побрал радостта, усилията и възкастеността пред проверката на 1248-те срещи с онези, за които общуването с ЛИК се е превърнало в необходимост“, пишат от редакцията на изданието в брой 1 от 1989 година. От екипа допълват, че опитват да обхванат в неговото многообразие и взаимовръзки света на изкуството – на непреходното, вечното и на онова, сътворявано в момента с цялата напористост и понякога предизвикателност към сетивата ни.

Кризата с печатарската хартия

„Драги читатели, за съжаление, аз не зная кога ще прочетете тези редове. Нещо по-тъжно, аз не зная дали изобщо някога ще ги прочетете. Кризата с печатарската хартия, а и някои други фактори – изиграха своята брутална роля и ние стигнахме до критичния пункт, когато се питаме дали ЛИК ще съществува“, пише във въведението на брой 36/37 от 1990 година главният редактор на списанието Сирма Велева.

„Много години живяхме с убеждението – не, не илюзия! – че вършим благородно дело. Говоря за сегашния екип, но това се отнася и за всички колеги, които са пропращали пътя преди нас. Преглеждайки почти целия световен печат, според способностите и според разбиранията си се опитвахме да извлечем, да открием за българския читател най-интересното и най-новото, написаното от най-престижните имена на световната журналистика в областта на културата. Естествено, грешили сме, естествено, всеки от нас има своите пристрастия. Но вашите писма и телефонни обаждания в редакцията, срещите с читатели бяха и са неопровержимо доказателство, че ЛИК има аудитория, която вярва в него, която го търси и обича. На фона на безрадостната ни действителност досега ние имахме една радост, която никога не може да ни отнеме – изработването на всеки брой на ЛИК за нас е празник. Много ли са редакциите, в които колегите изпитват всеки ден ведро чувство, отивайки на работа? Много ли са редакциите, в които най-младите колеги не напускат въпреки примамливи предложения с тройно по-голяма заплаата“, посочва главният редактор.

„Колко превратности е преживял вашият ЛИК! Не ни осенява мисълта да си правим самореклама, но мисля, че е безспорен факт – списанието беше пионер в една област, която няма граници, освен ако духът има граници. Но той няма. По времето на тотален мрак ЛИК се опитваше да бъде светилник, бил той и малък, но никога мъждукащ, откритото прозорче към културата на един свят, за който знаехме, че съществува, но не можехме да го

постигнем. Впрочем и днес той е все още непостижим за България. В епохата на страха е имало моменти – слава Богу, малко, когато сме били принуждавани да се подчиним на по-висшестоящите от нас. Но най-важното беше – и мисля, че го сторихме – да останем почитени и да пазим собственото си достойнство“, допълва Велева.

„За съжаление, има хора, дори и колеги, за които е без значение дали ЛИК ще излиза и за в бъдеще. Аз лично мисля, че те никога не са ни чели, защото винаги са били погълнати от напращиватата мисъл за личното проспериране, не са надниквали в нашата редакция и дори не подозират колко професионализъм, идеализъм и колко любов са нужни, за да се работи за ЛИК. Не преувеличавам. В момента никой от екипа на ЛИК не се интересува от личното си бъдеще или от личната си кариера. В момента ние искаме да спасим ЛИК, защото сме убедени, че без него българската култура ще обеднее“, споделя още Сирма Велева. В края на своя текст тя пита: „Нима не сме вече достатъчно бедни материално, за да прибавяме към несгодите си и обезличаващата човека духовна нищета?“

Читателите като сила в борбата за оцеляване

„Редакцията на ЛИК никога не е била сред онези редакции, които гордо – не, горделиво – съобщават: „Този месец получихме толкова и толкова писма. Пишат ни, хвалят ни, препоръчват ни...“ Винаги ми се е струвало, че това е евтина реклама, защото всеки, работил в редакция, знае, че доста писма са просто брой-

ка, повдигат незначителни проблеми или съдържат нечитаеми стихове. Но сега пред мен има солидна папка и в нея няма нито едно писмо, което е просто отчетена бройка“, пише главният редактор Сирма Велева във въведеното на брой 51/52 от 1990 година. „През последните трудни месеци, когато нашият живот, тоест животът на Вашия ЛИК, грази читатели, висеше на косъм, всеки ден получавахме кореспонденция (плюс телефонни обаждания), които ни придаваха сила в борбата за оцеляване. Четяхме всички вкупом редовете, от които струеше толкова обич и искреност, толкова добродетелност, толкова желание да ни помогнете. Вашата надежда и Вашата вяра, че ЛИК трябва да се спаси, „за да бъде спасен ЛИК-ът на духовния живот на България“, бяха оная опора, която ни крепеше и сега ни крепи: „В трудните моменти мислете за Вашите приятели, дори и да не ги познавате...“, допълва тя.

„Не мога да не Ви благодаря. За добрите думи, които придаваха смисъл на нашата работа, за убеждението, че ЛИК е нужен в духовната пустош, която ни заобикаля, за това, че има хора, за които ЛИК е глътка въздух сред кошмара, който сънуваме.

За съжаление, не сънуваме.

Един изблик на искрено чувство е толкова разтърсващ, че ответни думи не се намират лесно. На много писма не отговорихме. Опитвам се да го сторя сега...“, пише Велева и споделя още мисли и емоции с аудиторията на ЛИК.

А сред споделените писма на читатели се откриват мнения като тези:

„Възможно ли е, възможно ли е читателите да останат без ЛИК...? Честно ви казвам, за-

душавам се само при мисълта за подобно нещо. Списанието, което ценя най-много от всички други, дори днес, след появата на толкова различни наши издания, списанието, което за мен е образец на професионализъм от край до край – не искам и не мога да се съглася, че то заслужава подобна участ.“ (Татяна Антонова, Търговище)

„Сега е страшно важно човек да има своите островчета на надежда, очертани от хора, които макар и непознати, са му толкова близки! Знайте, че имате много приятели; мислете за тях особено когато ви е трудно.“ (Маргарита Димитрова, Велико Търново)

„Години наред, и аз вече не знам колко са, съм ревностна читателка на Вашето списание. Години наред Вашето списание е било за мен светилник в мрака, било е малко прозорче към други култури. Впрочем, като помисля, не много малко прозорче. Защото явно Вие сте избирали винаги ценен материал, малък по количество, но голям по качество.“ (Вилма Влашева, Варна)

Молитва за ЛИК

„Бях потресена от новината, че няма да има абонамент за ЛИК – ни писа Маргарита Димитрова от Велико Търново. – Не гледам телевизия, не чета вестници, не слушам радио, единствено – ЛИК. Не искам да приема, че ще бъда лишена от глътката оптимизъм, от капката кураж, които той ми даваше. Запазете ЛИК такъв, какъвто беше преди 10 ноември и след 10 ноември – единствения, който не измени на лика си. Той е ЖИЗНЕНО необходим в това време!“ Благодаря на Маргарита

та, благодаря на 18-годишния Панайот, благодаря на всички, които ни писаха с думи на обич и вяност, благодаря за десетките разтревожени обаждания всеки ден в редакцията от всички краища на България. Нима може да се забрави глас, който твърди, че ЛИК му помага да запази себеуважението, самочувствието на цивилизован човек?“, с тези думи започва обръщението си към читателите в брой 51/52 през 1991 година главният редактор на ЛИК Сирма Велева. Тя със съжаление констатира, че по това време се оказва, че всичко се измерва в пари. „Дори понякога си мисля, че въпреки кошмарите, които сме преживели, моето поколение е било по-щастливо, защото за нас парите никога не са били мерило за стойности. Напълно естествено е днес ЛИК да не печели. Ужасяващо е – но е факт – във вълчето време на пазарната икономика културата да не се харчи. А когато осъзнаем, че без култура не може да има никакъв напредък, боя се, ще бъде късно“, констатира тя.

Велева разказва за тежкото време, преживяно от ЛИК. „Внушаваха ни, че единствено нужна е масовата култура и че след като само една шепа хора ни четат, нямаме право на съществуване. При това в цяла Европа нямало друго такова списание! Впрочем бихме могли да го приемем и като комплимент, но не ни беше до това“, пише тя. Сирма разказва как в една от безсънните нощи е слушала „Молитвата на Франсоа Вийон“ на Окуджава – „лесента на стария дисидент“. „След безсънните нощи се опитвахме да забравим горчивината на обидата, продължавахме – и продължаваме – да вярваме, че красотата ще спаси света“, разказва главният редактор.

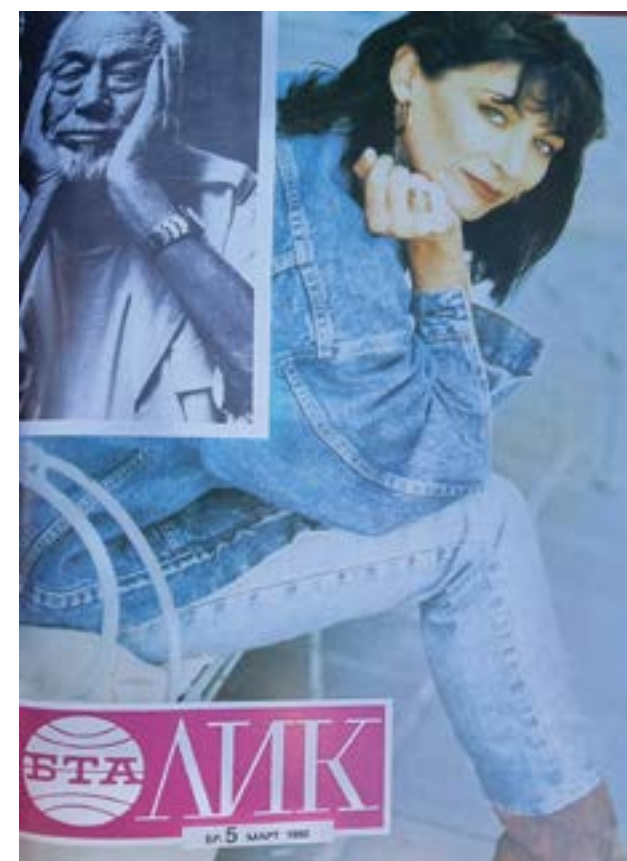
Сирма Велева допълва, че от доста време вече правят всеки брой на ЛИК като да е последен. „Мъчително осъзнавахме, че всяка власт иска да има за свои подчинени послушни изпълнители, а не критично и самостоятелно мислещи хора. Борехме се неустово за оцеляване, а около нас мнозина притежаваха уменията да оцеляват през всички времена и през всички режими. Понякога се отчайвахме. Но ако не друго, поне изпитвахме удовлетворение, че не сме загубили достойнството, което е стожерът на човека. И на укорите, че не сме прагматични, можехме да отговорим – да, уви, така е, но и никога не сме били раболепни. Също така както винаги сме ненавиждали безличието на посредствеността“, казва тя.

В заключение тя споделя добра-

та новина – че и през 1992 година ЛИК ще продължи да излиза. „В последния момент преди крушението намерихме спонсор, който ще ни помогне. Ще излизаме на две седмици, а от февруари ще можете и да се абонирате. Искаме да се надяваме, че и през новата година ще запазим преаногността на нашите читатели. Разчитаме на тях, на тяхната обич към всичко, което извисява Духа. Нали все пак тази обич днес е може би единственото, което запазва в душите ни късче небе!“, пише редакторът.

Малката бележка с тежкото послание

В брой 5 от 1992 година на една от последните страници е поместено мъничко съобщение,

Брой 5 от 1992 г. – последното издание преди първото 7-годишно прекъсване на ЛИК

София, 14 юни 2004 г. Екипът на списанието ЛИК получава журналистическата награда за сезон 2003-2004 г. на Деветия Салон на изкуствата. Наградата, която е кристална пирамида с логото на НАК, е връчена на зам. генералния директор по печатните издания на БТА Юри Лазаров. Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

Ноевият ковчег за култура

което гласи следното:

„УВАЖАЕМИ ЧИТАТЕЛИ, засега ЛИК преустановява да излиза. На нашите абонати предлагаме да получават до края на годината новото издание на БТА „ОЩЕ“ – седмично магазинно издание за българска и международна политика, икономика, бизнес, култура, развлечения, спорт...“

С това приключва първият етап от излизането на списание ЛИК.

Възстановяването на ЛИК

„БТА възстановява списание ЛИК“, пише Панайот Денев в брой 1 от май 1999 година. „Преди седем години, когато вече не съществуваха идеологически решетки и филтри, ЛИК не издържа на грубата блъсканица на опиянения от свободата си български пазар. БТА тогава се издържаше съвсем сама, без никаква помощ от държавата и не успя да спаси списанието – припомня той. – Без илюзии се опитваме да възродим ЛИК. Да се прави списание за истинска култура днес не е по-лесно в сравнение с някога“, подчертава Денев.

Албена, 10 юни 2006 г. На Дванадесетите международни медийни събития в Албена БТА получава специалната награда на журито за двете си списания – ЛИК и „Паралели“, за подкрепа на българската култура и за инициативата „Първа световна среща на българските медии“. Наградата получава зам. генералният директор Юри Лазаров. Снимка: Красимир Кръстев, БТА

Кратка новина е поместена в началото на брой 7 от 2001 година. Тя гласи: „Списание ЛИК беше отличено със Специалната награда на журито „за оформление и структуриране на специфична тематика“ на пресбиенале „Златни страници“ в рамките на фестивала „Телевизионен свят 2001“, състоял се в началото на юни в Албена. На церемонията по награждаването членът на журито Кръстьо Кръстев определи ЛИК като „Ноев ковчег за културата“ и трогна главния секретар на БТА Яна Кожухарова, възпитаничка на ЛИК, при получаването на статуетката.“

Забелязани и оценени

„Списание ЛИК спечели престижната награда за журналистика от Деветия салон на изкуствена. Това е добре и ние в БТА много ценим тази награда, тя е важна за нас. Защото означава, че интелегентните хора ни забелязват и ценят“, пише Юри Лазаров в рубриката „Втора страница“ на брой 8 от 2004 година. По гумите му списание ЛИК остава един културен оазис. „Преди много години единствено в него можеше да се прочете какво се случва в световната култура. Всяка седмица. Сега единствено в него може да се прочете какво се случва в световната и българската култура. Всеки месец“, пише той.

„Присъждането на наградата е радостно не само за нас. То идва да покаже, че културата умира последна. Че след като се прави и допечатка на Джойсовия Одисей – надежда има. Лошото е друго. Че вече толкова години културата в България оцелява някак напук и въпреки всичко...“, допълва авторът.

София, 10 ноември 2006 г. Георги Господинов, Дубравка Угрешич и Давид Албахари на четене в „Червената къща“, част от Балканската писателска среща. Поводът е издаден от ЛИК сборник – „Златните пера на полуострова“, в който са събрани разкази и есета на писатели от Балканите, публикувани в продължение на година в рубриката „Последна страница“ на изданието. Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

Награда за принос в културата

„Двете изискани списания на Българската телеграфна агенция – „Паралели“ и ЛИК, спечелиха престижната Специална награда на журито на медийния фестивал „Златен чадър“ в Албена. Мотивировката: за цялостен принос в подкрепа на българската култура“, с тези думи започва новина от брой 24 на списание „Паралели“ през 2006 година.

„Ние в БТА обичаме този фестивал и се готвим сериозно за него. По време на презентацията пред журито не наблегнахме на очевидното – изящния дизайн и

добрия прием сред читателите, а точно на това, което бе забелязано и наградено. Подкрепата за българската култура“, се казва в публикацията. „Паралели“ е представено с националната анкета „Любимите български артисти“, а ЛИК – с есетата на Алек Попов и сборника „Спътник на радикалния мислител“. Това редом с всичко друго е впечатляло журито.

Повод за гордост

„Чистосърдечно си признаваме: гордеем се, че списание ЛИК получи наградата „Избрана литература за пищеците за изкуство“! – с тези думи започва

„Втора страница“ на брой 8 през 2011 година.

Наградата – инициатива на Института за съвременно изкуство, София – е замислена като „поощрение за активно пищеците за съвременното изкуство, които с дейността си допринасят за развитието на критическата мисъл, отговорността и етиката на публичния дебат и така подпомагат възпитаването на публики, разширяването на представите за изкуство, утвърждаването на достойна за него роля в обществото. В рамките на колегията акцията е насочена към повишаване на символния статус на писането за съвременно изкуство.“

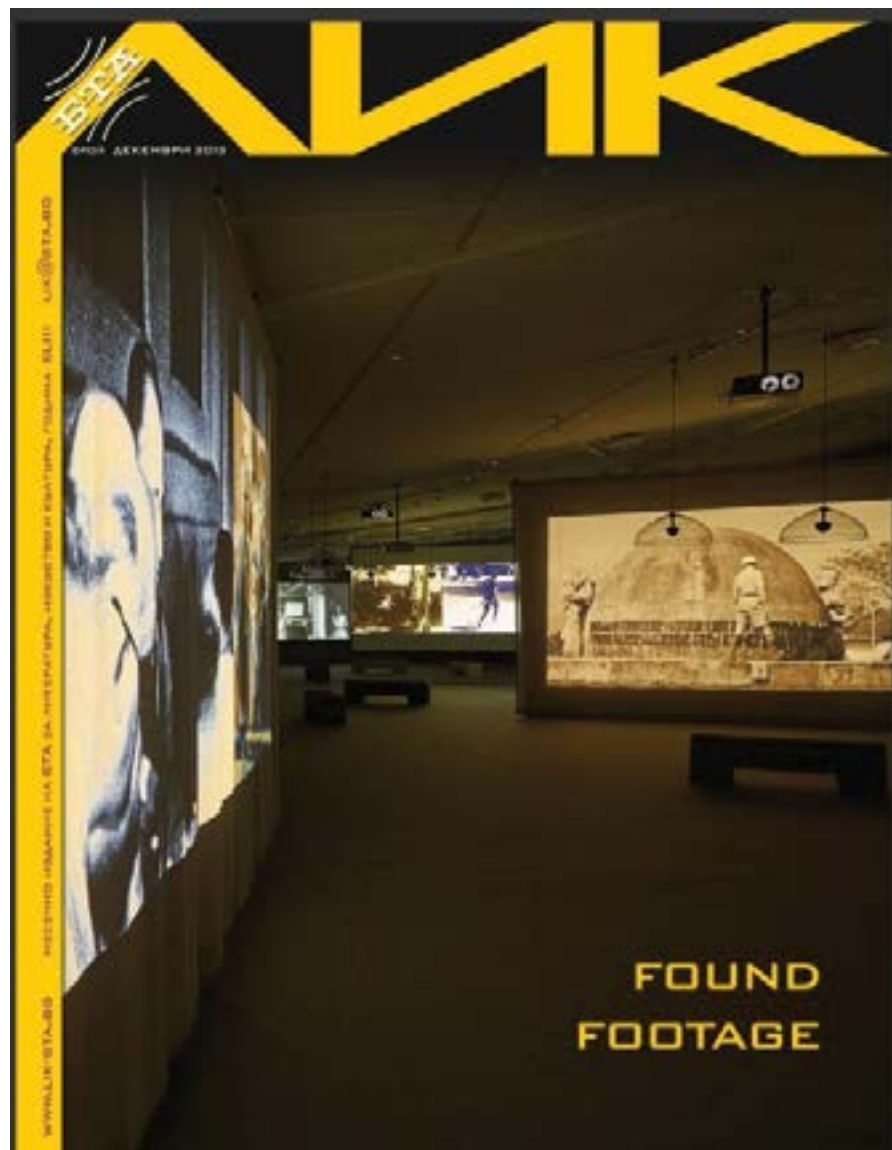
За 2010 тя се присъжда на еки-

па на списание ЛИК, като решението на ИСИ – София, е било взето единодушно – „заради активния и последователен интерес на редакцията към отразяване на най-важните събития във визуалните изкуства в България и по света, заради мотивираните критични текстове, както и за поддържането на дебата върху ролята на съвременното изкуство и критика у нас.“

„Без скромност – вярно е. Наистина отразявам най-важните събития във визуалните изкуства, като се стараем да намерим точния баланс между световната сцена и българската и връзките на втората с първата. Наистина търсим критически текстове и не се задоволяваме с пиарски анонси или лайфстайл представяния. И наистина поддържаме дебата върху ролята на съвременното изкуство – борим се да сме оскъдното в българската културна среда „място на среща“: между артисти и зрители, пишещи и читатели – пишат от екипа на ЛИК. – Защо всъщност са ценни подобни награди? Защото са от колеги, които са ти равностойни в занаята. На злонамерените отстрани им изглежда „аз на тебе, ти на мене“. Обаче тези, които дават, са онези, които най-добре могат да преценят“, допълват ме.

Дигиталното преместване

„След като ти, уважаеми читателю, четеш тези редове, очевидно пътят на ЛИК е бил последователен. Последното незакрито или приватизирано гържовно печатно издание, създадено в комунистически времена – през далечната 1965-а, е пред теб. Макар и (или за щастие) в

Корицата на декемврийския онлайн брой на ЛИК от 2013 г., след който изданието спира да излиза за втори път

дигитално тяло“, пише главният редактор на списанието Ясен Атанасов в мартенския брой на ЛИК от 2013 година – месеца, в който то спира да излиза на хартия и заживява в своята дигитална версия.

„Възпявам дигиталното тяло! Заради свободата/свободния достъп. Заради възможността да има ЛИК във време, когато на инвестициите в култура (...) се гледа като на загуба“, пише редакторът. Той е съгласен, че „нищо не може да се сравни с удоволствието от книжното тяло“. „Носталгия ще има, но

важното е, че ЛИК ще продължи да свързва всички онези, които осъзнават, че Литература, Изкуство, Култура не са просто думи в една абривиатура, а възможни фундаменти за изграждането на ново общество – казва Атанасов. – Носталгия ще има, но това е времето. И то има своя ЛИК“, подчертава той.

Вторият край

С тежки думи на Ясен Атанасов започва декемврийският брой през 2013 година. Негова е

участта да оповести второто прекъсване на издаването на емблематичното издание на ЛИК. Той пише:

„Направо с лошата новина – и онлайн версията на ЛИК спира. На първо време – временно. Причините, естествено, са финансови. Списанието беше свободно за четене и даунлоуд, като разчитахме на доброволното му подпомагане от вас, нашите читатели. Уви, помощта беше повече от символична. Разбира се, благодарим на онези, които ни подкрепиха.

БТА – една гържовна институция – няма право да поддържа губещи дейности. Законът не прави разлика между 100 000 лв. загуба от продажба на, да речем, електроенергия, и 100 000 лв., „похарчени“ за култура. Самата гържовна не е дозряла за идеята, че този „харч“ всъщност е инвестиция. С гарантирана възвръщаемост – нещо, което е доста съмнително по отношение на управленската фиксация върху ядрената енергетика например.

Лично за мен, а предполагам и за много от читателите на ЛИК спирането на списанието е поредният симптом за дълбоката криза в обществото ни. Казвал съм го и друг път: кризите ни – финансови, политически, икономически, социални, изникват постоянно, защото се поражда от една свръхкриза, от която не можем да излезем вече десетилетия. Културната.

Искам да благодаря на екипа на изданието – Нина Венова, Петя Александрова, Василка Николова, Здравка Пентиева и Данаил Алексиев, а също и на стотиците ни сътрудници, за отличната работа.

Време е за нови начала. А всяко ново начало всъщност е добра новина!“

Колекционерска стойност

Освен знанията и емоционалната стойност, която броевете на ЛИК носят със себе си във времето, оказва се, че те са дори колекционерска рядкост.

За това свидетелства новина от средата на ноември 2023 година, когато е съобщено, че аукционната къща „Сотбис“ предлага на сайта си брой на списанието на Българската телеграфна агенция, на чиято корица е рисунка на попарт твореца Кийт Харинг с негов автограф, на максимална цена от 425 щат-

ски долара. На корицата на изданието, която е с размери 26,67 на 19,68 см, Харинг е изобразил традиционните за творчеството си танцуващи фигури.

Броят на ЛИК е включен в колекцията „След Кийт Харинг“ на „Сотбис“ в секцията за продажба на луксозни книги и ръкописи. От сайта става ясно, че ще бъде изпратен от Ню Йорк до бъдещия си собственик.

Предложеният екземпляр за продажба от изданието на ЛИК излиза дни преди кончината на твореца, който умира на 16 февруари 1990 г. Рисунката на Харинг е на корицата на ЛИК от 9 февруари 1990 г.

Корицата на брой 6 от февруари 1990 г. с илюстрация на Кийт Харинг, предлаган на търг от аукционна къща „Сотбис“ в САЩ за 425 щатски долара

ЛИК, прозорецът към света – не само за читателите, а и за създателите му

За шестте десетилетия, които свързват ЛИК от мига на излизането на първия брой с днешния ден, част от екипа му са били забележителни професионалисти – както журналисти, така и преводачи. За тях списанието се превръща в поле, където могат да покажат изключителните си качества и да обогатят с работата си мисловния хоризонт на читателите на емблематичното издание на БТА.

От черно-белите страници в

средата на 60-те години на миналия век до луксозната хартия и впечатляващите цветни корици от края на 90-те, ЛИК заема незаобикоаемо място сред печатните издания на пазара. Заслугата е на отдадените служители, които търсят вълнуващи теми и с тях да сглобят пъзела на съдържанието му във всеки брой. Всеки, участвал в този процес, е оставил своя принос ЛИК да бъде изданието, което помнят вече няколко поколения българи.

Няма как да включим в анкетата на юбилейния брой всички замесени през годините, но използваме момента да изразим признателността си за труда им.

А на следващите няколко страници може да прочетете отговорите на Петя Александрова, Нина Венова, Мариана Мелнишка, Людмила Димова, Рада Шарланджиева, Раймонд Вагеницайн и Юри Лазаров. Те споделят мисли и спомени за годините, прекарани в редакцията на списанието.

Рекламен кадър на ЛИК от 1988 г. Снимка: Димитър Алтънков, БТА

Петя Александрова
Снимка: личен архив

Петя Александрова:

Школа по ерудиция, писмена дисциплина и умение да контактуваш с автори

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Новият образ на списанието съществено се различаваше от преди не само визуално, но и като съдържание. Ако до 1992-ра това е бил дайджест, основно са публикувани преводни материали, то през XXI век доминираха българските авторски текстове. Ние избирахме темите, поръчвахме материалите, коригирахме, изчитвахме ги стилово съвместно с техните автори, осигурявахме и селектирахме снимките. Освен това бяхме активни автори на текстове, във всеки брой имаше средно по един авторски материал на всяка от нас. Основните категории в ЛИК бяха традиционно литература, театър, музика, кино и визуални изкуства, имахме и допълнителни рубрики. Силната страна на Нина Венова беше литературата, на Людмила Димова – визуалните изкуства, на мен – кино и театърът, но това беше условно разделение, всички четяхме всички материали и поръчвахме във всички области. Що се отнася до преводните текстове, Нина следеше френската преса, Людмила – немската, аз – руската, заедно тази на английски. И съответно активно превеждахме, а също и компилирахме информация от различни източници. Имахме абонамент за специализирани в областта на изкуствата издания, който постепенно се стопи, а интернет възможностите го заместиха.

Работните ни дни преминаваха в една стая с екипа на списание „Паралели“, затова често използвахме колегите си от „Паралели“ за автори и преводачи за нуждите на ЛИК. Всеки ден на място в БТА четяхме, пишехме, редактирахме, въртяхме много телефони за справки и с автори. Почти всяка вечер бяхме на кино, театър, изложби, концерти, литературни събития – участието в културния живот беше задължително и смятахме за непрофесионално да не познаваме произведенията, за които се пише в списанието.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личностното ви израстване?

– Личностно този период безкрайно разшири общата ми култура и професионалните ми познания. Това беше школа по ерудиция, писмена дисциплина и умение да контактуваш с автори.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Цензура по мое време вече нямаше, но понякога сме се влияели от политически коректни или приятелски внушения.

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Не е един, а е процес – на смислено четене, гледане и слушане;

на запознанство с интересни хора; на обогатяващи пътувания и преживявания от арт събития.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Моята младост мина в четене на ЛИК – то за мен беше прозорецът към големия свят на актуалното изкуство. Когато вече работех в списанието, възможностите за информация бяха многократно увеличени – по-бърза и по-многогранна. След 2000 година се промени акцентът на списанието – то вече нетолкова запознаваше с произведенията, събитията и личностите отвъд Желязната завеса, колкото от прекалено наситената информация, в която се загубвах,

правеше стойностна селекция, подреждаше и препоредждаше културните ценности, най-вече ги анализираше. Сред всекидневния поток ЛИК не можеше да се конкурира с актуалност, затова искахме да представяме не какво ново се появява, а какво от това ново и защо си заслужава.

Как промяната в обществения и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Наводни се с всякакви медици, разнообразието стана необозримо, но това не е правопропорционално на увеличаване на качеството им. А новите технологии промениха всичко повече и от политиката – най-вече с хибридният характер на традиционните медици.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Затруднявам се да отговоря. Сегащото списание ЛИК няма онзи вид, който за мен е близък и познат от периода 2000-2012 година. В момента то повече се приближава до някогашното списание „100%“, също издание на БТА – с фокус върху една тема или личност, като се опитва да я поднесе чрез множество материали и гледни точки. Може би така става по-изчерпателно в дадена посока, но ролята му като че ли се измества да обслужва (наистина на професионално ниво) събитието или фигурите на фокус, а не толкова самия културен процес в България.

Нина Венова
Снимка: личен архив

Кога и как станяхте част от екипа на списание ЛИК?

– Дълга е историята между мен и ЛИК, свързана съм професионално и емоционално с него. Постъпвайки в агенцията малко след като се дипломирах (френски език и литература в Софийския университет), без никакъв опит, камо ли препоръки, но след сериозен приеман изпит за преводач-репортер с английски и френски, изкарах „ускорен курс по основи на журналистиката“ в Справочна редакция и Международна информация, преди в началото на 70-те години да премина в ЛИК в момента, когато Вера Ганчева стана главният редактор на списанието, наложил неговия облик.

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Станах постоянният (до пенсиониране) заместник главен редактор (понякога и.д. главен по необходимост в промеждутъци), изпълнявах редакторски задължения по съставяне, обсъждане и редактиране на едно списание. Број след број на ЛИК при поредните

Нина Венова:

Приемахме работата си като мисия

му метаморфози в духа на времето и технологиите – от тъничко седмично списание в скромни черно-бели одежди (първо превъплъщение на създадения от Лозан Стрелков и Кръстан Дянков седмичен бюлетин) през динамичното лидерство на Вера Ганчева до цветно и богато илюстрирано седмично, после месечно издание „се отвори“ за български автори и българска тематика. И така чак до края на 2013 година, когато, вече само в електронна версия, беше прекратено.

Работните ми дни изглеждаха като гмуркане в завладяващо интересна сфера, недостъпна за света около нас в тогавашните условия, сред мотивирани сътрудници-съмишленици, добре подготвени по различни езици и съответните култури, с усет и познания за стойностното и трайното, както и съумяващи да се ориентират в бурното развитие и провокациите на съвременното изкуство. Списанието е замислено по оригинална рецепта като гайджест, за да се използва чуждата информация, която постъпва в агенцията. Идеята е агенцията с преводни материали да осведомява за личности, събития, тенденции в културата по света, за неща, до които човек нямаше как да се добере иззад Желязната завеса. Разбирате колко важна беше ролята ни и като селекционери на културна информация. Големият успех на ЛИК е подплатен от високо качество, от всеотдайност и ерудиция, не просто от информационния монопол. Интересно е, че художникът Борис Ангелушев

създава логото за лицевата страница на бюлетина, впоследствие превърнало се във фирмения знак на БТА. ЛИК се налага като знак за високо качество, което винаги е носело престиж на марката БТА.

Поредният број започваше от преглед на авторитетните чужди, в немалка част тежки специализирани издания, получавани на адреса на агенцията. После се обсъждаха темите и авторите, стигаше се до наддаване за най-интересните. Така сглобявахме гайджест от преводни материали с изрично посочване името на автора и на чуждестранното издание. Анонимни бяха лицата за избора и преноса на добър, разбираем български език – съблюдаващ и въвеждащ точна терминология – на сложни явления и послания. На световни течения и личности в изкуството, на авангардистки взривове. Представяте ли си как е изглеждало всичко това на сивия партийно унифициран, пропагандно втвърден фон на тогавашния периодичен печат!

След превод, редакторски поглед и подбор на снимков материал идва макетирането. В очаквано, чудесно, обогатяващо преживяване се превръщаха дните за макетиране с маестро Стефан Марков, оформител на списанието от 1968 до 1992 г., художника с китарата и поклонник на френските шансони, влюбения в морето по своите графики... Отгледал колко ли млади илюстратори на публикуваните в края на всеки број разкази или откъси от творби на писатели, до които щяхме да имаме достъп чак години по-късно.

София, 14 юни 2004 г. Нина Венова, Юри Лазаров и Петя Александрова от екипа на списание ЛИК позират с наградата за журналистика за сезон 2003-2004 г. на Деветия Салон на изкуствата. Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

Редакцията се „обаждаше“ (но пак без лични имена) само при въвеждащо тематично представяне на броя и при необходимост от уводни карета и обяснителни бележки.

Последни рутинни операции: предаване на броя в печатницата, преглед и разписване на колите... Никакво „гледане през пръсти“. Приемахме работата си едва ли не като мисия в условията на пълната откъснатост и изолация за Желязната завеса: българският читател да бъде информиран за процесите и личностите в световната литература, изкуство и култура.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личността ви израстване?

– За професионалното и личностното си развитие мога да благодаря изключително на БТА и ЛИК. БТА ми даде нагледен урок как благоприятната среда, създавана и опазвана срещу външен натиск от ШЕФА на място – големия човек и далновиден ръководител Лозан Стрелков – насърчава развитието и стимулира всеотдайност към работата и колегиялност. Имах шанса да получа „бойното си кръщение“ като преводач под светлината на едно небивало ярко преводаческо съзвездие: Тодор Вълчев, Кръстан Дянков, Алфред Криспин, Петко Бочаров, Димитри Иванов. Имах късмета в ЛИК да заваря Нели Доспевска и през годините да работя и да общувам с чудесни колеги. В тази среда израснах, там си създадох приятелства за цял живот.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Често се цитира една реклама на ЛИК като прозорец към света. А прозорецът има рамка. Но през прозореца се вижда светът.

Приех като високо оценяване на ЛИК казаното от българин във връзка с отбелязване на 10 ноември и пагането на Берлинската стена: че рухването не е разкрило пред него някаква напълно непозната земя. Имало е пробииви в преградата.

Доколкото ми е известно, не е имало пряка намеса в редакционната работа. Но е всеизвестно, че по онова време имаше абсолютна забрана, лепната върху определени лица, теми и обекти. Нямах как да не се задейства авторизацията. За останалото лабиринт. Работехме спокойно, като разчитахме на подкрепата на Лозан Стрелков. Наистина я получихме при един паметно комичен гаф...

Когато започнаха да умират един след друг ръководителите на Съветския съюз, трябваше да слагаме траурни портрети по първите страници на списанието. Веднъж неогледахме и в съдържанието срещу страницата с поредния покойник си стоеше заглавието на предишната статия, вече изместена навътре в броя – беше нещо в смисъл на: Кукулите се сменят, театърът продължава. Лозан Стрелков бил привикан в ЦК, но върху редакцията нямаше санкции...

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Виждам списанието като люпилня на таланти, като развъдник на приятелства. Виждам лицата на Рада, Рони, Еми, на двете Мариани – Неделчева и Мелнишка, на Албена, Толя, Юлия, Виктория... Днес известни преводачи,

издатели, университетски преподаватели, утвърдени специалисти. Съхранявам спомена за Бояна Петрова, Чавдар Ченгов...

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Съвсем не опасен и страшен, а интересен, разнообразен, смислово богат и сложен, стимулиращо предизвикателен, различен и разкрепостен (е, понякога до необузданост), привлекателен и смайващ, но не и разкрасен, понеже беше забранен и недостъпен. Преди да стане възможно сами да го „опитваме на вкус“ и да решаваме дали едно или друго ни харесва или не.

Как промяната в обществения и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Невинаги и навсякъде толкова положително, както очаквахме и се надявахме. Свободата на словото върви заедно с отговорност и етични стандарти. Тук е мястото на саморегулацията.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Сходна. В обратната ситуация. Преди ЛИК спасяваше от информационен глад, днес едно списание за култура трябва да спасява от удавяне в безкритично и безразборно заливащата ни отвсякъде информация – като се основава на авторитета и преценката на подготвените и компетентните, притежаващите усет и познания. Нали е полезно да се научиш да плуваш, за да не се удавиш.

Мариана Мелнишка
Снимка: личен архив

Госпожо Мелнишка, кога и как станахте част от екипа на списание ЛИК?

– Още като постъпих с курс в БТА през 1974 година, си мечтаех за ЛИК, но екипът на изданието е бил попълнен много преди това и ме „разпределиха“ в редакция „Международна информация“, което се оказа много полезно за начеващ репортер с два романски езика, за да добие професионални умения, рефлексии и обобщаващ поглед върху живота по широкия свят отвъд Желязната завеса. Истинско щастие беше, че – по желание – и „новинарите“ можеха да приемат и да превеждат статии за ЛИК от богатия набор издания за изкуство и култура, получавани в БТА като единствения до 1989 година монополист на разнообразната информация от целия свят. Едва след повече от десет години ми се откри шанс да стана щатен репортер в 6-членната редакция на уникалното по рода си издание в България.

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Редакцията в две неголе-

Мариана Мелнишка:

Творчеството на хората е илюстрация на същността и качеството на живота им

ми стаи с 6 големи пишещи машини (първо механични, после електрически и накрая... компютри) беше като пещерата на Аладин, пълна с бижута от пъстра информация за всички изкуства по света, живота на хората в различни географски райони, обществени вълнения, тенденции и тежнениа... За да се състави ежеседмичния брой от 40 черно-бели страници на дебелчката тогава негланцова хартия, всеки от нас шестимата преглеждаше купчината едроформатни цветни списания и вестници, най-престижните издания по света – „Ню Йоркър“, „Рولينг стоун“, „Вилдджойс“, „Арт“, „Цайт“, „Епока“, „Лир“, „Литературная Россия“, „Таймс“, „Нюзик“, струпани на бюрото му според езиците, които владееше, и избираще по свое усмотрение – на базата на познанията си в областите литература, изобразителни изкуства, музика, история, социология, география и др. – най-новото и интересното, случило се през последните една-две седмици в големите столици, но и в градовете и местата на значими събития. По този начин читателите на ЛИК „ходеха“ редовно на театър в Лондон, на изложба в Париж, на концерти в Берлин и Москва, на фестивали в Единбург и във Венеция и на кино в Ню Йорк, и то във време, когато излизането от България по лични причини беше не само невъзможно, но и противозаконно. С ЛИК „чухме“ за първи път „Фантома на операта“ от Бро-

уей, чрез ЛИК беседвахме с наградени кинорежисьори, разгледахме чудеса на архитектурата като новооткритата тогава Галерия на Сан Франциско, в ЛИК прочетохме за споровете около стъклената пирамида в двора на Лувъра, през ЛИК се предаваше екранния пулс на филми, които не се надявахме да видим някога, ЛИК ни запозна с философията в песните на Talking Heads; пак ЛИК ни представи отблизо японска графика, фигури по индийски храмове, африканските Шона скулптури, повлияли на Пикасо. Въпреки късите срокове за предаване на преведените и редактирани материали – след много справки и допълнителна информация по темите – работата в редакцията и често след това у дома беше обогатяващо удоволствие, все едно надничвахме през прозорчетата отвъд затворените национални граници

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личността ви израстване?

– За мен това беше втори университет, един вид магистратура по „история и настояще на изкуството“! С разширен и обогатен кръгзор, със знания, които до 1989 година бяха достъпни в България евентуално само за тесните специалисти в различните изкуства, с тренираните умения за точен и словесно богат превод на литературен български език... аз се изградих като търсен преводач от английски и немски, но и конкурен-

Корицата на брой 30 от 1975 г.

тоспособна в други сродни области на хуманитаристиката, когато демокрацията разшири възможностите ни за професионална реализация. Точно същото може да кажат за себе си и другите „възпитаници“ на ЛИК, както основателно ни отличават издатели и редактори.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Всъщност цензурата си беше автоцензура, а в изкуството повечето личности и техните произведения са си по правило с „лява“ окраска, така че там големи политически рискове не се предвиждаха. Без фалшива пропаганда се поддържаха добър баланс между позволеното и възможното. Малкото неща, които не можеха да се публикуват в ЛИК, бяха свързани с „дисидентни“ и писатели като Пастернак, Набоков, Оруел, Солженицин, дори Стайнбек. Все пак за Ана Ахматова имахме статия. Но нашият знаменит по света Христо Явашев беше табу! За

филма на Кубрик по „Портокал с часовников механизъм“ не се спомена и през ум не можеше да ми мине тогава, че ще преведа книгата през 1991 година. Материал за новоизлязъл роман или театрална постановка можеше да бъде предшестван от кратко редакторско каре, в което се обясняваше коя точно мрачна или упадъчна страна на капитализма разкрива и критикува авторът. Звучеше необезопасно като дългите предговори пред издаваните преводи на хубави съвременни тогава западни романи, но беше задължителна презастраховка, за да „минем“. Тон за „еретични“ коментари в редакцията даваше незабравимият художник-оформител на списанието, артистичният график и живописец Стефан Марков, чийто свободен дух отхвърляше условностите и измамите където и да ги надушеше. Работеше със замах, събаряше пропагандни бариери, назоваваше нещата с истинските им имена.

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Трябваше да владеем не само езиците в тънкости, но и да познаваме историята и културата на страните, за които всеки от нас „отговаряше“. Случеше ли се да влезем в „чужда“ територия за някое събитие, колегата със съответния език помагаше със своите знания за контекста. Помня как Албена с френски ме „запозна“ с Жан Жьоне, а Виктория с руски ни разказваше за училището на Чехов, където учили и роднините на майка ѝ (рускиня), някои от които после изчезнали в лагерите; с Юлия си разменяхме материали от английски, но тя

работеше и с италиански и френски, които след нея пое Толя; аз водех главно немските издания, а с Емилия споделихме усилията по превода на 7-те тома за Хари Потър години по-късно.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Светът е широк и спасение... има навсякъде, щом вярваме, че културата носи спасение, а творчеството е човещина. Светът отвъд беше шарен, а в България – черно-бял с малко червено – като цветовото оформление на ЛИК. Ала онова, което отличаваха ЛИК от каквито и да било други издания за изкуство и култура преди 1989-а, беше съдържанието и самата му мисия – предвидена или не от създателите му! – да разкрие пред поне част от българската публика как живее свободният свят по всички континенти, защото творчеството на хората е илюстрация на същността и качеството на живота им. Как ли изкуството по целия свят за седмица или за месец можеше да се побере между кориците на едно издание? Никой от нас, които съставяхме ЛИК, не се надяваше някога да посети, да види и да чуе събитията и местата, за които разказвах статии, които превеждахме. А когато през последното десетилетие на миналия век тези възможности най-неочаквано се откриха и дори се намериха пари ЛИК да стане цветен и гланцов... читателите му намаляха, защото информацията-спасение започна да ги залива отвсякъде, пътищата до Лувъра, Колизеума и другите световни забележителности и

събития се отвориха, а списанията, от които бяхме превеждали, накацах по вестникарските будки! Любимото ни издание бе приведено в хибернация „по целесъобразност“, но екипът му остана в готовност да го събуди няколко години по-късно, и то в приказно красива премяна! Макар и вече не скупчени в една стая „на щат“, ние всички предлагаме още по-интересни свободно избрани преводни материали, но и авторски, което беше невъзможно преди. Новият цветен ЛИК се нареди до световните издания... и щастливият ми спомен спира до 2013 година.

Как промяната в обществения и политическия живот в

България се отрази върху медиите?

– Свободата на медиите в демократичния ни свят е като балсам за журналистическата ми съвест! Съвсем естествено е с тази свобода да се злоупотребява, но пространство и интерес винаги има и за стойностни издания и електронни медии, някои от които днес успешно откликват на духовни потребности, каквито удовлетворяваше ЛИК.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Един красиво оформен ДАЙДЖЕСТ като ЛИК би обогатил културния живот в България – дори и само като „противоположава“ за пошлостта, хибридна пропаганда, невежеството по отношение на трайните стойности в краткия човешки живот! С кратки, добре подбрани и красиво илюстрирани информации и анализи на текущи събития в световната култура – на каквито по-тясно специализирани издания отделят цели голямоформатни страници – един обновен ЛИК ще даде интелигентен лик на млади читатели и по-стари ценители. Някога „табелката“ на партнерната врата на изданието в БТА имаше рисунка на бял силует на лице без черти, а под него пишеше: Това не е ЛИК!

Главната редактора Сирма Велева, зам. главната редакторка Нина Венова, Мариана Мелнишка, Виктория Меламед и Албена Шарбанова
Снимка: личен архив на Мариана Мелнишка

Любмила Димова
Снимка: личен архив

Госпожо Димова, кога и как станахте част от екипа на списание ЛИК?

– През 2001 година Панайот Денев, тогава генерален директор на БТА, с когото преди време бяхме правили бюлетина на театралния фестивал „Варненско лято“, ми предложи да напиша текст за една голяма изложба на Христо в Берлин. По онова време бях на едногодишна специализация в Свободния университет в Берлин. И – замаяна от културния кипеж около мен, продължих с още текстове. След като се върнах в България, започнах работа като редактор в списание „Паралели“, но продължавах да пиша за ЛИК, а след време станах и редактор там. До 2012 година, когато получих предложение да участвам в създаването на сайта Портал Култура.

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Правех интервюта, пишех

Любмила Димова:

ЛИК беше списание за бавно четене и за колекциониране

текстове за изложби и театрални премиери, възлагах и редактирах текстове на други автори, превеждах... Харесвах разнообразието от дейности в ЛИК.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личностното ви израстване?

– Беше много активно време за мен. Аз влязох в професията през 90-те години направо от университета. Започнах като вестникар – репортер и редактор в отдела за култура на най-големия варненски всекидневник тогава. Идването в БТА и ЛИК беше като следващо стъпало в професията. Вече имах представа колко затворена е българската културна сцена, такава е и до днес – така че ЛИК наистина беше прозорец към света. Всъщност още от времето, когато бях само негова читателка. Списанието ме водеше там, където физически по-трудно можех да стигна. Но най-вече чрез него се докосвах до образци на културната журналистика по света, до стандартите в тази област. Първото ми образование е филологическо, а журналистическите умения и знания съм си набавяла чрез специализации и „крадене на занаята“. Научих много от моите колеги – от Нина Венова, която помни списанието от първия му период, от Петя Александрова, от колегите ми в списание „Паралели“, с които делеяхме общо пространство. В личностен план – толерантното отношение, което срещнах

в ЛИК, днес някак ме задължава в общуването с по-млади колеги.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Не помня. Дори напротив, покрай вашата анкета разгърнах няколко от старите броеве на ЛИК, които пазя, и случайно открих смелост на изразяването при един от авторите, която излиза отвъд днешната политическа коректност. Не цензурата ме притесняваше тогава, по-скоро липсата на връзка с читателите, желанието някак да разбереш за кого пишеш. Тогава социалните мрежи не бяха това, което са днес, макар че те не дават достоверна представа за читателските нагласи, дори напротив. Всъщност мисля, че като цяло на културната периодика у нас ѝ е трудно да стигне до читателите си, имаме още много непрокарани пътеки в това отношение.

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Трудно ми е да се спра на един – спомените ми са от всекидневната работа с колегите, които останаха мои приятели. Искане ми се да спомена фотографката в БТА Бистра Бошнакова, светла ѝ памет, която с особено желание и талант работеше за списанието. Като затворя очи, си представям стаята на ЛИК, в която бяхме трите редакторки,

хартиените коректури, каквито днес сигурно никои вече не различава по етажите... Помня разговорите за изкуство, размяната на книги, ходенето заедно на кино. Помня доброто, което срещнах, и удоволствието от работата.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Това бяха годините в началото на ХХІ век, около влизането на България в ЕС. Тогава не беше лесно да вземеш самолета и да отидеш на концерт или голяма изложба някъде в Европа. ЛИК компенсираше тази физическа невъзможност. Но истината е, че и днес няма една медийна платформа, която да обглежда случващото се на културното поле дори само в Европа, едно издание, в което може да се прочетат в превод текстове на жур-

налисти от различни страни, да се срещнат различни гледни точки. ЛИК правеше нещо по-добро в онези години. Освен това беше списание за бавно четене и за колекциониране.

Границите днес са по-пропускливи, хората пътуват много повече, отколкото преди 20 години, но това не се е отразило на медийния ландшафт, който си остава затворен в националните рамки на всяка култура.

Аз интуитивно си бях намерила форма на представяне на културни събития в чужбина през отзиви в медиите там и през дебата, който те създаваха. Повечето големи медии (работя най-вече с немскоезичните) тогава все още бяха отворени в интернет. Беше трудоемко, но пък позволяваше да се уловят някакви динамики на културната сцена, да се създаде по-широк контекст и да се даде допълнителна информация

на нашия читател. От друга страна, увеличихме присъствието на български теми и творци на страниците на списанието, опитвахме се да търсим общите места между „тук“ и „отвъд“.

Как промяната в обществения и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Аз влязох в журналистиката няколко години след промяната през 1989-а. Средата беше турбулентна, но доста свободна. Все още нямаше пиар отдели към културните институти и повечето текстове създавах без посредници, при живи срещи, понякога случайни. Тази спонтанност придаваше особено удоволствие на журналистическата работа и я правеше творческа. Като млад репортер бях научена, че информация не се събира по телефона, трябва ли да напомня, че интернет все още нямаше. Днес медийната среда е друга, изискват се нови умения от журналистите. Дефицитът на качествена преса в България обаче се отразява на цялостното състояние на обществото.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Днес ЛИК има друг профил и той е закономерно съобразен с ролята и дейността на БТА, която съхранява огромно количество информация за българската култура и история. Но БТА като информационна агенция е обърната и към света, затова оставам с надеждата, че някога ще се появи такава платформа, която да разшири рамките – с поглед към европейското културно поле.

Макет на корицата за майския брой през 1999 г., с който изданието е възстановено

Раѓа Шарланѓжиева
Снимка: личен архив

Госпоѓо Шарланѓжиева, кога и как станахте част от екипа на списание ЛИК?

– Постъпих в редакцията на списание ЛИК на 1 януари 1974-та. Това беше първата ми работа на щат. Бях се дипломирала по английска филология в СУ „Климент Охридски“, по български език и литература като втора специалност и бях взела факултативно сръбохърватска филология. Бях работила 2 семестъра като хоноруван преподавател по английски в езиковата школа на Министерството на външната търговия, където окончателно се уверих в нещо, което знаех още от първите мои студентски години – преподаването нямаше да е моят път. Цялото ми съществуване беше устремено към занимание с литература, художествен превод, журналистика в културната сфера и издателска работа. И след още две години, изживени в Париж за специализация по френски език и литература, се завърнах с надежда за професионален старт. Всички мои колеги от университета вече бяха стъпили на пътеката на избраното си поприще, доста работеха в БТА, неколцина във и за списание ЛИК. Те ме препоръчаха на тогавашно-

Раѓа Шарланѓжиева:

Годините в ЛИК станаха за мен втори, трети и четвърти университет

то ръководство на списанието в лицето на Вера Ганчева и Нина Венова за външен сътрудник. След няколко „проби“ постепенно започнах да се включавам с преводи от езиците, с които работя (английски, сръбски и френски), с бележки, информации и резюмета от пресата на „моите“ езици, с представяне на факти и събития от „моите“ ареали... Този предварителен опознавателен период продължи около 5 месеца. После се отвори възможност да кандидатствам за постоянна работа с писмен изпит и беседа с въпроси от представители на редакцията. Явих се и последва назначение на служебен изпитателен срок за половин година; едва след това гоиде постоянният трудов договор. В редакцията на ЛИК работих пет и половина години – вълнуващи, турбулентни, вдъхновяващи, изграждащи – които станаха за мен втори, трети и четвърти университет...

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Моята длъжност беше репортер-преводач. В най-дългия период от работата ми в ЛИК на същата длъжност бяхме четирима – Чавдар Ченгов, Бояна Петрова, Раймонд Вагенцайн и аз, а творческият екип включваше още Мариана Неделчева – редактор, Нина Венова – зам. главен, Вера Ганчева – главен, и Стефан Марков – художник. Цялата редакция заемаше 2 стаи с междин-

на врата на партерния етаж на БТА. Нямаше кабинети. Разполагахме с осем очукани канцеларски бюра, няколко кантонерки за папките ни, пишеща машина на всяко бюро и няколко телефона за вътрешни линии, свързването с външния свят минаваше през автоматична централа. В стаята на редакторите имаше още канале и два фотъйола за заседания и гости, към тях ниска масичка, на която камареха огромната ни поща. Наблъскано, спартанско, едвам се разминавахме. Е, бяхме само осем! А и работехме на смену: сутрин половината от нас, по обед всички заедно за съвещания, планьорки, възлагане на задачи, докладване на свършеното, спешни акции и пр.; следобед втората половина. На следващата седмица смените се обръщаха. Официално редакцията беше в действие от 8 до 7. На практика – по-дълго, без никой да мери нито служебните, нито извънслужебните часове, длъжни бяхме само да изпълним в срок онова, което сами си поставяхме за задача – да предадем в определения ден и час поредния брой на ЛИК, готов за производство и печат. Имахме все пак задължителна месечна производствена норма – 3 страници превод за работен ден. В онзи период списанието беше седмичник, обемът на текста му беше около 85 стандартни страници, което налагаше постоянно да възлагаме преводи и на външни сътрудници, преобладаващо от великолепните екипи на другите редакции в БТА. Задачата ни

беше да представим на българската общественост най-стойностните културни процеси, явления и факти от културния живот в света, както са отразени в чуждестранния печат. Ритъм и динамика на максимални обороти.

И как го правехме? За разлика от скромната ни битова среда условията за професионална работа бяха изключително добри. Преди да премина към редакционната конкретика, само ще спомена забележително богатата библиотека на БТА с архива на агенцията, с уникални речници, енциклопедии, исторически и географски атласи, с изследвания по политика, история и изкуства, с всякакви специализирани справочници на множество езици, където всеки от нас прекарваше часове и под умелото насочване на библиотекарите ни успяваше да направи труднооткриваемите за аналоговата ера, но задължителни в работата справки по текстовете. Фундаментът на работата ни беше чуждестранната преса. Ръководството на БТА и директорът Лозан Стрелков бяха наясно, че няма качествено изпълнение без качествени материали за работа, и редакцията на ЛИК имаше право да се абонира всяка година по свой избор за световния и за българския периодичен печат почти без ограничения. (Разбира се, никой от нас не си и помисляше да изхитрува или злоупотреби с поръчките си за абонамент. Не би било и възможно – хората, които одобряваха заявките, отлично познаваха материята. А професионално-етичният самоконтрол на всеки от нас и на всички заедно свеждаше исканията ни до доказано най-авторитетните печатни медии и специализирани издания.)

Получавахме ежедневници, седмичници, месечници от всички страни и езици, които владеехме в редакцията: френски, английски, американски, италиански, руски, немски, испански, полски, чешки, шведски, норвежки, датски, сръбски. За важни страни и култури, чиито езици не владеехме, като унгарски, гръцки, фински и гр., разчитахме на работещите в БТА специалисти, за редките езици – на външни сътрудници. От това море всеки от нас избираше от пресата на своите езици най-силните според него материали, за да ги предложи за работа. Всеки брой на ЛИК си имаше отговорник, наричахме го просто „дежурен“, който извеждаше броя от замисъла през творческия и производствения етап до излизането му от печат. Дежурният събираше предложения за теми и материали от всички, съставяше своя концепция и проект за съдържание и ги докладваше на редакционно заседание. Всички изказвахме мнения по проекта, никой не спестяваше критични забележки, допълвахме и разширявахме теми с още предложения, предлагахме още идеи, теми. Така никой брой не беше „авторски“, съдържанието на броя се раждаше като съвместно дело на общо виждане, нерядко след темпераментни спорове. После дежурният разпределяше задачите на всеки от екипа и се впрягахме в изработването. Да не забравяме, че заради честотата на периодиката и броя на нашия състав работехме паралелно по 4 броя в различни етапи – един като замисъл, докато изкристализират съдържанието, структурата и авторите му; втори като процес на възлагане за изпълнение; трети като редакционно изпълнение

и обработка; четвърти като производствен процес и печат. Дежурехме поред без главния редактор, който направляваше и имаше последна дума за целия процес, но и той поемаше дежурства, ако се наложеше някой да се откъсне продължително за командировка или друго. Накрая обсъждахме открито, нагълго и широко всеки отпечатан брой на списанието във всички негови измерения, много важно ни беше да оценим отвътре работата си и да си извадим поуките от разни недоглеждания, а и от сполуките.

Въртележката беше шеметна, всепоглъщаща работа, която ни носеше смисъл и съдържане, знания и умения; изграждаше у нас критерии и образци; изправяше ни пред препятствия и ни мобилизираше да ги преодоляваме; развиваше у нас самовизисателност и самокритичност, от време на време и доза удовлетворение; очертаваше ни към какво да се стремим и ни караше ясно да осъзнаваме огромната отговорност пред читателите да сме точни и честни в информирането и превода, за да ни имат доверие. Работехме със световни културни и информационни еталони и не си позволявахме волности... Разбира се, всичко това се съпътстваше от напрежение, емоции и ядове, от успехи и гафове, от радостни усмивки и прегълтнати (че и непрегълтнати) сълзи. Добре, че мъжката част от екипа ни притежаваше живо чувство за хумор. И тримата бяха чешити. Остроумията на Стефан, Чавдар и Рони внасяха цвят, смях, ведрост и настроение, учехме се едни от други да не се вживяваме много във вълненията си, да не се приемаме прекалено на сериозно и да не си вярваме автоматично. Е,

София, 25 септември 1986 г. Рекламна снимка на изданието на Българската телеграфна агенция. Снимка: Георги Казакوف, БТА

случваше се и те да изпадат в емоция, тогава разменяхме ролите. Накратко, в цялата епопея, която живеехме заедно, станахме истински приятели.

Така вървеше вседневната работа по списването на броевете. Но имаше и друга дълбока вода, действащата журналистика. Като специализирано издание за чуждестранна култура ЛИК отразяваше с репортажи, информации и интервюта всички значими събития с чуждестранни участия у нас, международни или индивидуални. И според тематичния си или езиковия профил един или друг от нас тогава ставаше репортер. Трудно ще изброя имената, без дълго да ровя в купчините стари броеве, но в този период в България гостуваха много световни творци, а някои изяви станаха и световни събития. Личните ми срещи и интервюта с писатели, поети, художници, театрални и филмови дейци за мен останаха паметни.

Като че ли най-голяма видимост нашата работа добиваше, когато агенцията изпратеше

специален кореспондент на ЛИК на голям международен културен форум. В това отношение ръководството на БТА оценяваше високо необходимостта от българско новинарско присъствие и в рамките на възможностите подкрепяше стремежите на ЛИК. Наши представители отразяваха международни литературни събития, филмови и театрални фестивали в Кан, Москва, Карлови Вари, Варшава, Ташкент, Прага, Белград... В различни периоди аз съм била специален пратеник на ЛИК на филмовия фестивал в Москва, два пъти на БИТЕФ в Белград, на Международния театрален фестивал във Варшава, на конгреса на Международния ПЕН в Белград, на Поетическите нощи в Струга. Незабравими, неповторими, плодотворни срещи.

Без колебание бих определила периода, през който работих в списанието, като първата златната ера на ЛИК. Стъпил на концепцията на основателите, екипът, от който станах малка частица, разтвори широки прозорци към света за четящите българи (тогава те бяха много). Нуждата от списанието беше огромна – немислимите за днес тиражи говорят сами за себе си.

Дълги години след оттеглянето ми от ЛИК работих отново за списанието като външен сътрудник. Беше по времето на екипа Петя Александрова – Людмила Димова – Нина Венова, което бих определила като втората златна ера на изданието. Те осъществиха обновена концепция за ЛИК, като поставиха равностойно българските култура и изкуства на световната платформа и устояха на апетитите и натиска списанието да бъде превърнато в лайф-стайл претенция. Не знам какви са били тиражите тогава, но имам

всички основания да твърдя, че необходимост от тогавашния вид на ЛИК имаше, и то голяма. Закриването му беше национален позор.

Дано третото преобразяване на ЛИК намери и защити своя облик. Дано стане чакано издание. Пожелавам го от сърце.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личността ви израстване?

– Фундаментално. Като отношение към работата: Вера Ганчева изискваше и налагаше абсолютна отговорност към поетия ангажимент – за прецизност, повереност на фактите и качество на изпълнението. Не допускаше ни най-малко замазване. Самата тя беше изключително ерудирена и никои детайл не ѝ убягваше. Критиките ѝ – остри, понякога свръхостри, обаче бяха конкретни и никога не целяха да обидят личността, а по-скоро да стимулират способностите ѝ. И в повечето случаи мобилизираха хъса ти да се докажеш. За мен, а мисля че и за колегите ми тази максима за стопроцентова отговорност към задачата, каквато по начало всички носехме в себе си, се затвърди желязно и завинаги. Участието ми в ЛИК се отрази на личния ми живот и като разви на по-високо съзнателно равнище порива ми непрестанно да разширявам знания, умения и осмисляне, да опознавам чрез писаното слово нови светове в пространството и времето, да разбирам други погледи към света и случващото се, да търся истини и ценности. Целият професионален, културен, журналистически и социален опит, който натрупах в ЛИК, както и изворната информация за политическите реалности, се оказаха безценен базов фактор в следващите етапи от моя път:

тринадесет години в издателство „Народна култура“ по всички стъпала на професионалното развитие от стажант-редактор в изпитателен срок на половин щат през редактор, завеждащ отдел „Драматургия“, завеждащ редакция „Поетика и драматургия“, зам. главен редактор и главен редактор на издателството; съветник за култура на вицепрезидента Блага Димитрова и на президента Желю Желев; координатор на Балканския политически клуб; съветник по културни проекти в Делегацията на Европейската комисия в София; зам. главен редактор на българското издание на Le Monde Diplomatique.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– На пряка цензура не – нито спрямо мен, нито спрямо колегите. Не знам какво имате предвид под непряка цензура. Ако питате дали е имало намеса в преведените текстове, категорично не,

спазвахме стриктно преводческата етика. Когато правехме съкращения, задължително отбелязвахме – Със съкращения. Когато подборът и организацията на фактите, почерпани от източниците, се подреждаха от нас, задължително отбелязвахме – По материали на..., но преведеното и цитираните факти бяха точно по оригиналите. Може би имате предвид подбора на темите, може би въпросът е имало ли е табута. Разбира се, че имаше. Както ги има и днес, при това навсякъде в правния свят. Например в регламентите на всички настоящи европейски конкурси за подкрепа на литературата и превода е записано условието кандидатстващата творба да не съдържа човеконенавистна идеология, да не унижава човешкото достойнство, да не проповядва омраза изобщо и омраза конкретно към..., да не подстрекава към и да не пропагандира нацизъм, расизъм и пр. Всички институции, държавни и международни, защитават общочовешките права, хуманизма

и хуманността. Такива са мислята и предназначението на институциите, ние ги създаваме, за да опазват нашите ценности. БТА и съответно звеното ЛИК и тогава, и сега са държавна институция. Всеки интелигентен човек носи в себе си и спазва тези исконни табута, не е нужно някой да му ги свежда за изпълнение. Друга работа е свободният пазар – там има всичко, от шедьоври до мракобесие. А каква свобода и какво щастие ни носи свободният пазар, не мога да кажа. Ако питате за идеологически табута – никои не ни е спускал забранени имена или списъци. Но като достатъчно умни и разумни хора осъзнавахме възможните степени на идеологическа позволеност и да, за да публикуваме някои по-„силни“ материали, без да предизвикваме последствия, пишехме въвеждащи бележки с „правилна насоченост“. И тогава, и сега мисля, че никои не ги четеше, освен който трябва. Не зная носим ли вина за това. В онзи период още нямаше никакви прояви в публичното

Рекламен кадър на списание ЛИК от 1985 г. Снимка: БТА

пространство на открит словесен бунт. За мен периодът беше на съзряване чрез художество, информираност и мислене. Това и правехме.

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Нямам един ярък спомен. Ярки са ми всички дни от тези пет и половина години. Но ето един бегъл шрих за ярки личности от забележителната среда в БТА, поне за онази част от нея, която малко опознах. Екипът на ЛИК, в който бях, беше от новото по-младо поколение. В най-важната редакция на БТА „Международна информация“ в огромна зала на последния етаж работеха на денонощни смени „лъвчетата“, топжурналистите, които следяха в реално време емисиите на световните телеграфни агенции. От тях познавах задочно и по име само онези, които работеха с английски и които вече бяха изпревели и открили за българската публика големите имена от американската и английската литература. В онова време застъпващите поколения хранехме огромно уважение и възхищение към авторитетите и аз не правех изключение. Та когато тези, за мен тогава светили, взеха да се отбиват при редакторите в нашите стаички, за да предложат материал, направо онемявах. Те бяха Алфред Криспин, Димитри Иванов, Петко Бочаров, Тодор Вълчев и Кръстан Дянков, който вече се беше оттеглил, но редовно минаваше да обиколи старото си място. Всеки един от тях беше невероятен комуникатор и винаги разказваше кога случка, кога нещо за книга, кога за инцидент, кога някоя щуротия. За-

рязахме всичко и слушахме. Постепенно взе да се случва така, че – мине не мине седмица-месец, най-непредвидено се засичаме в служебния стол с един, двама или трима от тях, според сложните им смени. Бързо се омесвахме на най-голямата маса и започвахме разговорите – хем шеговити, хем сериозни, хем професионални, хем лични, хем парадоксални, хем приключенски за безбройните им командировки по всички краища на света. Беше щедро, дълбоко, човешко, обогатяващо общуване, като житейски уроци в смях. От артистичната самоирония на тези високообразовани личности към собствените им успехи и неуспехи в работата и живота се научих да приемам своите грешни стъпки и да ги ценя заради закаляването и израстването, което ми носят, от тях приех лекотата на спокойствието да осъзнаеш, че колкото повече знаеш, толкова повече знаеш, че не знаеш. В началото на професионалния път това много помага.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Онази епоха беше на мир, на духовно отваряне от нашия свят към западния и от западния към нас. През ум не ни минаваше, че мирът, поне в Европа, може да не е вечен. Апокалипсисите бяха приключили. Физическите и всички други прегради си стояха, но идеите, мислите и ценности те нямаше как повече да бъдат спирани, а вече май и никои не настояваше да ги спира. ЛИК пренасяше, „превеждаше“ стойности, изгряващите поколения смятаха, че ще пуснат слънцето да влезе. Още не мислехме

конкретно за след това. Като добавим и младостта, всичко изглеждаше смислено, достойно и хубаво. Разбира се, културата разчиташе дълбинните тъмни течения, предупреждаваше. Но тогава не допускахме, че мракът ще ни повлече така чудовишно.

Как промяната в обществената и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Катастрофално. Всички го виждаме. Едва ли е нужно да го описвам.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Днес ролята на автентичните културни медии е решаваща не само за израстването на една нация, а и за нейното съществуване. Но нацията трябва да се нуждае от тези медии. Ако нацията е на вълна антикултура, пазарните механизми няма да възкресят нито автентичните медии, каквато е ЛИК, нито тяхната роля. Малката културна общност на България обаче трябва да оживее, за да прегаде създаденото нататък във времето. А това е държавническа задача. Всички национални културни постижения в нашата история и във всички цивилизации са пряко или косвено плод на държавническо мислене – да си припомним ли азбуки, просветителски мисии, писмовни средища, създаването на академии, музеи, театри и библиотеки от зората на цивилизацията та до днес? Време е някои да се опомнят. Не знам възможно ли е и как.

Раймонд Вагенцайн
Снимка: личен архив

Господин Вагенцайн, кога и как станахте част от екипа на списание ЛИК?

– Постъпих в ЛИК през 1975 година и работих в списанието близо четири години.

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

– Превеждах от немски и руски, правех интервюта и пишех текстове.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личностното ви израстване?

– В БТА се получаваха много чужди вестници и списания – повече, отколкото в Народната библиотека. Научих много за културния живот по света. Разбира се, четях материали не само по тази тема, а и по всякакви други, така че станах най-информирания човек сред моите познати.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Имало е такива случаи. Конкретно помня един инцидент. Наказаха ни, защото публикувахме статия за белгийския

Раймонд Вагенцайн:

ЛИК беше остров на свободата сред останалите медии

балет. Оказа се, че авторката е взимала леко дисидентско интервю с Блага Димитрова, за което изобщо не бяхме информирани. Но – да сме знаели. Изобщо следеше се да се пускат идеологически „правилни“ материали. Въпреки това ЛИК беше нещо като остров на свободата сред останалите медии. Затова и беше трудно да се намери, макар и тиражът му да надвишаваше 20 000.

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Работата ми беше доста интересна, но ме гразнеше почти маниакалното изискване за спазване на формална дисциплина. Може да си свършил работата си, да си изпълнил нормата (имаше норма за предадени страници), но ще седиш 9 часа и това е. Затова в следобедите често играех шах със Стефан Продев, който беше главен редактор на списание „Паралели“.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Разнообразен, интересен и културен.

Как промяната в обществената и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Медиите се развиха много силно, особено в началото. После някои започнаха да западат. За съжаление и до днес се срещат автоцензура и зависимост.

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

– Преди всичко трябва да се положат усилия да има някакво разпространение, дори ограничено. Наскоро поисках да си купя един определен брой, но се оказа невъзможно. Целият тираж отивал по библиотеки.

София, 9 август 1989 г. Рекламна снимка на ЛИК. Снимка: Руслан Донеv, БТА

Юри Лазаров
Снимка: личен архив

Юри Лазаров:

Ние в ЛИК не само списвахме списание, но правехме и събития

В какво се състоеше работата ви и как изглеждаха работните ви дни?

Господин Лазаров, кога и как станяхте част от екипа на списание ЛИК?

– Може да се каже, че съм част от екипа на ЛИК още преди да започна работа там. Защото бях един от многото му верни читатели. Тогава списанието беше за нас прозорче към световната литература, музика, изобразително изкуство, кино, театър... ЛИК излизаше всяка седмица и във всеки брой имаше разказ. Така се запознах с автори, за които не бях и чувал. Като например с Орасио Кирога, този мрачен уругваец и неговия „Пухена възглавница“...

А всъщност започнах там, когато Максим Минчев ме покани да работя в БТА и да отговарям за списанията – защото тогава освен ЛИК имаше и „Паралели“, и „100%“. Това бе през далечната 2003 година.

Едно от хубавите неща в списанието ЛИК бе, че то нямаше главен редактор, горкото. Правеха го три талантиливи жени – Нина Венова, Петя Александрова и Людмила Димова. Мощно рамо даваха и колегите от „Паралели“, че и от цялата агенция. Имаше и един кръжец, в който освен моя милост бе и Борислав Колев, главният редактор на „Паралели“. Ето – „Паралели“ си имаше главен редактор, но това беше важно.

– Още преди да започна, аз имах идея какво може да се промени в списанието. Но деликатно. Няма нищо по-ужасно в занаята от човек, който идва и казва: каквото било – било. Благодарение на Орлин Христов, когото поканих да се занимава с дизайна на изданията, външният вид на ЛИК се промени към добро, българската култура се разположи на по-голяма площ, чак дори и на корицата. Пространни разговори с Анри Кулев, Иво Хаджимишев, Недко Солаков... Появи се и любимата ми рубрика „Последна страница“, както и „Втора страница“, която също си я обичам; от време на време пишех там... Такива едни неща.

Иначе – както навсякъде другаде – срещи и телефонни разговори с автори, обсъждане на идеи за следващия брой с Нина, Петя и Люси. Разликата между тях и мен бе, че аз се занимавах с гадната част на процеса – хонорари, разпространение, печатници.

А дните в няколко редакции на информационна агенция са си едни и същи – от сутрин до вечер край „Цариградското“. Нямах време да се огледаш наоколо. Веднъж реших да се прибера у дома пеша и да си купя книги от книжарницата на „Хеликон“ в хотел „България“ и когато стиг-

нах до Руската църква – какво да видя: писателското кафене до нея вече го няма.

Как времето в ЛИК се отрази върху професионалния живот и личността ви израстване?

– В това време най-много ме обогати общуването със страхотни хора. Ние в ЛИК не само списвахме списание, ние правехме и събития. Първо тръгнахме с проекта на моя приятел Алек Попов „Спътник на радикалния мислител“. Той се появи след много мъки през държавното финансиране и във вид на книга. Разпространихме със списанието „Великолепните стихотворения“ на Борето Роканов, направихме премиери в пресклуба на БТА. После по идея на Алек в рубриката „Последна страница“ започнаха да пишат писатели от Махалата (аз така наричам Балканския полуостров). Неописуеми таланти – Дубравка Угрешич, Ненад Величкович, Александър Прокопиев, Ивица Джебароски, Анастасис Вистонитис, Илмет Аличка, Нора Луга, Светислав Басара... Издадохме книга с тези разкази – „Златните пера на полуострова“, поканихме ги в София и беше много мило в Червената къща с Пламена Гетова и Миро Косев, които четяха текстовете. Тъпото е, че и до ден днешен много хора в България знаят коя е Цеца Величкович, но

не знаят кой е Ненад.

Да продължавам ли?

... След перата на полуострова поканихме писатели от Черноморието. Тогава все още можеха да се срещнат (защото ние и тях поканихме, но край морето) писатели от Украйна, Русия и Грузия Тая Малярчук, Глеб Шупляков и Дато Барбакадзе; както и Чезар Паул Бадеску, Нермин Молаоглу... И ето ти още една книжка – „Златните пера на Черноморието“.

Следващата идея беше в „Последна страница“ да пишат български писатели, които живеят извън България – Ружа Лазарова, Нина Божидарова, Кольо Николов...

В ЛИК пишеха Христо Карастоянов, Бойко Ламбовски, Захари Карабашлиев, Георги Господинов, Любен Петков. Че и Георги Лозанов дори.

С повечето от тях сме си приятели и до сега. Даже и с тези, които ни гледат сеира отгоре. Та – дано от общуването с тези невероятни хора да съм поизраснал поне малко личностно и аз.

Били ли сте свидетели на директна или индиректна цензура?

– Не. При мен това е невъзможно. Аз не мога да цензурирам, а ако някой се опита мен да ме, просто късам синджира и – дим да ме няма. А, имаше някакъв опит от много високо място една сравнително известна жена да бъде пробутана за главен редактор на ЛИК, но се опънах здраво. Какъв главен редактор на ЛИК? Та то, както вече казах, няма главен редактор...

Кой е най-яркият спомен, който пазите и до днес от списанието?

– Де да беше само един и да отговоря кратко. Но не е. И все пак. Един пленер, който организирахме в Поморие – „Слънце и бриз. В сезона на калкана“. Идеята бе да се поканят седем художници и седем писатели и – естествено – едните да рисуват, другите да пишат. Андрей Даниел, Божидар Бояджиев, Динко Стоев, Стефан Божков, Христо Вачев, Тодор Терзиев, Георги Динев... Кристина Димитрова, Силвия Чолева, Калин Донков, Йордан Попов, Емил Андреев, Палми Ранчев, Калин Терзийски... Безценното общуване с тези хора през тези седем дни – това ми е най-яркото.

Както и един пърформанс на Параскева Джукелова на празниците „Аполония“ в Созопол. Тя рисуваше боса някакви странни неща наред двора на старото училище в стария град. Преставахме ЛИК.

Как изглеждаше светът, погледнат през страниците на изданието, когато бяхте част от екипа му?

– Доста различен и някак по-свестен от този край „Цариградското“, както и въобще в царството. Разбираш, че наоколо се случват хубави и правилни неща. Като например, че в издателствата има една важна професия – редактор. Тя беше забравена у нас заедно с професията коректор. А те са важни. Добре е, че напоследък се появиха отново.

Как промяната в обществената и политическия живот в България се отрази върху медиите?

– Тук се опитвам да открия разлика между обществен и политически. Но понеже не мога да

я намеря, стигам да прословуто: разликата е една и съща. Та на въпроса ви: накратко казано – зле.

Някои всекидневници още мърдат уши, но нещо не се получава. Те излизат на инат и с много професионални компромиси. Печелят единствено пенсионерските и ултражълтите вестници. Къде е любимият ми вестник „Стандарт“? А вестник „Сега“? „Дневник“? Къде е „Егоист“?

Каква трябва да бъде ролята на списание като ЛИК в културния живот на страната днес?

Само една: да го има. Защото най-лесното е да му рутнеш столчето по извънтворчески съображения.

(Извън въпросите: сигурно съм пропуснал много имена и събития в отговорите, така че – моля за извинение. Но все пак това са си цели девет години. Човек не може да помни всичко, а и не съм си водил записки.)

Корица на ЛИК от март 2000 г.

Знаменитости на страниците на ЛИК

През десетилетията страниците на ЛИК представят редица световни имена, с които българските читатели имат шанса да се срещнат. Благодарение на своето медийно дъголетие в изданието на БТА може да се открият едни от първите интервюта на таланти от литературата, изобразителното изкуство, киното, сценичните изкуства и музиката. А през годините читателите могат да проследят как се развива както професионалният, така и

личният им житейски път.

Срещата на международните творци с българските читатели понякога е чрез интервюта с екипа на ЛИК и с кореспонденти на БТА, а понякога е чрез посредничеството на някоя чуждестранна медия.

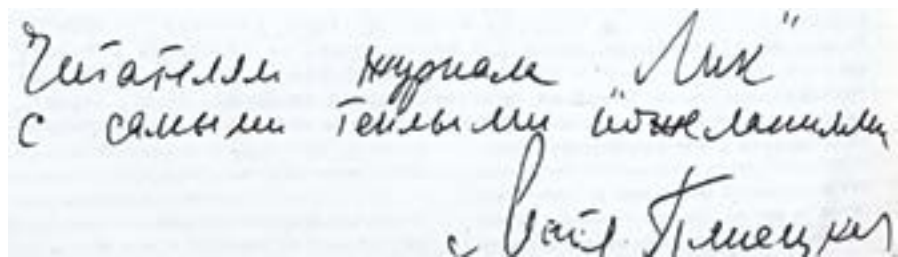
В юбилейния брой на ЛИК представяме 11 личности по начин, сходен с този, с който са били обрисувани в списанието през годините, когато са публикувани разговорите с тях.

София, 27 декември 1988 г. Реклама на ЛИК. Снимка: Димитър Алтънков, БТА

1968 г.

Петнадесет минути с Мая Плисецкая

Автограф на Мая Плисецкая за читателите на списанието: „На читателите на списание ЛИК с най-топли пожелания!“

В декемврийския брой 52 от 1968 година откриваме интервю с балерината Мая Плисецкая, дадено пред Хенри Савов – кореспондент на БТА в Хавана, специално за ЛИК.

„Има събития в областта и изкуството, които блестят за известно време и след това угасват, оставяйки в паметта на хората като блед спомен, или изобщо изчезват, без да оставят следа. Но има и други, които ни пленяват още от първия миг и ни държат в плен през целия ни живот. Към последната категория трябва да причислим и изкуството на Плисецкая“, пише Хенри Савов. Той уточнява, че тя гостува за втори път в Куба. Авторът споделя, че успява да я види в края на една от репетициите ѝ и да „открадне“ малко от почивката ѝ с помощта на нейния брат Азари – дългогодишен солист в Кубинския национален балет.

Ето откъс от техния разговор:

Мая седи на алюминиевия стол, почивайки след репетирането на труден фрагмент от балета „Кармен“, създаден специално за нея от най-добрия кубински хореограф Алберто Алонсо.

– За мен „Кармен“ има голямо значение – казва Плисецкая. – Бих казала даже, че това е мое създание, мой син, едно постижение, в което съм наистина влюбена. Във връзка с това новото ми гостуване в Куба също е от голямо значение, тъй като за първи път ще танцувам в този балет не на съветска сцена. За мен „Кармен“ е изключителен балет, а неговият създател Алберто Алонсо – единственият хореограф в света, създал балет специално за мене, демонстрира в него зрелостта на драматург.

Каква според вас е задачата на балета в наши дни?

– Бих казала, че тук въпросът се касае за артиста, в случая за балетния артист, как той трябва да отразява с творчеството си епохата, в която живее. Според мене той е длъжен да отразява тази епоха, това е неговата голяма мисия.

Какви са впечатленията ви от българския балет?

– О, откровено казано, съвсем бледи. Била съм няколко пъти в България. За последен път бях там преди 7-8 години и оттогава не съм имала възможност да видя български балет. Но предполагам, че вашият балет се е развил, защото още тогава ми направи впечатление, и считам, че има големи възможности.

Снимка: Плисецкая в репродукция от страниците на брой 52 на ЛИК от 1968 г.

Мая изказва съжалението си, че не може да участва в организирания във Варна международен балетен конкурс. „Кой знае, възможно е някой ден да участвам в него като член на журието“, смее се тя.

Решавам да прикача с молбата към нея да напише няколко думи за нашия читател,

който е и голям поклонник на нейното изкуство. Мая взема писалката, която ѝ подавам, и със същата скромност, с която отговаряше на моите въпроси, скромността на големите артисти, пише на белия лист: „На читателите на списание ЛИК с най-топли пожелания!“

1969 г.

Магическият реализъм на Габриел Гарсия Маркес

Габриел Гарсия Маркес дава своя автограф за ЛИК, заобиколен от Васил Попов и Румен Стоянов. Надписът гласи: „За читателите на ЛИК — от още една от нейните благодарни жертви.“

През пролетта на 1969 година ЛИК ни представя 40-годишния Габриел Гарсия Маркес – един от най-добрите писатели на Латинска Америка. Той е родом от Аракатака, тропическо село в Колумбия, кръстено на изчезнала бананова плантация. Вълшебното му детство преминава в огромна къща, обитавана от историите за призраци, разказвани от баба му, и спомените за гражданската война на дядо му. Писателите споделят, че необикновеното му детство приключва, когато е на 8 години – тогава баба му си отива от този свят, а малкият Габриел заминава да учи в Богота.

Но родното село на Маркес не напуска паметта и въображението му, всички неговите черти се пренасят върху Макондо – въображаемото село, което пристъпва още в първия му роман

„Мъртви листа“ и стига до появилия се преди две години „Сто години самота“ – роман, който предизвиква сензация и е обявен за шедьовър.

Самият Габриел Гарсия Маркес признава, че „Сто години самота“ е трябвало да бъде неговата първа книга. Той започва да я пише, когато е 18-годишен, но бързо осъзнава, че все още не е готов. За целта е необходимо да овладее писателския занаят – да натрупа опит и да изгради правилната техника. А и да открие езика, с който може да разкаже за Латинска Америка, понеже обикновеният испански език според него не е достатъчен.

Писателят вижда Латинска Америка като „напълно фантастична, дори и в обикновения живот“ и неговите герои отразяват тази фантастична действителност. „Чудновата е

латиноамериканската действителност, а литературата е нейно отражение“, споделя Маркес, но допълва, че предпочита израза „магически реализъм“ – термин, с който писателите Карпентуер и Астуриас характеризират романа, в който действителност и фантастика се преплитат.

Маркес пристъпва към работата по романите и повестите си без предварителен план и без да знае накъде го води историята, която започва да разказва. „Слагам всичките си сили на везните, освобождавам напращивите мисли и страстите си и не разсъждавам. За момента не е от значение книгата сама по себе си, а пътят, който ми разкрива“, споделя писателят. Според него истории трябва да се разказват без каквито и да било предразсъдъци. „Необходимо е широко да се разтвори вратата за измислицата, дори за всички крайности на въображението. Трябва да се пише с единствената грижа какво ще стане с героите утре“, убеден е той. А останалото... оставя на критиците.

* * *

В брой 47 от 1982 година откриваме кратък коментар на Румен Стоянов за срещата му в София с Габриел Гарсия Маркес. Той разказва за възможността да вземе интервю с писателя и дори автограф – за читателите на ЛИК.

В него Маркес пише: „За читателите на ЛИК — от още една от нейните благодарни жертви.“

1972 г.

Агата Кристи прег ЛИК: Не признавам насилието заради самото насилие!

Илюстрация на Стефан Марков към разказа „Шоколадовите бонбони“ на Агата Кристи, публикуван в брой 12 от 1973 г.

През 1972 година списанието стартира рубриката „Клуб ЛИК“. От редакцията се надяват членове на новата инициатива да бъдат „най-изтъкнати културни дейци от всички континенти, както и, разбира се, многобройните читатели и сътрудници

Как да се обясни психологически, че сте успели в един литературен жанр, който се счита за типично „мъжки“, тъй като нали именно престъплението и насилието са съществени елементи на криминалния роман?

– Не смятам, че писането на криминални истории е типично „мъжко“ явление. Жените четат криминални истории не по-малко от мъжете. Защо тогава да не ги пишат? Брат ми, сестрите ми и аз самата – ние всички четяхме историите за Шерлок Холмс, когато бяхме по

на ЛИК. Дейността на клуба се състои предимно в беседи с писатели, художници, композитори, режисьори, посетили България или интервюирани от кореспонденти на изданието в различни краища на планетата.

Гост на „Клуб ЛИК“ в брой 12 през 1972-ра е Агата Кристи, с която разговаря Светослав Колев.

„Преди години като начинаещ полицай-самоук се заохвих с английски, прилагайки един крайно прост метод. Наблъсках в главата си две-три хиляди думи и четях криминални романи. Така се запознах и с произведенията на Агата Кристи. Поглъщах ги едно подир друго. При това, колкото и да звучи парадоксално, извлечах от тях по-голяма полза, отколкото от класици като Дикенс или Бронте, защото не пропусках и ред, за да вникна в интригата, час по час посягах към речника

на 12-18 години. След като напечатанах тук-там някое и друго мое стихотворение, а издателите отхвърлиха най-малко три мои романа, намислих да опитам силите си в криминалистиката. Обиколих осем издатели и навсякъде получих отказ, но накрая Джон Лейн от „Бодли“ одобри книгата ми, след като ръкописът лежа в чекмеджето му близо година. Едва ли е нужно да казвам, че бях и изненадана, и зарадвана. Така започнах. Не считам обаче, че „насилието“, както пишете вие, е необходимо. Никога не съм изпитвала удоволствие от четенето на американския тип

и непрекъснато заучавах нови думи. По-късно вниманието ми се насочи към други езици и заочните ми срещи с Агата Кристи се разредиха, но не преставах да се учудвам как писателката и на 60, и на 70, и на 75, ни на 80 години не престава да се труди и да твори“, споделя на страниците на ЛИК Колев. Той допълва, че за своя осемдесети рожден ден писателката е зарадвала своите многобройни почитатели с осемдесетия си пореден роман „Пътник за Франкфурт“, в който показва, че не изоставя „от пуаса и проблемите на нашето време“. „Веднъж си позволих да ѝ пиша. Така се постави началото на едно добро приятелство, което ме насърчи да обезпокоя 82-годишната „оулд лейди“, замолвайки я да отговори на моите въпроси, предначинени специално за списание ЛИК“, пише Светослав Колев. А ето и самото интервю:

криминални романи, изпълнени с бруталност и жестокост. И в нито една от книгите ми насилието не фигурира заради самото насилие.

Считате ли, че с многобройните си романи не само сте развличали читателите, но и сте ги подтиквали да воюват срещу престъпността и насилието?

– „Развличала“ не е най-сполучливата дума за контакта ми с читателите на моите книги. Голям процент от тези, които ми пишат, са хора, на които съм помогнала в несгода или при болест

на техни близки – хора, които в тежки периоди от живота си са намирали разтуха в криминалните ми романи, защото временно са откъсвали мисълта си от тревогите. Непрекъснато читателите ме уверяват колко са им помогнали книгите ми. При това някои от тях са прехвърлили осемдесетте или деветдесетте години. Младежта също ги чете,

но не знам до каква степен произведенията ми са в състояние да предотвратят все по-ширещата се престъпност. Споделям мнението на писателката Дороти Сейърз, че криминалната история е съвременен продължение на средновековните нравоучителни пиеси, така наречените „моралите“, защото заклеиява

престъплението и е предназначена да оправдае невинните, наказва истинските виновници и е на страната на справедливостта. И Еркюл Поаро, и мис Марпъл – главните действащи лица в моите произведения, воюват срещу престъпленията и доказват, че борбата им е не само стремеж, но и тържество над злото.

1973 г.

Кърт Вонегът: ЗБРОЗБ

„Горната формула, поставена вместо заглавие, изглежда странно и неразгадаема. Едва ли бихте се досетили, че става дума за прочутия Хамлетов въпрос, изразен по този пределно лаконичен начин от Килгор Траут – автор на научнофантастични произведения и убеден филантроп, герой от ромоните „Кланица пет“ и „Да ви благослови господ, мистър Роузвотър“ на Кърт Вонегът. С него (писателя) направо се сблъскахме в преддверието на сградата, където на другия ден щеше да започне работата си Международната среща на писателите“, пише Вера Ганчева в брой 24 от 1973 година. Тя допълва, че го е познала от многобройните фотографии, публикувани в периодичния печат, и е съобщила, че впоследствие може да се окаже значително по-трудно да поиска интервю, затова решава да се „застрахова“, като изтръгва съгласието му още при този неочакван досег. „Вонегът не само кимна утвърдително, а направо ме поведе към фойето, което недвусмислено означаваше, че няма нищо против разговорът ни да се състои веднага. Това на свой ред предизвика у мен нови опасения, защото не се чувствах подготвена, нямах предвид и никакви въпроси“, споделя Ганчева. Но извънредно духовитият и откровен събеседник успява да разсее всичките й съмнения още в първите минути на беседата им, която в крайна сметка продължава до късно вечерта.

Редакторката на ЛИК успява да го пита например как си представя живота на Земята след двадесет или петдесет години, дали такъв срок ще се окаже достатъчен за кардинални промени в съзнанието и менталитета ни? „Ще загуби природата – отговаря той, – а от друга страна, дано пък си останем същите: лоши или добри, егоистични или всеотдайни, но винаги – мечтатели...“

„Вонегът говори бавно и тежко, сякаш мери думите на невидими везни, за да провери истинската им стойност. В преценките си е прям, в отношенията с другите – сърдечен и великодушен“, пише Ганчева.

А ето и откъс от самото интервю, част от рубриката „Клуб ЛИК“:

Кърт Вонегът. Снимка: репродукция от страниците на брой 24 от 1973 г.

Вонегът дава автограф за ЛИК: „Нека пишем повече хубави творби едни за други. Скоро ще ви посетя“

Как стенахте писател?

– Вероятно по призвание. А всъщност се подготвих за съвсем друго поприще – увличах се извънредно много по естествените науки, следвах химия и антропология... Трябваше веднага да призная, че никога не съм изпитвал никаква особена вътрешна необходимост от художествена литература. Почти нищо не чехтах. „Мадам Бовари“ на Флобер например ми попадна чак когато минавах тридесетте. Тогава си рекох, че щеше да е чудесно, ако бях прочел този роман години по-рано. Впрочем липсата на дълбочени познания в областта на литературата никога не е представлявала пречка в моята работа, но пък ми създава комплекси най-вече когато съм сред събратя по перо, жонглиращи с имена, дати, заглавия, факти, понятия...

Какво значи да си творец в САЩ?

– Американският истеблишмънт подлага на репресии редица културни дейци, които имат дързостта да го нападат открито. Но забележете: белетристите, поетите, драматурзите не се преследват – колкото и гневни, „еретични“, бунтовни да са произведенията им. Журналисти, учители и пр. се хвърлят в затворите и се ограничават в елементарните човешки и граждански права, но не и писатели!

Обяснението за този невероятен парадокс може би се съдържа в едно тристишие – първото стихотворение, което съм запомнил от най-ранна възраст, детски напев:

Пръчките и камъните
могат да строшат костите ни,

но думите не ще наранят...

Официалните кръгове в САЩ въобще не гледат сериозно на художественото творчество. Теснотрещието и ретроградността не им позволяват да доловят какъв експлозивен потенциал може да крие един печатен ред. И това се доказва неопровержимо при всеки по-остър социален и политически конфликт в американското общество. Войната във Виетнам например! Почти нямаше честен творец у нас, който да не се обяви срещу агресивната правителствена политика. С романи, стихове, разкази и пиеси ние изразихме протест, съдържащ не по-малка детонационна сила от водородна бомба.

А какъв ефект оказва въпросната детонационна сила върху ръководните фактори, срещу които запратихме бомбата си! Равносилен на този, който би могъл да се предизвика при хвърлянето на огромна бананова торта от десетметров височина...

От голямо значение за писателя е да се знае, че кодираното му с обикновени думи послание стига до адресата, че всяка интонация на гласа му е доловена, а всяко изказано от него мнение – уважавано. Именно от таква самочувствие сме лишени ние, творците в Америка. Пренебрежението, засвидетелствано спрямо нас от онези, които най-вече би трябвало да ни чуят, е болезнено и губително.

Но ако е вярно това, че ние не се оказахме в състояние да променим политическия курс, то не по-малко вярно е също, че никога не ще ни отнеме една голяма утеха и надежда – може би нашите книги са оказали въздействие върху хиляди (а защо не и върху милиони) хора, може би сме пробили дебелата кора, изолирала

съзнанието им от проблемите на живота и деня, може би в крайна сметка не сме толкова незначими! Ето защо ще видим...

В своята работа над дадена книга поставяте ли сиано ударение върху формалната й структура, обмисляте ли продължително и съсредоточено нейния „външен вид“?

– Писането е като ски скок – щом вече скочиш от трамплина, значи ще трябва някак да се приземиш. Време за умване няма. Значителна роля за стила и майсторството на състезателя играят не само вродените му заложби, а и опитът, тренировките. Същото е в литературата. Аз просто се стремя да облека мислите, чувствата в адекватни думи и в процеса на работата не държа сметка за това как ги съчетавам и подреждам. Но вероятно някъде в мозъка ми щрака невидим механизъм и „редактира“ ръкописа.

Над какво работите понастоящем?

– Неотдавна привърших най-новия си роман, който предстои да бъде издаден в Ню Йорк. Назовах го „Закуска на шампиони“ с подзаглавие „Сбогом на тъжния понеделник!“

1973 г.

Съвет от Кенет Кларк как да гледаме произведения на изкуството

Според Кенет Кларк произведенията на изкуството трябва да се гледат с уважение, вълнение и съсредоточеност. „Необходимо е интуитивно да сте предупредени от някакво тайно вътрешно чувство, че картината, пред която се намирате, има какво да ви каже“; смята изкуствоведът, представен в декемврийски брой на ЛИК от 1973 година.

Кенет Кларк е роден през 1903 година. Той е един от най-авторитетните познавачи на историята на изобразителното изкуство. Посвещава дълги години на научна, преподавателска и обществена дейност. Сред научните му изследвания се открояват заглавия като „Готически ренесанс“, „Леонардо да Винчи“, „Гледането на картини“ и др. Кларк е автор и на десетки телевизионни предавания за изобразителното изкуство.

„Името и богатата осведоменост на английския изкуствовед са добре познати както на читателите на ЛИК, така и на българските телевизионни зри-

тели преди всичко благодарение на поредицата от лекции „Цивилизацията“, публикувани на страниците на нашето списание и излъчени от Българската телевизия“, посочват в изданието през 1973 г.

Кенет Кларк оценява като положителна тенденцията през последните няколко десетилетия да се появяват множество монографии за художници и студио по проблемите от различни сфери на изкуството. Според него по-големият брой трудове означава и повече читатели, запознати с изобразителното изкуство. Признава обаче, че понякога авторите издребняват в анализите си или обръщат внимание на несъществени проблеми.

Кларк казва, че е правил опити да използва психоаналитични методи при изучаването на гаден творец и тълкуването на произведенията му, но това не е довело до някакъв резултат. „Психоанализата в преобладаващата част от случаите ни тласка по

заобиколни пътища, прикрива истинската цел, която сме си поставили, за да ни разкрие гадена творческа личност действително в много, но незначителни измерения“, смята изкуствоведът.

Той искрено заявява, че му е трудно да разбере изобразителното изкуство, което се създава през последните двадесет и пет години. Сравнително положително е отношение му към творчеството на Джаспър Джоунс и към Робърт Рошънбърг. „Но когато става дума за най-върлите авангардисти, сърцето ми започва да бие прекалено учестено. Може да е признак и на застаряване. Не знам. Но не мога да приема експериментите им“, казва Кларк.

Според изследователя ролята на музеите в съвременния културен живот е да „демонстрират пред своите посетители съвършенството, до което е в състояние да се домогне човешкият гений“. Освен това те имат и възпитателна функция – възпитават естетически.

1974 г.

Рей Бредбъри: Бих искал да хвърля във въздуха огледалночерните небостъргачи!

Читателите на нашето издание имат среща с американския писател Рей Бредбъри на страниците на брой 45 от 1974 г. Тома Томов ги запознава с него в „Клуб ЛИК“.

Журналистът и писателят имат уговорка за един часа следобед на адрес в Бевърли Хилс. Томов пристига с жълто такси и описва първите си впечатления така:

„В коридора на шестия етаж нямаше никого. Крайната врата вдясно с надпис „Рей Бредбъри“ бе широко отворена. Вътре също нямаше никого. Огромна плъшена жирафа на големи петна и кой знае защо с цвят на палисандър заемаше половината от първата стая и върху нея бе захвърлен велосипед. По стените – карти на други планети и на хора с жълти

зеници. Всичко останало бе книги. В средата на стаята до бюрото имаше един готов за заминаване куфар. Отвън се чуха гласове – първо на мъж, после му отвърна жена. След това в стаята бързо влезе Рей Бредбъри. Разговорът започна...“

В следващите редове поместваме откъс от него:

„Бих се радвал, ако хората от цял свят се сблизят и опознаят, ако започнат да „търгуват“ с хуманизъм...“, казва Рей Бредбъри за ЛИК. На снимката, репродукция от страниците на брой 45 от 1974 г., писателят е в кабинета си в компанията на българския журналист Тома Томов

Бихте ли разказали как започнахте да пишете?

– Бях дванадесетгодишен – една чудесна възраст. Наистина имах късмет, че започнах да пиша толкова рано – някои трябва да чакат дълго време. Към литературата ме подтикна обичта, която хранех към приказките, към гръцките и римските митове още като невръстно дете. Осемгодишен, аз се захласвах по книгите на Алфред Бон и Едгар Алън По, после – по комиксите на Бък Роджърс, а като юноша – по творбите на Едгар Бъроуз и Джон Къри. Към тяхното вълнуващо влияние върху формирането ми трябва да се прибави и моята любов към вълшебното. Винаги ме е привличало всичко вълшебно – вълшебството на сцената, вълшебството на изобретенията, вълшебството на бъдещето, вълшебството на архитектурата, вълшебството на илюстрациите. Мамеше ме визуалната образност, особено киното. Влеченията ми ме тласкаха към активност и... аз започнах да пиша. Вече споменах за първата си „Любов“, за По, за комиксите и киното, тъй че „дебютирах“ със съчинени от мен продължения на книгите за Тарзан, които сам илюстрирах.

Пишех всеки ден – и за радиото, и за училищния театър, та когато станах абитуриент, вече бях написал около един милион думи... Разбира се, резултатът от усилията ми бе ужасно слаб. Сред произведенията ми не липсваха и стихове, но поезията никога не е била моя сила. Деветнадесет-двадесетгодишен, аз бях изучил повечето творби на съвременни научнофантастични писатели плюс тези на Жул Верн, Хърбърт Уелс, а малко по-късно открих и Олгъс Хъксли. Бях запален читател на списания от рода на „Наука“, „Изобретение“, „Популярна механика“ и много се интересувах от възможностите на машините да променят света. По онова време радиото се радваше на разцвет, но след това отстъпи на телевизията. Всички тези приказни изобретения, чийто непосредствен свидетел станах, бяха някак „в кръвта“ ми, чувствах ги с цялото си съществуване, защото съм истинска рожба на своята епоха.

Какви са спомените ви от времето, когато сте написали първите си стъпки в литературата?

– Семейството ни беше бедно, баща ми често оставаше

без работа... Той ме поощряваше в моите „вълшебни приказки“, дори ги поставяше по сцените на различни клубове. Понякога се опитвахме да четем мисли: да бъдеш беден, означава истинско предизвикателство към въображението. Ако нямаш някои неща, ти си ги създаваш, ако не можеш да отидеш на кино, измисляш си кино. С други думи, откриваш нещата сам за себе си. Има и нещо друго – голяма част от детството си прекарах в общинската библиотека в моя роден град. Там се родих, израснах и получих образование – в колеж никога не съм постъпвал. Нямах отделна стая, където да се усамотя, а пишех в хола, докато там в същото време родителите и брат ми слушаха радио. Когато чуя някоя да твърди, че има нужда от специално място, за да твори, аз просто не мога да го разбера. Защото ако искаш да пишеш, ти пишеш – няма значение дали си беден, дали имаш семейство. Нищо не може да те спре.

Кое от произведенията си цените най-много!

– О, много ми е трудно да отговоря на този въпрос. Но сякаш една от най-любимите ми книги е „Нещо ужасно, което има значение“. Фактически тя представлява суперметафора за всичко в живота – звучи малко помпозно, но подобни думи измислям, след като вече съм написал книгата, а не в процеса на нейното създаване. Така разбирам едва по-късно, че съм изложил размисли за живота и смъртта, за любовта, старостта и глупостта. Всичко това е налице в книгата, но чак след като привършиш работата над нея, цъкаш: „Я, нима е мое дело!“

Какво послание бихте изпратили до българските читатели, които ви познават и ви обичат като творец?

– На любовта човек може да отвърне само с любов. Винаги се радвам, когато разбира, че читателите харесват книгите ми, защото това означава, че не съм сам, а предста-

влявам милиони и милиони хора по света, които много приличат на мен, които мечтаят за същите неща, за които мечтая аз, и хранят същите надежди за едно ведро бъдеще.

1976 г.

Карл Лагерфелд – законодател на модата

В брой 12 откриваме разговор с модния стилист Карл Лагерфелд, описан от редакцията на ЛИК като „един от най-надарените и най-авторитетните законодатели на модата в Париж“.

Лагерфелд открива вдъхновение навсякъде, за него то няма граници. Понякога може да бъде дори в жест или нещо, което да няма връзка с модата. Когато създава моделите си, стилистът заимства детайли от заобикалящия го свят, но пречупени през собствените му възприятия. Оставил е зад гърба си илюстрациите и рисунките, вече създава само скици на модели и дори твърди, че е добил „рутината на истински стенограф“.

Според Карл Лагерфелд хората с неговата професия не бива да говорят много. Техните мисли и прин-

ципи трябва да се открояват ясно и категорично в творенията им, а не в изявленията. „Моите колеги трябва да мълчат и да творят“, непреклонен е той.

Според стилиста в този занаят трябва да учиш усилено две десетилетия, а след това да си наложиш да забравиш всичко и да твориш, осланяйки се на инстинкта си. „Вземеш ли сам да си налагаш да бъдеш логичен и функционален, цялата ти работа започва да става подозрителна“, казва Лагерфелд. Според него на подсъзнателно ниво творецът се стреми да въплъти в произведенията си онези елементи, които са белязали неговия живот, а едва на по-късен етап дава път на влиянията отвън. „За мен основното е да се реализират тези дълбоко залегнали в натурата на личността качества, така че крайният про-

дукт да бъде неповторим, дълбоко лично твой. В изкуството въпросът може би не стои точно така и затова съм убеден, че не трябва да смесваме изкуството с модата, модата е приложно изкуство“, допълва стилистът.

Лагерфелд не се замисля дали оказва влияние върху вкуса на другите. Според него самата мисъл за подобно влияние е признак както на самонадеяност, така и на претенциозност. Той твърди, че между това, което е съградил в миналото, и самия него няма никаква връзка. Стилистът е отгаден изцяло на това, което твори в момента, и на идеи за бъдещето. Това до такава степен се изразява при него, че дори изгубва интерес, след като завърши някой от своите модели. „Може би затова никога не пазя скиците им“, признава творецът.

1980 г.

Федерико Фелини – една кинолегенда на 60

„60 години с Федерико Фелини“ е водещата тема на един от есенните броеве на ЛИК от 1980 година.

От изданието разбираме, че популярният режисьор с десетилетия не е гледал стари свои филми, сред които „Безделниците“, „Сладък живот“, „Белият шейх“. За него

филмите не са отделени един от друг – те са дълго, макар и объркано отражение на живота му. Той твърди, че ги носи винаги в себе си, както носи всичките си години, равняващи се вече на шест десетилетия.

Фелини мисли, че това може би се дължи на факта, че работи в студио, което оприличава и на църк-

ва, понеже го откъсва от света, и всичко, случващо се там, е подчинено на ритуали. „Пред мен се движат призраците, които съм призовал, изграждат се и изчезват сцените, но обстановката е една и съща – като парацис или космически кораб – и губиш усещането за прехода на времето“, споделя режисьорът. До-

пълва, че не чувства необходимост да излезе от този въздушен мехур, за да го погледне отвън.

Фелини не се определя като щастлив човек, но твърди, че е голям късметлия, понеже е постигнал всичко, за което е мечтал като дете. Според него всеки живее според даден прототип, а прототипът на режисьора е този на Предводителя или дори на Бащата. Тази роля и той приема за себе си, но признава, че се нуждае от другарското съучастничество на хората, с които работи, сякаш филмите му са приятелска лудория.

Режисьорът усеща, че трябва скоро да започне нов филм, понеже

не обича периода между две ленти, в който му се налага да не върши нищо.

А през юлските вечери му се е случвало да обиколи 14 киносалона в Италия със свои приятели и в нито едно от кината броят на посетителите не е по-голям от този на персонала. Обезлюдените салони му напомнят изоставени планети и предизвикват неописуемо чувство в режисьорската му душа. Фелини не може да повярва, че е възможно зрителите да спрат да са подвластни на очарованието на киноекрана, който наподобява вход към приказни земи, да не оценяват красивия образ или добре изградената сцена.

Федерико Фелини на корицата на брой 4 на ЛИК от 1980 г.

1986 г.

Лучано Павароти – 25 години на сцена

В средата на годината списание ЛИК представя на своите читатели Лучано Павароти – оперния певец, който дебютира преди 25 години, като гласът му и до този момент не е загубил харизмата си и продължава да вълнува публиката.

Когато кариерата на Павароти стартира, пред себе си той има поне двадесетина тенори, което не може да се каже за стъпващите на сцената за първи път сега. Според него е по-лесно да дебютираш, но е по-трудно да се загържиш на сцената. Погледнат през очите на Лучано, днес оперният театър изглежда, че не покровителства изпълнителите, дори напротив – често се иска от млади певци да изпълняват неподходящи роли, а те нямат сила да откажат. „Ние я имахме. Ставаше ясно, че за първата погрешна стъпка трябва вед-

нага да се плати“, казва тенорът. Според него необикновеното тогава е било специализирането. Докато сега се забелязват липси сред оперните гласове – необходим е например лек лиричен тенор, който да пее само лека оперна музика.

Павароти вярва, че дължи на учителите си по пеење всичко, което има сега. Когато е на 19 години, маестро Ариго Пола поставя гласа му и същата постановка има и до днес. Маестро Еторе Кампогалани пък му посочва правилния път, съобразен с възможностите му. Но му е необходимо десетилетие, за да се превърне в професионалист. Предоставя му се възможност, когато е на 26 години – средната възраст за тенора. Тогава Павароти печели конкурса „Акиле Пери“ в Реджо Емилия, а наградата е дебют в ролята на Рудолф в „Бохеми“, за което не е предвидено заплащане. Диригент е

Молинари Прадели, режисьор – Мафалда Фаверо. Когато се връща към този спомен, оперният изпълнител все още се вижда на сцената, несъзнаващ абсолютно нищо и толкова съсредоточен в това, което прави, че едва си дава сметка какво става. Помни, че се е чувствал притеснен от известния диригент, както и от публиката. Но именно тогава за първи път изпитва великолепно чувство да спечели зрителите „на своя страна“.

Днес, вече 50-годишен, Лучано усеща понякога признаци на умора. Той знае, че и грип е достатъчен, за да се компрометира гласът на един изпълнител за няколко сезона. Не си прави големи планове, макар да има тефтерче с ангажименти за години напред, и се надява гласът му да бъде добре, защото има желание да продължи да пее.

1988 г.

В очакване на втория роман на Умберто Еко

ЛИК представя Умберто Еко, докато читателите по света са в очакване на втория му роман. „Махалото на Фуко“ по план трябва да излезе през есента. След успеха на „Името на розата“, още преди да е отпечатан в Италия, вторият му роман е купен от издателите от редица страни. Писателят скромно заявява, че днес едновременно публикуване в различни страни е често срещано явление. Еко признава, че писането на нова книга винаги е риск, но писането на нов роман, след като първият е имал успеха на „Името на розата“, предполага да се подложим на линчуване.

Но той е изпитвал необходимост да напише „Махалото на Фуко“, защото това и романът е факт, а сега като автор е готов дори и за линчуване. „Обичам този роман и ако мнозина заговорят лошо за него, ще направя като майките, които обичат недръгавото си дете“, констатира той.

Умберто Еко определя като

София, 26 ноември 2004 г. Световноизвестният философ и писател Умберто Еко е в столицата, за да участва в двудневна конференция в хотела „Шератон“, заедно с български и чужди учени. Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

„безотговорен“ начина, по който е написал дебютния си роман, понеже никой не е имал очаквания към „Името на розата“ и не е трябвало да доказва нищо на никого. Увлечението му е било достатъчно. Докато при „Махалото на Фуко“ не е така. Често се е питал дали пише,

воден от необходимостта да разказва, или за да докаже на самия себе си, че ще напише още един роман. Това е довело до паузи в писането, продължили с месеци, пренаписване на отделни страници по няколко пъти или толкова изоставени глави, че вариантите им се събират в няколко кашона.

Друго предизвикателство пред писателя била сложната повествователна структура, на която се спира. Докато в дебютния му роман историята започва на първия ден и свършва на седмия, то тук историята започва с края, после се връща три дни назад, оттам още десет години назад, след това отново към настоящето и така нататък.

Всяка от десетте части Еко изживява като „нос Добра надежда“: ако не го заобиколи, няма как да продължи нататък. „Изстрадах го, защото нито за момент не знаех дали ще стигна до края: навярно затова в романа се разказва преди всичко историята на създаването му“, казва авторът.

София, 29 ноември 2004 г. В Националния пресклуб на БТА се провежда пресконференция на Умберто Еко, след която авторът раздава автографи на почитателите си. Снимка: Елена Дикова, БТА

2000 г.

Стефан Марков. Графиката не е черно-бяла

В мартенския брой се срещаме с един от доайените в създаването на списание ЛИК. Графикът Стефан Марков е част от екипа на емблематичното издание на БТА в първия му етап до 1992 г. Негово е не само оформлението на списанието, а и много от кориците, както и редица илюстрации към разказите, публикувани в края на всеки брой. През годините той дава възможност и на млади творци да покажат илюстраторския си талант, както е примерът с Греди Асса.

Авторът на интервюто Руен Руенов посочва, че през последните десет години Стефан Марков има около 30 изложби у нас и в чужбина (Франция, Швейцария, Португалия, Австрия, Германия, Финландия, Япония, САЩ), носител е на много награди от национални изложби и конкурси и седем международни отличия. Работи графика, смесена техника върху ръчно произведена хартия, живопис и илюстрация.

Двамата с художника разговарят за ателиетата, пълни със спомени, за миналото на твореца в списание ЛИК, за оцеляването, за смисъла на рисуването и за морето на всички сезони.

Тук поместваме част от интервюто:

Вашето поколение не трябва ли да се промени доста радикално в едни напреднали години?

– Преди закриването на стария ЛИК имаше една много интересна за мен статия, беше озаглавена „Еуфорията свърши“. В нея се обясняваше, че в новото време първоначалният флирт и интерес към източните артисти намалява и свършва. Време е вече всеки от нас да се съревновава на равна нога със света. Всъщност това е. Има добро и лошо изкуство, а не източно и западно, и човек, който работи сериозно и полага усилия, не играе с тези неща. Вярно е, че имаше бум на пъстрота и формати в нашето изкуство след събитията. Една голяма освободеност, която често беше привидна, защото в целия този куп от пъстрота е важно всеки да потърси своя път, онова лично

свое, което има да каже. Смятам, че две неща са от особено значение: художникът трябва да има собствен свят и собствена рисунка. Дълги години съм се мъчил да постигна точно това. Същото усещам и при общуването с някой галерист, да речем, от Париж или Швейцария. Покажеш ли му онова абстрактно, което до голяма степен за нас е ново, може да помисли, че е заемка от тяхното изкуство отпреди десетилетия. Те търсят личното преживяване, собствената чувствителност, личния свят. Този е пътят, по който вървя.

Ателиетата са пълни със спомени. Китарата, останала с две струни. Връзка стари ключове от онези летите, които вече никъде не можеш да намериш. И оранжева преса, която помни много неща. Да отворим старите папки. В тях са и илюстрациите към Чосъро-

Стефан Марков в ателието си през 1988 г. Снимка: Живко Ангелов, БТА

вите „Кентърбърийски разкази“, „Записки по българските въстания“ – с мустаците на войводите, техните шишанета, турците с фесовете и гайтаните. Прецизни, изпипани, физиономични. И Захари Стоянов си прилича, и Райна Княгиня. Стигаме до големия стар ЛИК. До оня ЛИК, от който научихме кои са последните жени на Пикасо, кой е Лакан и кой Дерида. И какво, по дяволите, е това постмодернизъм? Боцманът с ококорените очи пак боботи.

– Работих в ЛИК от началото до последния му брой. Това са 29-30 години – изпитвам умиление, приятна носталгия. Но дължа много сериозни неща на ЛИК. Екипът беше прекрасен, а списанието беше единствен прозорец към европейската и световната култура. Получавахме голяма поща и всеки от нас имаше

достъп до нея. Можех да виждам изкуство, което нямаше къде другаде да се види, и да го събера в репродукции. Винаги в списанието се търсеше нещо ново в различните периоди. Е, имаше и конюнктурата, но общо взето, бяха добри години. Не съм илюстрирал само аз разказите, имах голяма група сътрудници – млади художници, на които давах да се изявяват.

Работата в ЛИК не ви ли отнемаше от енергията за чисто изцяла работа?

– Чувствам го чак сега, когато не правя нищо друго, освен да рисувам от сутрин до вечер, но сигурно не бих могъл да разсъждавам така, ако няхах опита от списанието.

Какво е изпитанието да преминеш от щатна работа на свободна практика? В първия период доста хора преживяха тежки кризи, имаше дори самоубийства.

– Така е. Един ден човек осъмва с куп неща и вижда, че хората просто не си купуват изкуство. Никого от колегите си не съветвам да спре в този момент. Работата винаги ме е крепяла – всяка нова картина е нов пластичен проблем, ново потъване. Дај боже, от време на време нещо да се купи.

Кои бяха приятелите ви през тези години?

– Голяма група графици от моето поколение и много „задочни“ приятели от страниците на ЛИК. Искам да спомена с добра дума и Съюза на художниците, че навремето всичко минаваше оттам и човек се стремеше да бъде

Картината „Остров“ на Стефан Марков (64x46 см, смесена техника върху ръчно произведена хартия). Снимка: репродукция от страниците на брой 3 от 2000 г.

оценен. Като отхвърлям част от нещата, сега виждам, че смисълът на СБХ е бил общуването, съревнование, докосването до личностите.

Кои са темите на един морски човек, роден в Бургас, син на капитан на кораб, самия пътувал по море? Морето на всички сезони. Образите изкачат от детайлите – движение на вода и въздух, крясък на чайка, геометрия на вълна, ръждиви рибарски такъми, пясък, черупки.

– Често елементите от морския свят са били решаващи за изграждането на една картина. Когато не върви и нещата са сухи, един детайл може да внесе непосредственост и отведнъж да реши проблема. „Забравени заливи“, „Отдалечени брегове“,

„Моите острови“ – това са имената на някои от сериите ми.

Какво мислите за съдбата на българския художник?

– По трудно е на младите, необходима им е нормална артистична среда, в която да отгледат своята индивидуалност, а я нямат. Те имат галерии, но нямат подкрепа, продават трудно. Как ще я карат? Това безпокоу не само мен.

Какво мислите за нещата, които стават?

– Какво, за Европейския съюз ли? Малко съм скептик. Отстрани изглежда, че политиците ще влязат, а хората не. Това разбира се, не ми пречи да работя с пълна пара и да си гледам четката.

ТЪМА ЕГИПЕТСКА

Разказ на Михаил Булгаков

Илюстрация на Стефан Марков към разказа „Тъма египетска“ от Михаил Булгаков, публикуван в брой 16 от 1972 г.

През януари 1972 година списание ЛИК стартира нова рубрика, която в началото се нарича 52. „Тя не е трудна за дешифриране: в петдесет и двата броя на ЛИК през годината читателят ще намери петдесет и два неизвестни у нас преводни разказа на писатели от различни страни и различни литератури. Тези разкази няма да бъдат само повече или по-малко приятно четиво. Чрез тях ние ще се опитаме да илюстрираме както проблемите, за които вече говорихме, така и най-характерните и най-нови тенденции в развитието на разказа в световната литература“, съобщават от редакцията тогава.

Един от първите представени в рубриката е Михаил Булгаков. Негова творба се появява на страниците на изданието в брой 16.

Преводачката от руски език Лиляна Минкова определя „Тъма египетска“ като един от първите разкази на писателя, обединени в цикъла „Записки на младия лекар“. Тя пише: „Този лекар е авторът, завършил през 1916 година медицина в родния си град Киев и работил година и половина в село Николаев, Смоленска губерния. Подобно на А.П. Чехов и В.В. Вересаев, той прави първите си опити в белетристиката, за да опише тъжни и смешни страни у човека, които му е разкрила неговата професия. Започнал като лекар, Булгаков се отдава по-късно на не по-малко трудната професия на театрал – драматург, режисьор, автор на пиеси. Много от тях се играят и до днес с успех в Съветския съюз и в чужбина: „Дните на Турбини“, „Бя“, „Иван Василиевич“ и др. Най-широка популярност донесе на Булгаков неговата блестяща проза, романите „Бялата гвардия“, „Майсторът и Маргарита“, „Театрален роман“, „Животът на господин дьо Молиер“. В тях намираме и ярко отражение на злободневни проблеми, и вдъхновено възкресена история – по-близка или по-далечна, дълбок философски размисъл и лек искрящ хумор. Някои характерни черти на Булгаковия стил проличават още в първите му разкази: честите преходи от комичното към трагичното, склонността на автора към самоирония, майсторският диалог и преди всичко хуманизмът на писателя, непреодолимото желание да служи всеотдайно и доблестно на хората чрез своето изкуство.“

А ето го и самия разказ, придружен от илюстрация на Стефан Марков:

Къде е целият свят в деня на моето раждане? Къде са електрическите светлини на Москва? Хората? Небето? Навън е пълен мрак...

Откъснати сме от хората. Най-близките газени фенери са на около девет версти оттук, на гарата. Фенерите там сигур-

но трепкат, загъхват се от вихрушката. В полунощ ще префучи с вой бързият влак за Москва и дори няма да спре – защо му е тази забравена гаричка, засипана от виелицата. Би спрял само ако линията е затрупана.

Най-близките електрически фенери са на четиридесет вер-

сти, в околийския град. Там животът е сладък. Има кино, магазини. Докато вие виелицата и над полята вали сняг, на екрана може би се олюлява тръстика, поллюшват се палми, трепти тропичен остров...

А ние сме сами.
– Тъма египетска – каза фел-

дшерът Демян Лукич, повдигнал крайчеца на пердето.

Той се изразява приповдигнато, но много сполучливо. Наистина – тъма египетска.

– Хайде, още по чашка – подканих аз. (Ах, не ме корете! Лекарят, фелдшерът, двете акушерки – и ние сме хора! По цели месеци не виждаме никого освен стотици болни. Ние работим, ние сме погребани в снега. Нямаме ли право да пийнем по две чашки разреден спирт – по рецепта – и да си замезим с околийска сардела по случай рождения ден на доктора?)

– За ваше здраве, докторе! – каза прочувствено Демян Лукич.

– Пожелаваме ви да свикнете тук! – каза Ана Николаевна и докато се чукаше с мен, оправи официалната си рокля на едри шарки.

Втората акушерка Пелагея Ивановна се чукна с мен, отпи и веднага приклепна да разбърка с машата жарта в печката. Горещи отблясъци замануваха по лицата ни, в гърдите си усещаме топлина от водката.

– Наистина не мога да проумея – заговорих възбудено, загледан в рояка искри, излетял изпод гулафа, – какво е направила тази жена с беладоната. Кошмарна история!

По лицата на фелдшера и акушерките заиграха усмивки.

Работата беше следната. Тази сутрин в кабинета влезе руменобуза млада невеста на около тридесет години. Тя се поклонил на гинекологичния стол зад гърба ми, после измъкна от пазвата шише с широко гърло и се заумилква напевно:

– Благодаря ви, гражданино доктор, за капките. Толкова ми помогнаха, ама толкова ми помогнаха!... Да бяхте ми дали още

едно шишенце.

Поех от ръцете ѝ шишето, погледнах етикета и ми причернях пред очите. На етикетчето пишеше с широкия почерк на Демян Лукич „Tinct. Belladonn...“ т.н. „16 декември 1917 година“.

С груги думи, вчера бях дал на жената рецепта за порягъчна гоза беладона, а днес, 17 декември, на моя рожден ден, невестата беше пристигнала с празно шише и с молба да ѝ дам пак.

– Ти... Ти... Вчера всичкото ли изпи? – попитах с ужас в гласа.

– Всичкото, милчикък, всичкото – пееше невестата с приятен глас, – Господ да ви поживи за тия капки... половината шишенце, щом се прибрах, и го изпих, другата половина – преди да си легна. Като с ръка ми махна болката...

Облегнах се на гинекологичния стол.

– По колко капки ти казах да взимаш? – заговорих със сподавен глас. – По пет капки ти казах... А ти, жено, какви ги вършиш? Че ти... че аз...

– Честна дума, изпих ги! – повтори жената, навярно помисли, че не вярвам да се е излекувала с моята беладона.

Хванах с две ръце румените ѝ бузи и се възрях в зениците ѝ. Зеници като зеници. Доста красиви, съвсем нормални. Пулсът на невестата беше прекрасен. Изобщо никакви признаци на отравяне с беладона.

– Това е невъзможно!... – започнах аз, после изкрециях: – Демян Лукич!

Демян Лукич, в бяла престилка, се загаде по коридора откъм аптеката.

– Поллюбувайте се, Демян Лукич, вижте какво е направила тази хубавица! Нищо не разбирам...

Жената въртеше уплашено глава, проумяла, че се е провинила с нещо.

Демян Лукич грабна шишето, помируса го, повъртя го в ръце и каза строго:

– Лъжеш, милчикък. Не си изпила лекарството.

– Честен кръст... – почна жената.

– Невясто, не ни баламосвай – каза сурово Демян Лукич, изкривил уста, – на нас всичко ни е ясно. Кажу кога си лекувала с тия капки?

Жената вдигна нормалните си зеници към прясно белосаниятаван и се прекръсти.

– Тук да умра...

– Стига, стига... – избоботи Демян Лукич и се обърна към мен: – Те, докторе, знаете ли какво правят? Пристигне такава артистка в болницата, гадем ѝ лекарство, а тя се върне на село и почерпи всички жени наред.

– Какво приказвате, гражданино фершал...

– Мълчи! – сръза я фелдшерът. – Осма година съм тук. Знам аз. На всяка жена в селото е капнала по някоя и друга калка – прогължи той да ми обяснява.

– Дайте ми от същите капчици – помоли смирено жената.

– А, не, невесто – отговорих аз и изтрих потта от челото си. – С тези капки вече няма да те лекуваме. Болките в стомаха поотминаха ли?

– Туй лекарство като с ръка ги махна!..

– Е, чудесно. Сега друго ще ти дам, и то е много добро.

Написах на жената рецепта за валериан и тя си замина разочарована.

За този случай си приказвахме в моето лекарско жилище на моя рожден ден, а навън висеше

като тежка завеса египетската тъма на виелицата.

– Това нищо не е – каза Демян Лукич, задъвкал деликатно плувналата в олио риба, – това нищо не е: какви ли не сме ги виждали. Но вие, скъпи докторе, след университета, след столицата с много и много неща ще трябва да свиквате. Пуцинак!

– Ах, какъв пуцинак! – обади се като ехо Ана Николаевна.

Виелицата забуча в комините, изшумоля зад стената. Алени отблясъци легнаха върху тъмния железен лист до печката. Благословен да бъде огънят, стоплящ медицинския персонал в този затънтен кът!

– За вашия предшественик Леополд Леополдович чували ли сте? – поде фелдшерът и след като почерпи кавалерски Ана Николаевна с цигара, запуши и той.

– Прекрасен лекар беше! – каза възторжено Пелагея Ивановна, очите ѝ заблестяха и тя се загледа в благодатния огън. Празничният гребен с фалшиви камъни припламваше и угасваше в черната ѝ коса.

– Да, изключителна личност – потвърди фелдшерът. – Селяните просто го обожаваша. Имаше подход към тях. Да легне Липонтий да го оперира! – веднага! Те вместо Леонтий Леонтиевич го наричаха Липонтий Липонтиевич. Вярваша му. Но и той умееше да разговаря с тях. Идва веднъж на преглед приятелят му Фьодор Косоу от Дулцево. Така и така, казва, Липонтий Липонтич, гърдите ми са затлачени, не мога гъх да си поема. И в гърлото ми нещо граци...

– Ларингит – казах машинално, свикнал вече през този месец луда работа на село с мълние-

носните диагнози.

– Точно така. „Хубаво – рекъл му Липонтий, – ще ти дам лекарство. За два гена ще оздравееш. Ето ти френски хардали. Единия ще го лепнеш на гърба между плешките, другия – на гърдите. Ще ги подържиш десет минути и ще ги свалиш. Марш! Действай!“ Взел оня хардали и си заминал. След два дни идва на преглед.

„Какво има?“ – пита Липонтий.

Косоу му отговаря:

„Абе, ква е тая работа, Липонтий Липонтич, хич не помагат хардали.“

„Глупости! – отвръща му Липонтий. – Как може френски хардал да не помогне! Сигурно не си ги слагал?“

„Как да не съм ги слагал? – вика. – Още си стоят...“

И се обръща с гръб, а хардали те лепнати връз кожуха!...

Разсмях се, а Пелагея Ивановна се закикоти и заудря ожесточено с машата по една цепеница.

– Прощавайте – казах, – но това е анекдот, просто е невероятно!

– Анекдот ли?! Анекдот?! – възкликнаха една през другата акушерките.

– Не-е! – натърти ядосано фелдшерът. – Че то целият ни живот, така да знаете, целият ни живот е само от такива анекдоти. Тук такива неща стават...

– Ами захарта?! – обади се Ана Николаевна. – Пелагея Иванна, разкажете за захарта.

Пелагея Ивановна затвори вратичката на печката и заговори, навела очи:

– Пристигам аз в същото това Дулцево при една родилка...

– Забележително село е това

Дулцево – не се съдържа фелдшерът и добави: – Прощавайте! Продължавайте, колега!

– Залавям се аз, разбира се, да я прегледам – продължи колежата Пелагея Ивановна, – и усещам под пръстите си в родилния канал нещо странно... Ту на зрънца, ту на парченца... Оказа се – захар!

– Още един анекдот! – обади се тържествуващо Демян Лукич.

– Но, моля ви... нищо не разбирам...

– Бабата! – обясни Пелагея Ивановна. – Знахарката я научила. Щяла трудно да роди. Детето нямало да иска да излезе на белия свят, та трябвало да го помамят. Със сладко го помамили!

– Ужас! – казах аз.

– Дават на родилките да гвчат коса – каза Ана Николаевна.

– Защо?

– Дявол ги знае. На три пъти ни докарваха такива родилки. Лежи нещастницата и плюе. Устата ѝ пълна с четина. Има толкова поверие, помагало при раждането...

Очите на акушерката заблестяха от спомените. Дълго седяхме край печката, пихме чай и аз слушах като омагьосан. Как Пелагея Ивановна, вземат ли от някое село родилка за болницата, винаги оставя своята шейна най-отзад, да не се размислят и да върнат жената в ръцете на бабата. Как веднъж при раждане с неправилно положение на плода окачили жената с краката за табана, та да се обърнело детето. Как бабата от Коробово чула, че лекарите пробождат мехура около плода, накълцала с нож цялата глава на детето и дори толкова прочут и сръчен

човек като Липонтий не могъл да го спаси и добре, че отървал поне майката. Как...

Отдавна бяхме затворили вратичката на печката. Гостите ми се прибраха в своето крило но къщата. Прозорчето на Ана Николаевна остана още известно време мътно да свети, после угасна. Всичко потъна в мрак. Вилицата се смеси с гъстата декемврийско вечер, черна завеса скри от мен небето и земята.

Разхождах се из кабинета си, подът скърцаше под краката ми, от печката-холандка лъхаше топлина и се чуваше как някъде деловито гризе мишка.

„О, не – мислех си, – ще се боря с тъмната египетска толкова време, колкото съдбата ме остави тук, в тази пустош. Захар на бучки... Я ги виж ти!...“

В мечтите ми, родени на светлината на лампа със зелен абажур, възникна огромен университетски град, а в него клиника, а в клиниката огромна зала, подът постлан с плочки, блестящи кранове, бели стерилни чаршафи, асистент с островърха, много мъдра прошарена брадичка...

В такива моменти почукването винаги вълнува, плаши. Потреперах...

– Кой е, Аксиния? – попитах и се навдех над перилата на вътрешната стълба (жилицето на лекаря беше на два етажа: горе кабинетът и спалните, долу – трапезарията, още една стая с неизвестно предназначение и кухнята, в която живееше готвачката Аксиния и мъжът ѝ, несменяемият пазач на болницата).

Тежкото резе издрънча, голу светлината на лампата се раздвижи и се олюля, лъхна студ. После Аксиния доложи:

– Пристигнал е болен... Откровено казано, зарадвах се. Още не ми се спеше, а от гризачето на мишките и спомените ми беше станало малко тъжно, самотно. Освен това казаха: болен, значи не е жена и не е най-страшното – раждане.

– Може ли да ходи?

– Ходи – отвърна с прозявка Аксиния.

– Да влезе в кабинета.

Стълбата глъго скърца. Качваше се солиден, много тежък човек. В това време бях успял да седна пред бюрото и се мъчех да сдържа своя двадесет и четири годишен живот по-малко да изскача от професионалната обвивка на Ескулап. Дясната ми ръка лежеше върху стетоскопа като върху револвер.

През вратата едва мина фигура в овчи кожух и валенки. Калпакът беше в ръцете на фигурата.

– Защо идете толкова късно? – попитах важно, колкото да има какво да кажа.

– Прощавайте, гражданно доктор – отвърна ми с приятен мек баритон фигурата, – такава вихрушка! Забавихме се, нямаше как, много ще прощавате.

Учтив човек, помислих си с удоволствие. Фигурата много ми хареса и дори гъстата червеникава брада ми направи добро впечатление, личеше, че за тази брада се полагат известни грижи. Притежателят ѝ не само я подстригваше, но дори я мажеше с някакво вещество, в което за лекар, прекарал поне малко време на село, не беше трудно да разпознае олио.

– Какво има? Свалете шубата. Откъде сте?

Шубата се скупчи, огромна, върху стола.

– Треска ме мъчи – отговори боленият и ме погледна тъжно.

– Треска? Аха! От Дулцево ли сте?

– Оттам, мелничар съм.

– Разкажете как ви мъчи.

– Всеки ден, стане ли дванайсе, почва да ме боли главата, после като ме втресе... Близо два часа ме груса и ме отпусне.

„Диагнозата е готова!“ – извънтя победно в главата ми.

– През останалото време сте добре, нали?

– Краката не ме гържат...

– Аха... Разкопчайте се! Хъм... да.

Към края на прегледа боленият ме беше очаровал. След бабичките, с които не можеш да се разбереш, след уплашените деца, които се гърпаха с ужас от металната шпатула, след сумрешната история с беладоната университетските ми очи си почиваха върху този мелничар.

Мелничарят отговаряше разумно. Освен това оказа се, че е грамотен и всеки негов жест беше пропит от уважение към науката, която обичам най-много – медицината.

– Вижте какво, миличък – казах му, докато го почуквах по широките топли гърди, – имате малария. В момента имам цяла стая свободна. Бих ви посъветвал да поостанете при нас. Ще ви изследваме хубавичко. Ще започна да ви лекувам с прахчета, ако не помогне, ще ви сложим инжекции. Ще ви излекуваме. Е? Ще останете ли?...

– Много ви благодаря! – отговори учтиво мелничарят. – Много сме чували за вас. Всички са доволни. Много помагате, казват... И на инжекции съм съгласен, само да оздравея.

„Не, това наистина е светъл лъч в тъмната“, помислих си аз и седнах до масата да пиша. Изпитвах приятно чувство, сякаш

не чужд човек, някакъв мелничар, а родният ми брат е дошъл да ми погостува в болницата.

На една бланка написах:

„Сипини тур 0,5
D. T. dos. N 10

S. На мелничаря Худов.
По 1 прахче в полунощ.“

И се подписах със замах.

А на друга бланка:

„Пелагея Иванна! Приемете мелничаря във втора стая. Има малария. Хинин по едно прахче, както обикновено, 4 часа преди пристъпа, значи в полунощ.“

Ето ви изключение. Интелигентен мелничар!“

Вече в леглото поех от ръцете на навъсената прозяваща се Аксиния отговора:

„Скъпи докторе! Изпълних всичко. Пел. Лобова.“

Аз заспах.

... И се събудих.

– Какво има? Какво? А? Аксиния?! – замърморих.

Аксиния стоеше пред мен и само прикриваше срамежливо с полата си на бели точки върху тъмен фон. Стеариновата свещ хвърляше треперлива светлина върху съненомото ѝ разтревожено лице.

– Мария готича. Пелагея Иванна ѝ каза веднага да ви извика.

– Какво е станало?

– Мелничарят рече, от втора стая, умирал.

– Какво-о?! Умира? Как така умира?

Босите ми крака веднага усетиха студения под и все не можеха да намерят чехлите. Чупех кибритени клечки и глъго се мъчих с газеното светилниче, докато се вдигне синьото му пламъче. Часовникът показваше точно шест.

„Какво значи това?... Какво е станало? Нима не е било мала-

рия?! Какво се е случило? Пулсът му беше прекрасен...“

Само след пет минути с обувки наопаки чорапи, с разкопчано сако, рошав, нахлузил валенките, претичах през двора, още съвсем тъмен, и се втурнах във втора стая.

Върху разхвърляното легло до смачкания чаршаф седеше по голни грехи мелничарят. Осветяваше го малка газена лампа. Червеникавата му брада беше разрошена, а очите му ми се сториха черни и огромни. Олюляваше се като пиян. Озърташе се с ужас, дишаше тежко...

Санитарката Мария, отвори уста, го гледаше в тъмночервеното лице.

Пелагея Ивановна, със закончана накриво престилка, без кърпа на главата, изтича насреща ми.

– Докторе! – възкликна грезгаво. – Кълна ви се, нямам вина! Кой можеше да очаква? Нали и вие ми писахте – интелигентен...

– Какво е станало?

Пелагея Ивановна плясна с ръце и ми каза:

– Представете си, докторе! Изгълтал е наведнъж и десетте прахчета хинин! В полунощ.

Беше мътно зимно утро. Демян Лукич прибираше стомашната сонда. Миришеше на камфорово масло. Легенът на пода беше пълен с червеникава течност. Мелничарят лежеше, изтощен, пребледнял, покрит до брадичката с бял чаршаф. Червеникавата му брада стърчеше. Наведох се, напихах пулса и се убедих, че мелничарят е прескочил трапа.

– Е, как сме? – попитах го.

– Тъма египетска ми е пред очите... О... ох... – отговори с изтощен бас мелничарят.

– И пред моите! – казах ягосано.

– Какво? – обади се мелничарят (още чуваше зле).

– Само едно ми обясни, чичо: защо го направи?! – викнах му по-високо в ухото.

Мрачен и неприязнен бас ми отговори:

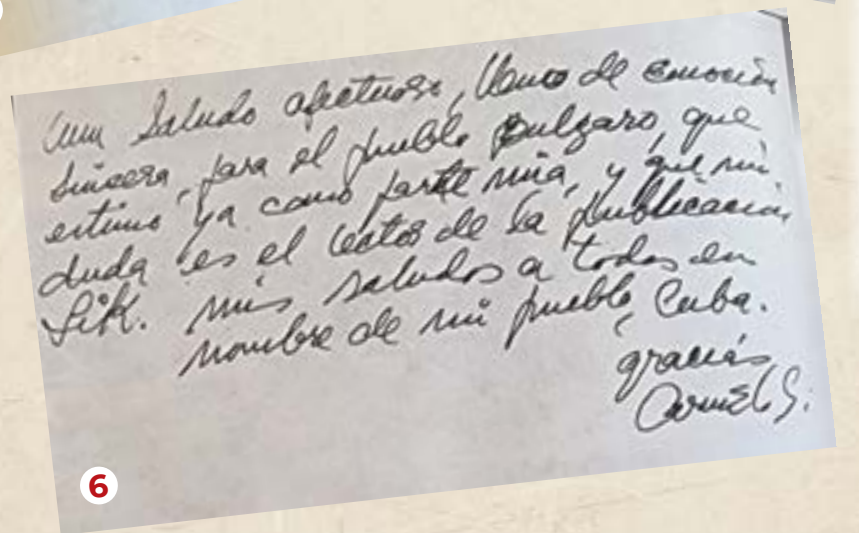
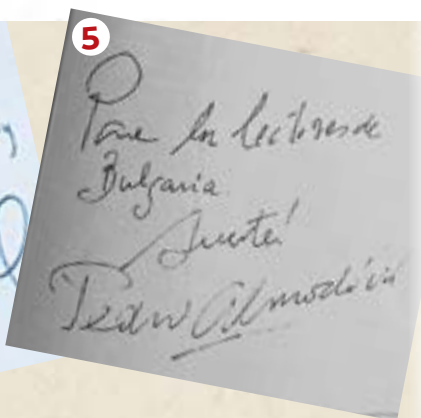
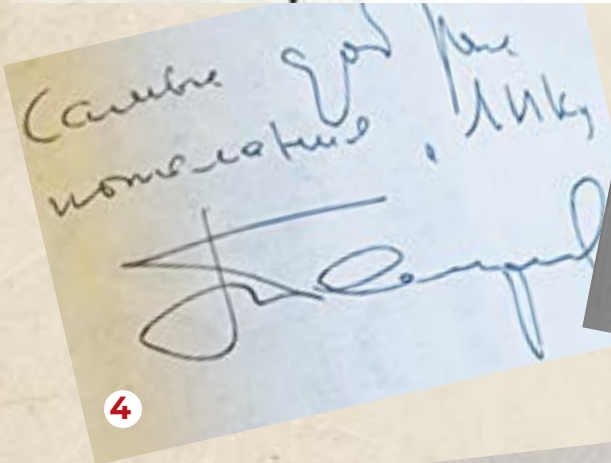
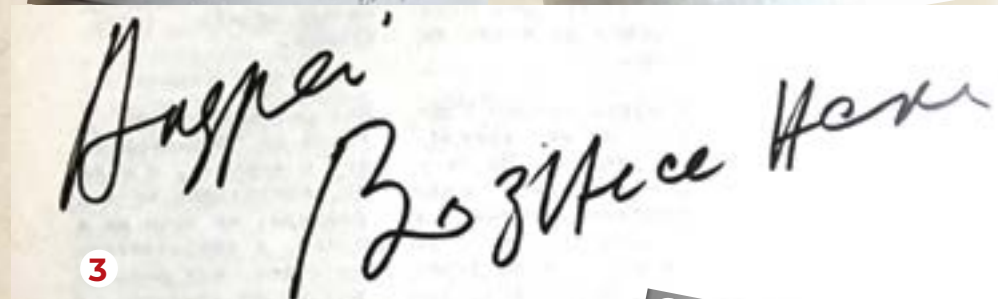
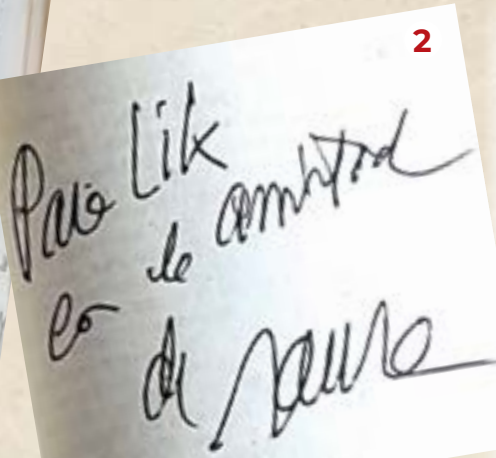
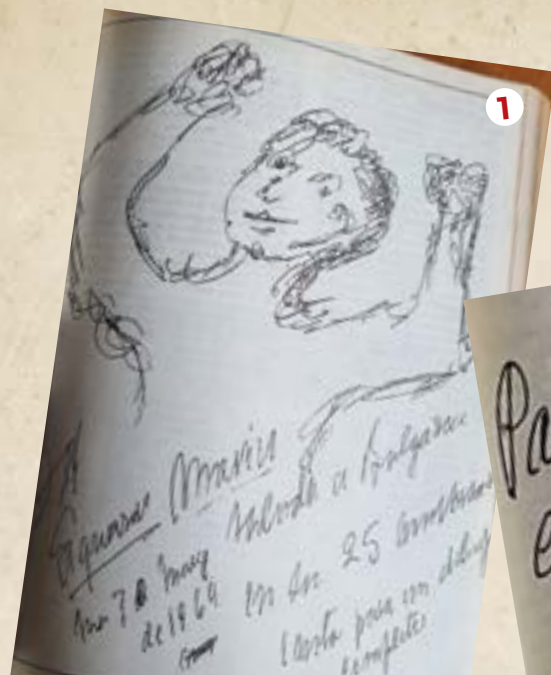
– Ами що, рекох си, да се потриваме с вас – по едно прахче? Глътнах ги всичките и толкоз.

– Чудовищно! – възкликнах.

– Анекдот! – обади се язвително, сякаш в просъница, фелдшерът.

„О не... аз ще се боря. Ще се боря... Аз...“ И потънах след тежката нощ в сладък сън. Сякаш в гъста египетска тъма... вървя в тъмата... дали с меч или със стетоскоп в ръка. Вървя... сражавам се... Сред пустош. Но не съм сам. Следва ме цялото ми войнство: Демян Лукич, Ана Николаевна, Пелагея Иванна. Всичките в бели престилки, вървят все напред и напред... Хубаво нещо е сънят!...

През годините световни имена от различни сфери на изкуството и културата дават автографи за своите почитатели и за почитателите на списание ЛИК. Тук споделяме една малка част от тях:

1 Чрез кореспондента на БТА в Хаваиа Хенри Савов големият мексикански художник Давид Алфаро Сикейрос изпраща специално за ЛИК своя рисунка и сърдечните си поздравления до нашия народ. Автографът е публикуван в брой 36 от 1969 г.

2 Автограф към интервю в рубриката „Клуб ЛИК“ от брой 29 на 1974 г. на испанския режисьор Карлос Саура: „На ЛИК – с приятелски чувства!“

3 Подписът на поета Андрей Вознесенски, който гостува в България за първи път през 1966 г. и успява да отдели от времето в натоварената си програма, за да поговори с представител на ЛИК.

4 „Най-добри пожелания на ЛИК“, пише в своя автограф съветският диригент Юрий Темирканов, дал интервю за „Клуб ЛИК“, поместено в брой 47 от 1973 г.

5 Автограф на испанския филмов режисьор и сценарист Педро Алмодовар към интервю от юли 2000 г., в който пише: „На читателите от България – късмет!“

6 Автограф на кубинския художник Кармело Гонсалвес, публикуван в брой 26 от 1973 г. – „Изпращам развълнуван, нежен и искрен поздрав на българския народ, който чувствам като част от себе си и който без съмнение чете списание ЛИК. Поздравя на всички от името на моята страна Куба. Благодаря, Кармело“.

Очаквайте през февруари броя на списание ЛИК, посветен на

90-годишнината на

Българското

национално радио

(БНР)

Литература Изкуство Култура

ИСТИНСКИТЕ НОВИНИ

- www.bta.bg
- Bulgarian News Agency
- [bta.bg](https://www.instagram.com/bta.bg)
- [bta.bg](https://twitter.com/bta.bg)
- Bulgarian News Agency
- BTAnewsBG
- Bulgarian News Agency (BTA)
- [bta.bg](https://open.spotify.com/track/bta.bg)